

Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Samrådsförslag april 2024

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFSS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm

Box 22550, 104 22 Stockholm

Besök: Lindhagensgatan 98

Telefon växel: 08-123 130 00

E-post: regionstockholm@regionstockholm.se

www.regionstockholm.se

Datum: april 2024

Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Förord	4
Kapitel 1. Inledning	5
Processen bakom den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen .	6
Samrådsförslagets struktur.....	7
Kapitel 2. Stockholmsregionens förutsättningar	10
Sju styrkor att bygga vidare på	12
Fem utmaningar att möta	15
Kapitel 3. Vision, mål och prioriteringar för Stockholmsregionens utveckling	17
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö	20
En ledande kunskaps- och tillväxtregion	28
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp	35
Kapitel 4. Stockholmsregionens rumsliga inriktning	44
Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen	48
Regional grönstruktur	57
Det regionala transportsystemet	62
Det regionala spårssystemet	63
Tekniska försörjningssystem	69
Kapitel 5. Gemensam kraftsamling för Stockholmsregionens utveckling ..	75
Delat regionalt ledarskap	75
Kraftsamling kräver samsyn och ständig dialog	76
Kapitel 6. Lärande och uppföljning för en mer kraftfull och hållbar utveckling	79
Delade erfarenheter och lärande leder oss framåt.....	79
Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen.....	79
Kapitel 7. Påverkan och konsekvenser av den regionala utvecklingsplanen	82
Utgångspunkt	82
Ord och begrepp	84
Källor	89
Bilagor	92

Förord

Stockholmsregionen – Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i.

Den gemensamma visionen för Stockholmsregionen är ambitiös. För att lyckas uppnå den, behöver vi aktörer i regionen samverka och sträva åt samma håll utifrån gemensamma mål och prioriteringar. Samrådsförslaget till en ny regional utvecklingsplan är resultatet av faktainsamling, analyser och en omfattande dialog tillsammans med företrädare för kommuner, myndigheter, näringsliv, akademi och civilsamhälle. Många inspel, önskemål och idéer har förts fram under processens gång. Jag vill rikta ett stort tack till alla som på olika sätt bidrar med stort engagemang och intresse till den kommande regionala utvecklingsplanen. Vilken kraft det ligger i att utveckla Stockholmsregionen tillsammans!

Nu inleds remissperioden som pågår mellan 10 april och 30 september 2024. Under denna period bjuder Region Stockholm in till fortsatt dialog och aktiviteter med möjlighet att lyfta frågeställningar, förslag och synpunkter.

Region Stockholm ser fram emot att mötas och hoppas att ni liksom vi ser att ett gemensamt ansvar och arbete är avgörande för en hållbar och framgångsrik utveckling av vår Stockholmsregion.

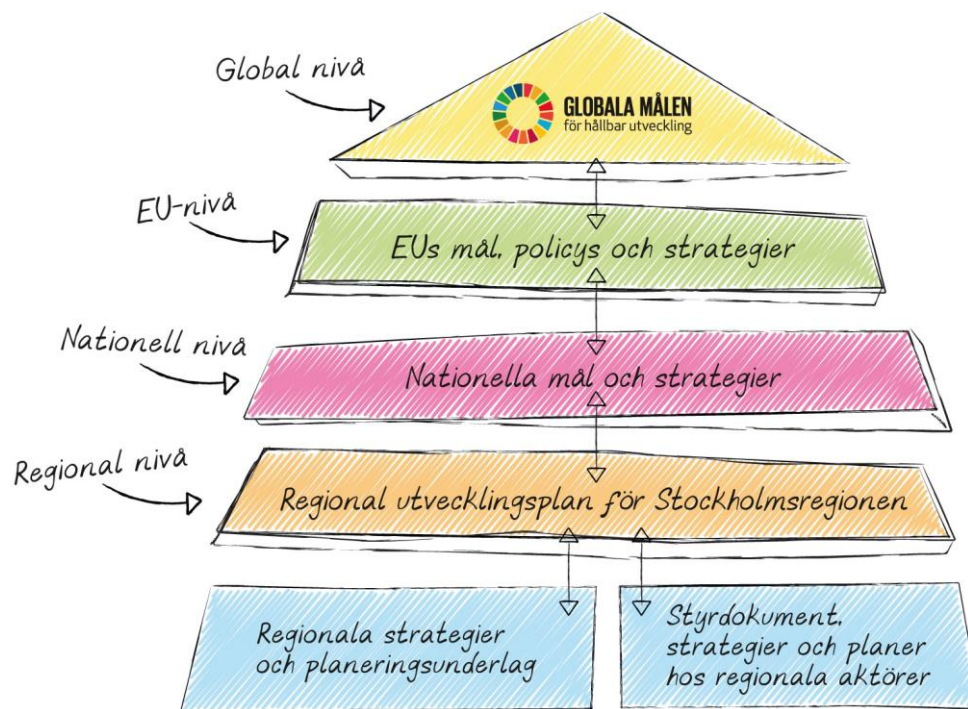
Anton Västberg
Utvecklingsdirektör
Region Stockholm

Kapitel 1. Inledning

Alla som bor och verkar i Stockholmsregionen – Region Stockholm, kommuner, statliga myndigheter, akademi, näringsliv, civilsamhälle och invånare – har möjlighet att bidra till en långsiktig och hållbar utveckling av hela länet. Den regionala utvecklingsplanen är ett verktyg som ger regionala aktörer samsyn kring Stockholmsregionens styrkor, utmaningar, mål och prioriteringar. Utvecklingsplanen ger oss möjlighet att ta ett gemensamt ansvar, samverka och gå åt samma håll i strävan att uppnå visionen om att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion att bo, leva och verka i.

Den regionala utvecklingsplanen är övergripande och strategisk. Den förhåller sig till internationella och nationella mål, strategier och planer inom relevanta samhällsområden och visar hur Stockholmsregionens aktörer gemensamt och på en övergripande nivå svarar mot dessa.

Figur 1. Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra strategier och mål på internationell, nationell samt regional och lokal nivå.

Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar bland annat till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. På EU-nivå ger exempelvis EU:s tillväxtstrategi, Den gröna given, förutsättningar för att stimulera till investeringar i grön teknik och hållbara lösningar, bidra till fler jobb samt bana väg för en rättvis och socialt jämlik omställning. På nationell nivå ger den nationella strategin för hållbar regional

utveckling i hela landet 2021–2030 den inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken och därmed den regionala utvecklingsplanen.

Den regionala utvecklingsplanen är en grund för kommande beslut, prioriteringar och investeringar av betydelse för såväl regional utveckling som för regional fysisk planering. Den är till exempel utgångspunkt för de europeiska fonderna för tillväxt och sysselsättning: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden plus (ESF+).

Utvecklingsplanen är vägledande och står för regional samordning i frågor som gäller mark- och vattenanvändning respektive lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för regionens fortsatta utveckling. Den fungerar också som en gemensam plattform för samverkan med de omkringliggande regionerna i östra Mellansverige (ÖMS) och är en utgångspunkt i både den statliga och den regionala planeringen av transportinfrastruktur.

Till den regionala utvecklingsplanen hör ett antal strategier, handlingsplaner och dokument inom olika sakområden, till exempel näringslivs- och tillväxtstrategi, trafikförsörjningsprogrammet, klimatfärdplan, kulturstrategi, hälso- och sjukvårdsstrategi, folkbildningsstrategi, cykelplan, kollektivtrafikplan 2050, landsbygds- och skärgårdsstrategi. I dessa underliggande dokument omsätts utvecklingsplanens långsiktiga inriktningar och mål i ett kortare tidsperspektiv och med mer detaljerade viljeinriktningar och insatsområden.

Det svenska Natomedlemskapet kommer att påverka den regionala planeringen och det är viktigt att kunna ta tillvara synergier och samtidigt minska målkonflikter. Innebörden av ett Natomedlemskap kommer att hanteras i den fortsatta processen.

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enlighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enlighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling, exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Processen bakom den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen

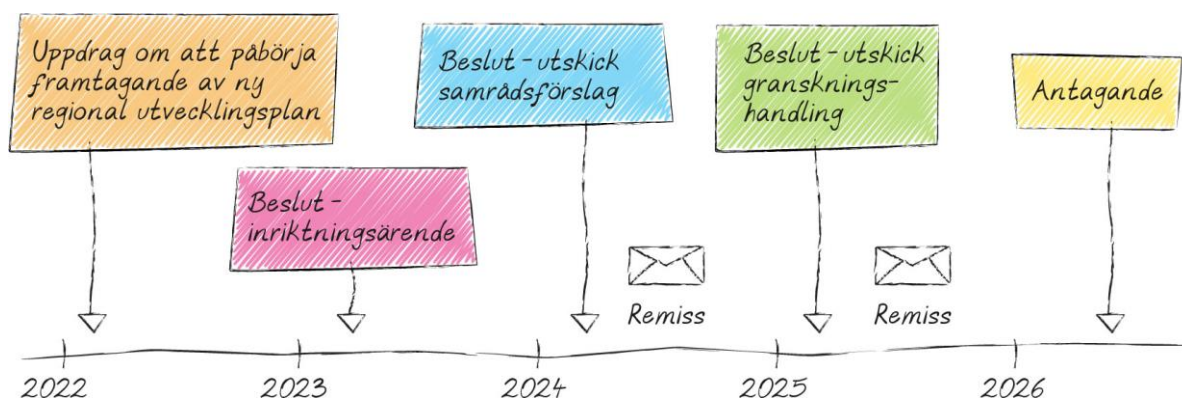
Den nuvarande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUS 2050, upphör att gälla i oktober 2026. Uppdraget att revidera och uppdatera denna, startade i och med Region Stockholms budget för år 2022 (RS 2020-0775). I juni 2023 beslutade regionstyrelsen om inriktningen för den nya utvecklingsplanen. Inriktningen beskriver

övergripande ramar och struktur, och grundar sig dels i det politiska uppdraget, dels i de dialoger och analyser som dithills genomförts.

Sedan hösten 2022 har Region Stockholm fört dialog tillsammans med kommuner och andra regionala aktörer om den framtida utvecklingen av regionen. Resultatet är det här samrådsförslaget som nu utgör underlag för fortsatt dialog.

Under perioden 10 april–30 september 2024 är samrådsförslaget ute på remiss. Hösten 2024 sammanställer Region Stockholm de synpunkter som kommit in under remisstiden. Därefter prioriterar och reviderar Region Stockholm innehållet ytterligare inför granskningsförslaget som remitteras under våren 2025. De slutliga justeringarna genomför Region Stockholm inför det planerade antagandet av den nya regionala utvecklingsplanen i regionfullmäktige i maj 2026.

Figur 2. Tidplan och process för framtagande av ny regional utvecklingsplan.

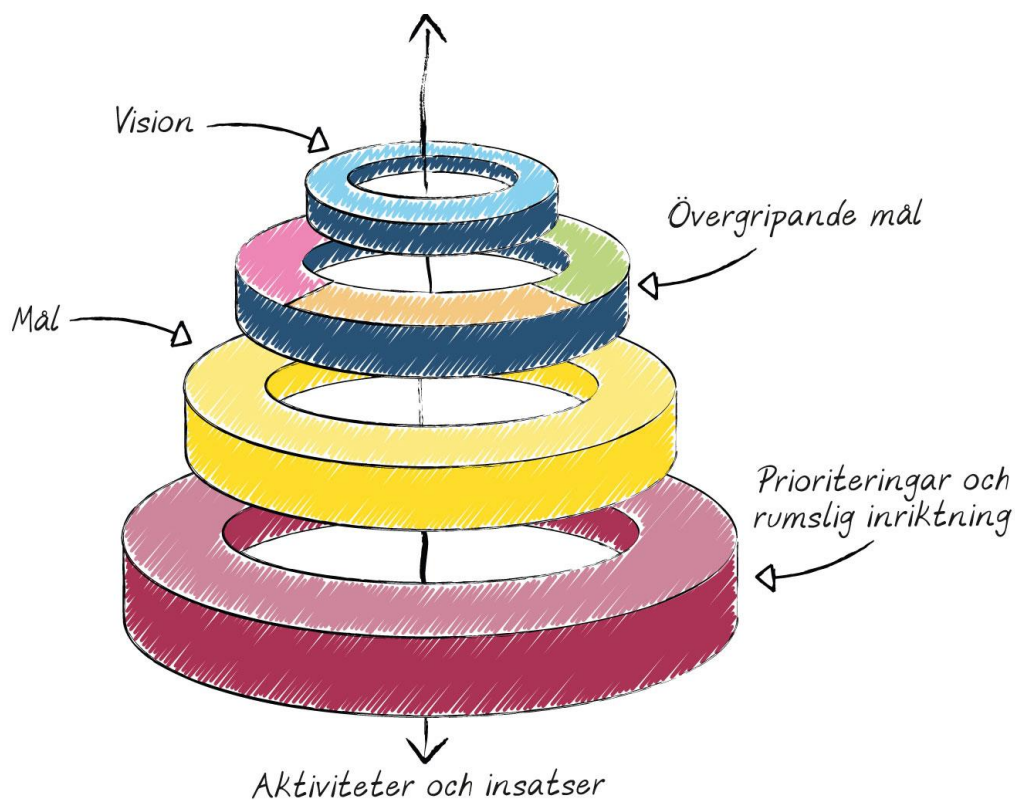

Samrådsförslagets struktur

Förslaget till ny regional utvecklingsplan utgår från dialoger med Stockholmsregionens aktörer och utgångspunkten att utvecklingsplanen ska vara långsiktig, ha ett större fokus på gemensamt ansvar och kraftsamling samt vara användbar och lättillgänglig. Dessutom har förändrade förutsättningar i omvärlden och i lagstiftningen påverkat utvecklingsplanens innehåll och struktur.

Strukturen i samrådsförslaget utgår ifrån RUF 2050 men med vissa förändringar. Samrådsförslagets struktur förklaras i figur 3.

Figur 3. Illustration över samrådsförslagets struktur som visar att utvecklingsplanen utgår från ett holistiskt perspektiv där mål, prioriteringar och rumslig struktur verkar tillsammans. En prioritering kan till exempel bidra till att uppfylla fler mål.

Vision och övergripande mål för Stockholmsregionens utveckling

Stockholmsregionens vision om att vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i, är långsiktig och tidlös. Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060. Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande kunskaps- och tillväxtsregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

De övergripande målen beskriver ett önskvärt läge år 2060 och tydliggör utvecklingsplanens förhållande och bidrag till hållbar utveckling.

Mål

Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040, är relativt brett utformade, kvalitativa och visar på riktning eller önskad nivå. Målen följs upp genom ett antal kvantifierbara indikatorer. Indikatorerna sätts utanför den regionala utvecklingsplanen och mäts årligen för att ge underlag till uppföljning och analys av regionens utveckling.

Prioriteringar

För respektive övergripande mål föreslås även ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen. De prioriteringar som föreslås i samrådsförslaget är utgångspunkt för dialog om vad regionens aktörer behöver kraftsamla kring under kommande år.

Stockholmsregionens rumsliga utveckling

Regionens rumsliga utveckling tar avstamp i utvecklingsplanens föreslagna mål och prioriteringar. Plankartan visar målbilden för regionens rumsliga utveckling och hur Stockholmsregionen på ett övergripande, regionalt och rumsligt sätt behöver utvecklas för att vi ska kunna uppfylla visionen och de mål som satts upp för regionens utveckling, med sikte mot år 2060. Plankartan är vägledande och ett stöd för kommuner och andra aktörer, den bidrar med regionala avvägningar och perspektiv i den rumsliga planeringen. Till plankartan hör förhållningssätt som beskriver kartans markanvändningskategorier, vilken regional funktion de har och hur det regionala intresset bör beaktas i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning i Stockholmsregionen.

Kapitel 2. Stockholmsregionens förutsättningar

I Stockholmsregionen bor 2,5 miljoner människor och länet är en av Europas snabbast växande storstadsregioner där invånarantalet beräknas öka till 3,3 miljoner år 2060. Stockholms län är även en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS) tillsammans med Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning. Länen i östra Mellansverige utgör i flera avseenden en sammanlänkad enhet i form av väl integrerade arbets-, utbildnings- och bostadsmarknader, och har en ledande roll för hela landets utveckling, tillväxt och internationella konkurrenskraft.

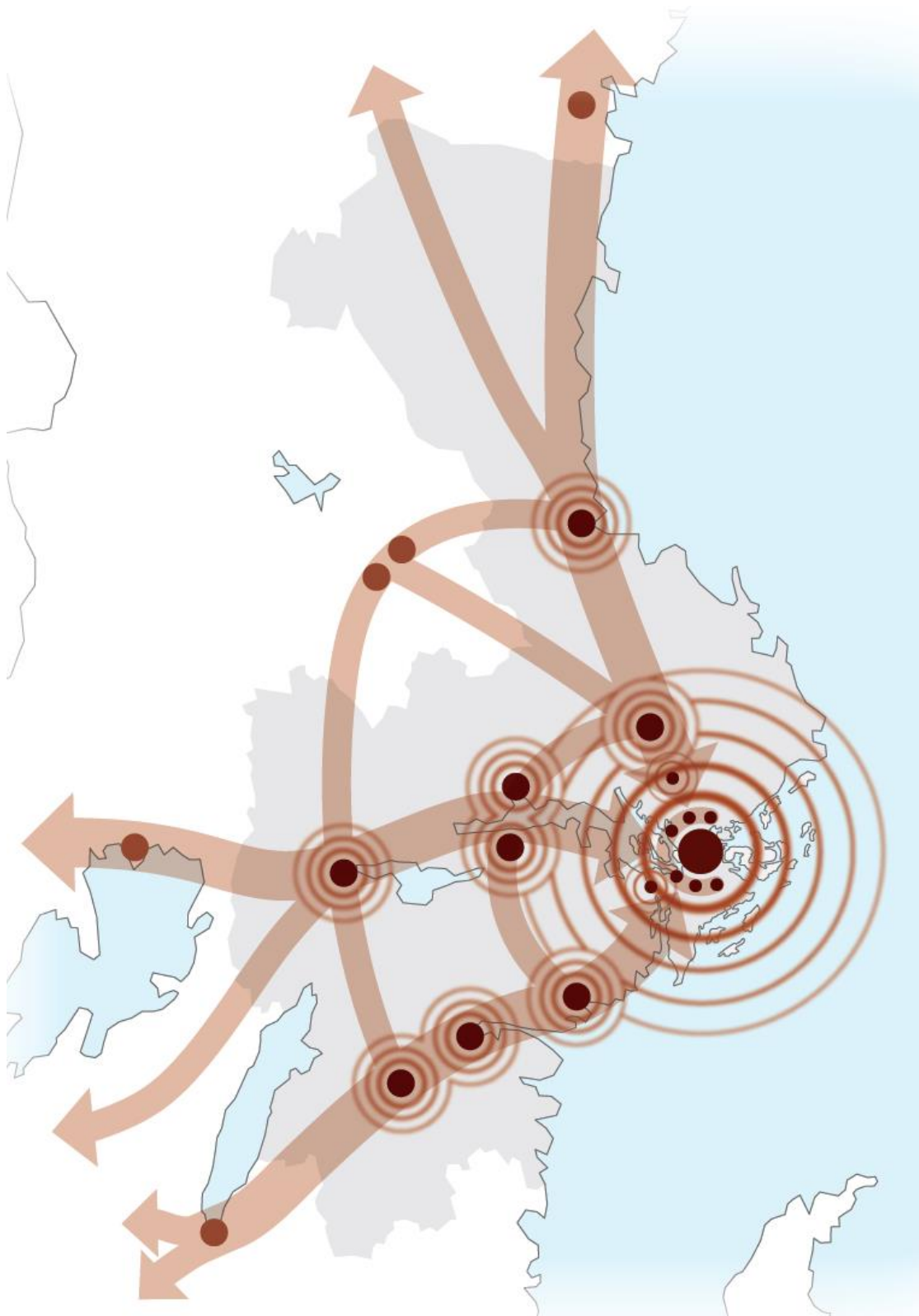
Den geografiska placeringen mitt i Norden gynnar Stockholmsregionens roll som regionalt centrum och som en viktig internationell plats för handel och kommunikation. Det strategiska läget vid Östersjön gör regionen till ett viktigt nav för transport och logistik, vilket underlättar för handel och förbindelser mellan norra Europa och resten av världen.

Stockholmsregionen är en av Europas ledande ekonomiska och kulturella knutpunkter. EU spelar en avgörande roll för Stockholmsregionens utveckling och internationella ställning. Regionen är därför en aktiv, framåtlutad och tillförlitlig part inom EU-samarbetet och på den internationella arenan.

Principen om lika möjligheter för alla är en viktig faktor i Sveriges och Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. Den öppna ekonomin, låg korrupcion, hög arbetsmoral och hög innovationsförmåga skapar ett gynnsamt företagsklimat. Den nordiska välfärdsmodellen med exempelvis föräldraledighet, kostnadsfri utbildning och sjukvård ses internationellt som en förebild som ger människor goda förutsättningar till likvärdiga möjligheter att skapa sitt eget liv och bidra till samhället. Det är också värden som lockar internationella talanger, investerare och företag att flytta hit, investera eller etablera sig här.

Stockholmsregionen som huvudstadsregion erbjuder sammantaget goda utvecklingsmöjligheter, livschanser och upplevelser. Den är ett nav för hela landet genom sin roll som motor för innovation och företagande, och även med en särställning för kulturaktiviteter och beslutsfattarfunktioner. Den har unika särdrag och besöksmål med skärgården, sammanhängande gröna kilar, rika landsbygdsmiljöer, historiska städer och en bebyggelse som varierar från industrialismens epok till dagens boendemiljöer.

Figur 4. Stockholms län är en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS) tillsammans med Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning.

Sju styrkor att bygga vidare på

Det finns mycket att vara stolt över i Stockholmsregionen. Regionen hamnar ofta på topplaceringar i internationella rankningar som mäter jämlikhet, miljö, hälsa, arbetsmarknad, utbildning, konkurrenskraft och innovation. För att uppfylla visionen och nå målen behöver regionens aktörer bygga vidare på, och stärka, de styrkor som ligger bakom placeringarna, bland annat:

Livskvalitet

God stadsplanering och hur regionens bebyggelse och bostadsområden är gestaltade bidrar tillsammans med natur- och vattenområden till god livskvalitet och attraktiva miljöer för både invånare och besökare. Kultur, natur och idrott är viktiga inslag i regionens DNA. Utbudet av lokal kultur och kulturskolor är stort och har bland annat fostrat många internationella musiker, dansare och konstnärer. Ikoniska byggnader som Nationalmuseum, Globen, Dramaten och Aula Medica är exempel på platser som lockar allt från stora idrottsevenemang och konserter till konstutställningar och internationella konferenser.

Närheten mellan natur och stad

Stockholms län är Sveriges tredje största landsbygdslän (utifrån folkmängd), med omkring 160 000 invånare utanför tätorterna. Närheten till natur, rekreation och friluftsliv i kombination med ett rikt, storstadsnära utbud av nöjen, idrott, kultur och service är unik. Här finns en mångfald av natur- och kulturmiljöer med flera naturreservat, täta stadsmiljöer, sammanhängande grönområden, historiska städer, landsbygd och skärgård – alla med spår av människor som går långt bakåt i tiden och som bidrar med en förståelse för vår historia och vår samtid. Rent vatten, frisk luft och grönområden med biologisk mångfald och ett rikt djurliv bidrar till helhetsupplevelsen – från Stockholms city, via förorterna och hela vägen ut till landsbygden och skärgården.

Enligt en internationell undersökning (Oliver Wyman Forum tillsammans med University of California, Berkeley år 2022) har Stockholmsregionen en kollektivtrafik i världsklass. Tåg, bussar, tunnelbanor och sjötrafik länkar samman länets olika delar och kopplar ihop regionen med övriga Mälardalen. Kollektivtrafiken drivs av biobränsle eller förnybar el och utnyttjas av cirka 720 000 resenärer varje vardag. I ett internationellt perspektiv har kollektivtrafiken även överkomliga priser och korta promenadavstånd till hållplatser och stationer.

Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv

Stockholmsregionens näringsliv representerar 93 procent av alla branscher och består av allt från småföretagare och entreprenörer till industrier och internationella huvudkontor. Stockholms- och Uppsalaregionen har en stor och stark sektor inom life science och den gemensamma klusterbildningen skapar mervärden för båda regionernas näringsliv. Företag som verkar inom de sju branscher som kallas för ”Stockholmsregionens styrkeområden” är särskilt starka. De är: informations- och kommunikationsteknologi (IKT), life science, finans, miljöteknik, kulturella och kreativa branscher (KKB), besöksnäring och högspecialiserad industriell tillverkning. Tillsammans står dessa för över 40 procent av sysselsättningen och omsättningen i regionen och har därmed en stark potential att bidra till en långsiktigt hållbar regional tillväxt.

IKT är en starkt bidragande orsak till att Stockholmsregionen står för hälften av hela Sveriges tjänsteexport. Det är den bransch som växer snabbast, med mer än en fördubbling av omsättningen de senaste 12 åren. IKT har även en viktig roll för andra branscher, till följd av den snabba digitala omställningen i många företag, och fungerar som en motor i Stockholmsregionens näringslivsutveckling.

Stockholmsregionens näringsliv bidrar på ett avgörande sätt till Sveriges attraktions- och konkurrenskraft och står för 20 procent av varuexporten och nästan 50 procent av tjänsteexporten samt för en tredjedel av landets BNP. Enligt internationella undersökningar är det även attraktivt att investera i och etablera företag här. Av alla utländska huvudkontor i Norden återfinns hela 57 procent i Stockholms län, och regionen ligger tillsammans med Amsterdam på topp 3 i Europa (efter London och Paris) när det gäller antalet globala huvudkontor som tillhör internationella storföretag. Stockholm har flest unicorns per capita, näst efter Silicon Valley med 0,8 företag per 100 000 invånare.

En stor andel av landets fria kulturaktörer är etablerade i Stockholmsregionen och en femtedel av alla företag i länet tillhör de kulturella och kreativa branscherna. Med sitt varierade utbud bidrar dessa både till upplevelser för invånare och besökare och, mer generellt, till huvudstadsregionens attraktivitet och tillväxt.

Hög kompetens och stark arbetsmarknad

Invånarnas utbildningsnivå är bland de högsta i Europa: 38 procent av alla i åldern 25–64 år har en eftergymnasial utbildning. Arbetsmarknaden sysselsätter 1,3 miljoner människor vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på 80 procent. Folkbildningstraditionen är stark och regionens rika föreningsliv möjliggör bland annat livslångt lärande och bidrar till social hållbarhet.

Framgångsrika forskningsmiljöer

Stockholmsregionen har utsetts till Europas mest innovativa region i konkurrens med 240 europeiska regioner, och företagen i regionen investerar drygt 3,5 procent av BRP i forskning varje år. Här finns en stark tradition av kunskap, kultur och kompetens, där universitet och högskolor är högt rankade och flera internationellt framstående forskningsmiljöer lockar studenter och forskare från hela världen. Karolinska Universitetssjukhuset rankas som Europas främsta sjukhus, och Nobelpriset – en av de mest prestigefyllda utmärkelserna inom litteratur, fysik, kemi, medicin och ekonomi – delas ut varje år i Stockholm, vilket attraherar världens ledande forskare inom många discipliner till huvudstaden varje år.

Motor i den gröna omställningen

Ur ett hållbarhetsperspektiv lyfts Stockholmsregionen ofta fram som en internationell förebild, bland annat till följd av ambitiösa klimatmål, låga utsläpp, god luftkvalitet, stadsnära natur och satsningar på hållbara transporter och förnybar energi. Stockholmsregionen har under lång tid legat i framkant i den gröna omställningen och den innovationskraft som finns inom ny grön teknik bidrar till näringslivsutveckling. Stockholmsregionens ambition som ledande inom hållbar utveckling är en viktig del av vårt internationella varumärke. Flera stadsutvecklingsprojekt är föregångare när det gäller hållbarhet, som till exempel Hammarby sjöstad och Norra Djurgårdsstaden. Flera andra stadsutvecklingsprojekt har nu möjlighet att gå i deras fotspår.

Miljötekniksektorn i Stockholmsregionen har många sysselsatta, framför allt i små företag. Samtidigt finns potential att stärka området och satsningar görs för att introducera nya företag och innovationer på marknaden.

Människorna

Sist men inte minst: människorna - Stockholmsregionens kanske främsta styrka. I regionen samlas människor med olika bakgrund från hela Sverige och världen, och bidrar till allt från ett levande kulturliv till samhället i stort. Invånarnas höga utbildningsnivå och starka entreprenörsanda i kombination med kreativa miljöer, gör också att de som bor och arbetar här ses som tidiga användare (early adopters) av nya teknologier, trender och innovationer. Sammantaget bidrar bredden av invånarnas olika perspektiv och erfarenheter till kreativa lösningar och idéer, såväl i näringslivet som i innovationsutvecklingen. Det gör Stockholmsregionen till en intressant marknad för globala företag att testa och lansera sina tjänster och produkter på, och bidrar till bilden av en världsledande teknik- och innovationshubb.

Sammantaget bidrar styrkorna till regionens konkurrens- och attraktionskraft och lockar såväl företag, investerare, spetskompetens och talanger som internationella och svenska besökare.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet – bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabb-rörliga startups eller scaleups är att etablera en så kallad "innovationshubb".

Fem utmaningar att möta

Stockholmsregionens utgångsläge är starkt, samtidigt ska vi regionala aktörer rusta oss för att möta fem identifierade utmaningar. Utmaningarna är både regionala och globala och baseras på trender i omvärlden och utvecklingen i dagens region.

1) Hur kan vi växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler?

Stockholmsregionen fortsätter att växa och det innebär en ökad efterfrågan på bostäder, infrastruktur, transporter, vård och service. När invånarna blir fler ökar konkurrensen om mark och olika intressen behöver vägas mot varandra i takt med att regionen förtätas. Redan idag är det trångt på spår och vägar, och tillgången till bostäder ökar inte i samma takt som befolkningen.

Energiförsörjningen och det ökade behovet av el som följer av den gröna omställningen för att nå klimatmålet är också en stor utmaning. Det är redan idag brist på kapacitet i elnätet och situationen förväntas förvärras när regionen växer samtidigt som transportsektorn och andra sektorer elektrifieras. En robust och hållbar energiförsörjning är en förutsättning för att uppnå klimatmål och säkra Stockholmsregionens framtida tillväxt.

2) Hur kan vi minska skillnaderna i livsvillkor och öka tryggheten?

Våra invånare lever allt längre men skillnaderna i livsvillkor och hälsa mellan olika bostadsområden är stora. Var fjärde invånare bor i områden som präglas av låga inkomster och sårbara livsvillkor. Skillnaderna i livsvillkor påverkar både människors möjlighet att leva fullgoda liv och synen på samhället, i form av minskad tillit och engagemang.

Under det senaste decenniet har Stockholmsregionen utmanats av en ny och mer organiserad brottslighet med en ökad upplevelse av otrygghet som följd. Det kan få konsekvenser i form av minskat förtroende för de demokratiska institutionerna, och på sikt påverka Stockholmsregionens attraktivitet och näringslivsklimat.

3) Hur kan vi möta klimatmålen och skapa en motståndskraftig och robust region?

Till följd av händelser i omvärlden behöver den civila beredskapen i regionen stärkas och de samhällsviktiga verksamheterna rustas för både kris och krig. Stockholmsregionen som huvudstad är särskilt utsatt för yttre och inre hot. För att förebygga och hantera de risker som följer av detta behöver regionen öka både robusthet och resiliens, men även ha en inbyggd flexibilitet.

Klimatförändringar, hälsohot, störningar i försörjningskedjor, desinformation, angrepp med militära eller andra maktmedel mot civil infrastruktur och befolkning är exempel på händelser som Stockholmsregionens aktörer behöver öka sin förmåga att hantera. Klimatförändringar leder till utmaningar med extremväder, översvämningar, erosion och förlust av biologisk mångfald. Behovet av klimatanpassning ökar och utsläppen av växthusgaser måste minska om vi ska bidra till att nå Parisavtalets mål, vilket är en särskild utmaning för en växande region.

4) Hur kan vi stärka vår internationella konkurrenskraft i en växande global konkurrens?

I ett globalt sammanhang är Stockholmsregionen en relativt liten region med långa avstånd till andra marknader. Samtidigt som regionen är beroende av kontakter med omvärlden är den internationella tillgängligheten med tåg, båt och flyg begränsad. Den globala konkurrensen hårdnar och det är en utmaning att vara tillräckligt attraktiv för att på ett hållbart sätt attrahera såväl etableringar och investeringar som besökare till regionen. Samtidigt ökar protektionismen och allt fler länder sluter sig. Det påverkar en liten och öppen ekonomi som Stockholmsregionen, som har ett internationaliserat näringsliv. Trots att regionens näringsliv idag ligger i framkant, är det ingen garanti för hög konkurrenskraft i framtiden.

5) Hur kan vi stärka kompetensförsörjningen och inkludera fler på arbetsmarknaden?

Behovet av kompetensförsörjning är stort och växer i många branscher. Utmaningen förstärks ytterligare av att andelen personer i arbetsför ålder minskar framöver i takt med att befolkningen åldras. I framtiden kommer färre personer behöva försörja fler. Parallellt finns det en stor grupp som står långt från arbetsmarknaden och en matchningsproblematik som innebär att för få utbildas i yrken där efterfrågan är stor. För att klara av kompetensförsörjningen är Stockholmsregionens aktörer beroende av att människor från olika delar av Sverige och världen vill flytta hit. Samtidigt försvåras möjligheten att attrahera arbetskraft och matcha jobb inom regionen på grund av svårigheter på bostadsmarknaden.

Civil beredskap

Samlingsbegrepp för åtgärder som används vid krisberedskap och civilt försvar. Civil beredskap beskriver arbetet för att förbereda och stärka samhällets generella motståndskraft mot olika kriser, medan civilförsvar handlar om att hantera och skydda befolkningen i händelse av allvarliga hot och kriser.

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

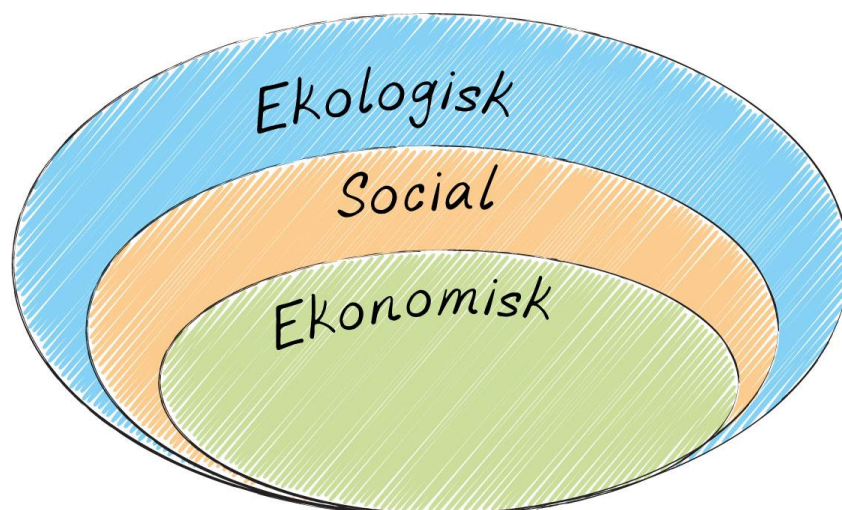
Kapitel 3. Vision, mål och prioriteringar för Stockholmsregionens utveckling

I detta kapitel presenteras vision, mål och prioriteringar. Innehållet och beskrivningarna är ett resultat av kunskapsinsamling, analyser samt dialoger och möten som Region Stockholm så här långt har haft med kommuner och aktörer i arbetet med att ta fram samrådsförslaget.

Stockholmsregionens vision om att vara *Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i* är långsiktig och tidlös. Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060.

En förutsättning för att regionen ska upplevas som attraktiv är att regionen utvecklas på ett hållbart sätt. Illustrationen nedan visar hur den regionala utvecklingsplaneringen förhåller sig till de tre hållbarhetsperspektiven och dess ömsesidiga beroende av varandra. Investeringar och utvecklingsinsatser ska leda till ökad konkurrenskraft, hälsa och välbefinnande för regionens invånare, samtidigt som de planetära gränserna inte får överskridas eftersom både människors hälsa och den ekonomiska utvecklingen är beroende av att ekosystem är i balans.

Figur 5. Den regionala utvecklingsplaneringens förhållande till hållbar utveckling. De tre hållbarhetsperspektiven – det sociala, ekologiska och ekonomiska – är ömsesidigt beroende av varandra.

Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling. De övergripande målen beskriver ett önskvärt läge år 2060 och tydliggör planens förhållande och bidrag till hållbar utveckling:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande kunskaps- och tillväxtregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040, är relativt brett utformade, kvalitativa och visar på riktning eller önskad nivå.

För respektive övergripande mål föreslås ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen. Prioriteringar i samrådsförslaget är utgångspunkt för dialog om vad regionens aktörer behöver kraftsamla kring under kommande år. Åtgärder för att nå prioriteringen är formulerade som ska-meningar, för att trycka på att det krävs ett aktivt åtagande från oss aktörer för att gå från plan till genomförande och från ord till handling.

Målen planeras att följas upp genom ett antal kvantifierbara indikatorer, som sätts utanför den regionala utvecklingsplanen och som mäts årligen för att ge underlag till uppföljning och analys av regionens utveckling.

Vision

Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i

Övergripande mål

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö.

En ledande tillväxt- och kunskapsregion.

En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp.

Mål

En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov.

Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen.

Förbättrad folkhälsa i hela länet.

Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv.

Världsledande inom grön omställning.

Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.

Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045.

Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap.

Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen.

Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Prioriteringar

En fungerande bostadsförsörjning.

Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik.

Stärkta livsvillkor.

Verka för ökad trygghet och framtidstro.

Kraftsamling för jämlik folkhälsa.

Vidareutveckla de regionala stadskärnorna.

Främja en levande landsbygd och skärgård.

Stärk regionens vatten- och grönområden.

Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft.

Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens.

Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet.

Främja grön omställning i näringslivet.

Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag.

Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation.

Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem.

Innovationsledande genom smart specialisering.

Fler innovationsfrämjande upphandlingar.

Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.

Skapa regional balans.

Gör det lätt att leva och verka klimatsmart.

Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning.

Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel.

Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång.

Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten.

Stärkt beredskap i hela samhället.

Investera för ett transporteffektivt samhälle.

Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering.

Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning.

Prioritera hållbart resande i transportplaneringen.

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

I Stockholmsregionen är livsmiljöerna goda och möjligheterna jämlika och jämställda. Här kan människor förverkliga sina drömmar och vara delaktiga i samhället utifrån förmåga. Samhällsklimatet är öppet och inkluderande med hög tillit. Demokratin är stark och varje invånare har inflytande och möjlighet att påverka sin livssituation.

Här känner sig människor fria och trygga. Grunden läggs genom goda uppväxtvillkor för barn och unga i hela regionen och genom att ta till vara människors unika resurser och erfarenheter under hela livet. Möjligheterna till utbildning, arbete, vidareutbildning och företagande är goda och gagnar inte bara oss som lever här, utan även utvecklingen i hela Sverige. Tillsammans bidrar alla aktörer till regionens framtid.

Det finns goda möjligheter att få en bostad i attraktiva boendemiljöer, där invånarna har likvärdig tillgång till samhällsservice, kollektivtrafik, parker, idrott och kultur. Grönområden och vatten spelar en viktig roll för människors hälsa, även rekreation och livsmiljö, liksom stadens puls och mötesplatser. Här finns något för alla. Folkhälsan är god och jämlik, främjande och förebyggande insatser är norm, och vård och omsorg är tillgänglig i hela regionen.

Förslag till mål

- En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov.
- Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen.
- Förbättrad folkhälsa i hela länet.

Prioriteringar

- En fungerande bostadsförsörjning.
- Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik.
- Stärkta livsvillkor.
- Verka för ökad trygghet och framtidstro.
- Kraftsamling för jämlik folkhälsa.
- Vidareutveckla de regionala stadskärnorna.
- Främja en levande landsbygd och skärgård.
- Stärk regionens vatten- och grönområden.

En fungerande bostadsförsörjning

Att ha tillgång till en god bostad påverkar människors livssituation. En välfungerande bostadsmarknad är en viktig förutsättning för att bland annat öka tryggheten, stärka integrationen, möta arbetsmarknadens kompetensbehov samt locka talanger och arbetskraft. En fungerande bostadsförsörjning är därmed avgörande för Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. Bostadsmarknaden ska erbjuda en

mångfald av boendeformer av varierande storlek och upplåtelseformer som människor har möjlighet att efterfråga och som passar i livets olika faser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- säkerställa att det regionala behovet av tillkommande bostäder tillgodoses. Se bilaga med beräknat bostadsbehov.
- säkerställa att nybyggnationen är hållbar med hälsosamma material och liten klimatpåverkan, och driva på för större cirkularitet inom byggsektorn. Vi ska också verka för fler och nya bostadslösningar.
- nyttja och värna det befintliga bostadsbeståndet bättre och skapa större lokal variation av upplåtelseformer, bostadsstorlekar och specialbostäder.
- sänka trösklarna på bostadsmarknaden så att fler får tillgång till godtagbara bostäder som svarar mot hushållets behov.
- verka för effektiva och förutsägbara planprocesser, däribland regelverk och handläggningstider.

Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik

Hur livsmiljöerna i regionen är utformade har betydelse för hur människor trivs. Närhet till bland annat natur, kultur, service och arbetsplatser samt gestaltade miljöer med offentlig konst och funktioner för lek och rekreation är exempel på vad som kan bidra till attraktiva livsmiljöer. Genom att främja en sammanhållen bebyggelsestruktur minskar vi länets behov av att ta ny mark i anspråk och bidrar till att människor får närmare till såväl varandra som till viktiga funktioner.

Mångfalden av landskap och kulturmiljöer med stora kulturhistoriska värden bidrar till Stockholmsregionens identitet och attraktionskraft. Kulturarvet är en viktig kvalitet som bidrar till god livsmiljö.

För att fler ska kunna resa på ett hållbart sätt och samtidigt ha närhet till ett större utbud av service och arbetsplatser, ska ny bebyggelse framför allt planeras till områden där servicen redan är utbyggd och där kollektivtrafikförsörjningen är god. Därigenom skapar vi förutsättningar för ett hållbart resande samtidigt som de gemensamma markresurserna värnas.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja hälsosamma och attraktiva livsmiljöer genom att utgå från platsens värden och förutsättningar vid placering och gestaltning av ny bebyggelse och genom att skapa yta för grönska och rörelse.
- utveckla en sammanhållen bebyggelsestruktur med närhet och tillgänglighet till viktiga funktioner som bidrar till en god hushållning med regionens mark.
- samplanera bebyggelse och kollektivtrafik för att nyttja system och investeringar mer effektivt, samtidigt som kollektivtrafikens behov av utrymme i närheten av stationer eller bytespunkter ska värnas.

Stärkta livsvillkor

Människorna är Stockholmsregionens främsta tillgång och goda livsvillkor är grunden för en positiv utveckling i hela länet. Grundläggande faktorer som bostad, utbildning,

ekonomi och arbete definierar befolkningens livsvillkor, och skillnaderna mellan olika områden är stora. Var fjärde invånare lever med sårbara livsvillkor och det påverkar människors hälsa och förutsättningar. Med goda livsvillkor kan fler ta del av regionens breda utbud av kultur, natur- och kulturmiljöer, vilket gynnar sammanhållning, tillit, öppenhet, trygghet och samhällsutveckling i stort.

Ur ett samhällsperspektiv innebär ojämlika och ojämställda livsvillkor att Stockholmsregionen inte tar till vara alla regioninvånarens resurser i den sociala och ekonomiska utvecklingen, och därmed inte nyttjar regionens fulla potential. Länets aktörer har alla ansvar utifrån sina respektive roller och fyller en viktig funktion för att stärka förutsättningarna i områden med sårbara livsvillkor, något som gynnar utvecklingen i hela regionen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att förbättra livsvillkoren och skapa förutsättningar för utveckling, framför allt i sårbara områden där en större andel invånare har sämre socioekonomiska förutsättningar.
- främja en mer jämlik tillgång till utbildning, arbete och bostäder i hela regionen och stärka tillgängligheten till välfärdstjänster och samhällsservice, särskilt i de områden där behoven är som störst.
- stärka möjligheterna att ta del av folkbibliotek, öppna motionsområden, kultur-, idrotts- och föreningsverksamhet. Insatserna ska särskilt riktas så att fler barn och unga kan ta del av utbudet.
- öka kunskapen om segregationens effekter på utvecklingen, för att bättre möta sociala utmaningar och därmed stärka Stockholmsregionens attraktionskraft.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som "de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och grupper) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)".

Välfärdstjänster

Utbildningsväsendet, hälso- och sjukvård, omsorg, socialtjänst, socialförsäkringssystem samt offentligt finansierat kultur- och idrottsutbud.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

Verka för ökad trygghet och framtidstro

Alla människor ska ha goda möjligheter att se sig själva som en del av samhället. Upplevd ojämlikhet bidrar till polarisering och motsättningar mellan grupper och försvårar därmed den sociala sammanhållningen. För att värna om demokratin behöver fler invånare vilja och kunna vara delaktiga i civilsamhället och samhällsutvecklingen. Genom att stärka barn- och ungdomsperspektivet ökar möjligheterna för barn och unga att göra sina röster hörda. Tillit, både till varandra och till samhället i stort, är viktigt för tryggheten.

Organiserad brottslighet och hot innebär lidande för dem som utsätts och utgör ett hinder för Stockholmsregionens utveckling på många plan. Ett exempel är näringslivet som är beroende av regionens attraktivitet och internationella konkurrenskraft för att locka till sig kompetens, investeringar och besökare. Ökad brottslighet och otrygghet är en oroande samhällsutveckling som behöver brytas.

En stor del av våra liv, både i arbetet och privat, är digitalt. För att upprätthålla tillförlitlighet och tillit behöver samhället kunna hantera brott och hot som till exempel välfärdsbrott, desinformation, påverkanskampanjer och cyberattacker.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja samverkan mellan region, kommuner och regionala aktörer för att motverka otrygghet, utanförskap och segregation.
- stötta civilsamhällets aktörer och verka för att grundfinansiering av kultur, folkbildning och föreningsliv följer samhällets kostnads- och utgiftsutveckling.
- förbättra förutsättningarna för invånare från regionens olika områden att mötas i vardagen, till exempel genom att skapa trygga miljöer i det offentliga rummet, överbygga barriärer och främja god tillgänglighet.
- lyfta fram länets unika mångfald och förstärka lokala värden i regionens olika delar.
- genomföra riktade insatser för att minska risken för digitalt utanförskap, framför allt hos dem med låg kunskap.
- höja kunskapsnivån kring brottslighet och hot.
- prioritera brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder i hela Stockholmsregionen och säkra tryggheten för individer och företag.

Kraftsamling för jämlik folkhälsa

En god och jämlik folkhälsa är en förutsättning för ett hållbart och robust samhälle. I Stockholmsregionen är folkhälsan generellt sett god, men det finns väsentliga skillnader mellan olika grupper i sjuklighet, dödlighet och upplevd hälsa. Ohälsa har direkta effekter på människors liv och försämrar invånarnas förutsättningar till utbildning och arbete exempelvis. Hela befolkningen ska kunna ta del av hälsofrämjande och förebyggande insatser. Välfärden ska vara jämlik och personcentrerad och ska utvecklas med särskilda insatser för att motverka hälsoklyftorna riktade till dem med störst behov. Resurserna inom vård och omsorg ska fördelas så att de ger god effekt utifrån såväl behov som vårdnivå. Utvecklingen av vård och omsorg i det egna hemmet och andra vårdformer är avgörande för att kunna möta den växande andelen äldre i befolkningen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- satsa på främjande och förebyggande insatser som håller över tid för att motverka hälsoklyftorna.
- stärka samverkan mellan Stockholmsregionens aktörer med särskilt fokus på grupper med störst risk för ohälsa.
- värna vårdens och omsorgens kvalitet och tillgänglighet genom samverkan mellan region och kommun, och säkra en jämlik och personcentrerad vård och omsorg efter behov.
- verka för geografisk närhet till primärvård och viss öppenvård i hela regionen.

Vidareutveckla de regionala stadskärnorna

Stockholmsregionen har åtta regionala stadskärnor utanför den centrala regionkärnan (Södertälje, Kungens kurva-Skärholmen, Flemingsberg, Haninge centrum, Kista-Sollentuna-Häggvik, Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg och Täby centrum-Arninge). De är strategiskt placerade vid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet - det finns fyra på den norra sidan och fyra på den södra sidan.

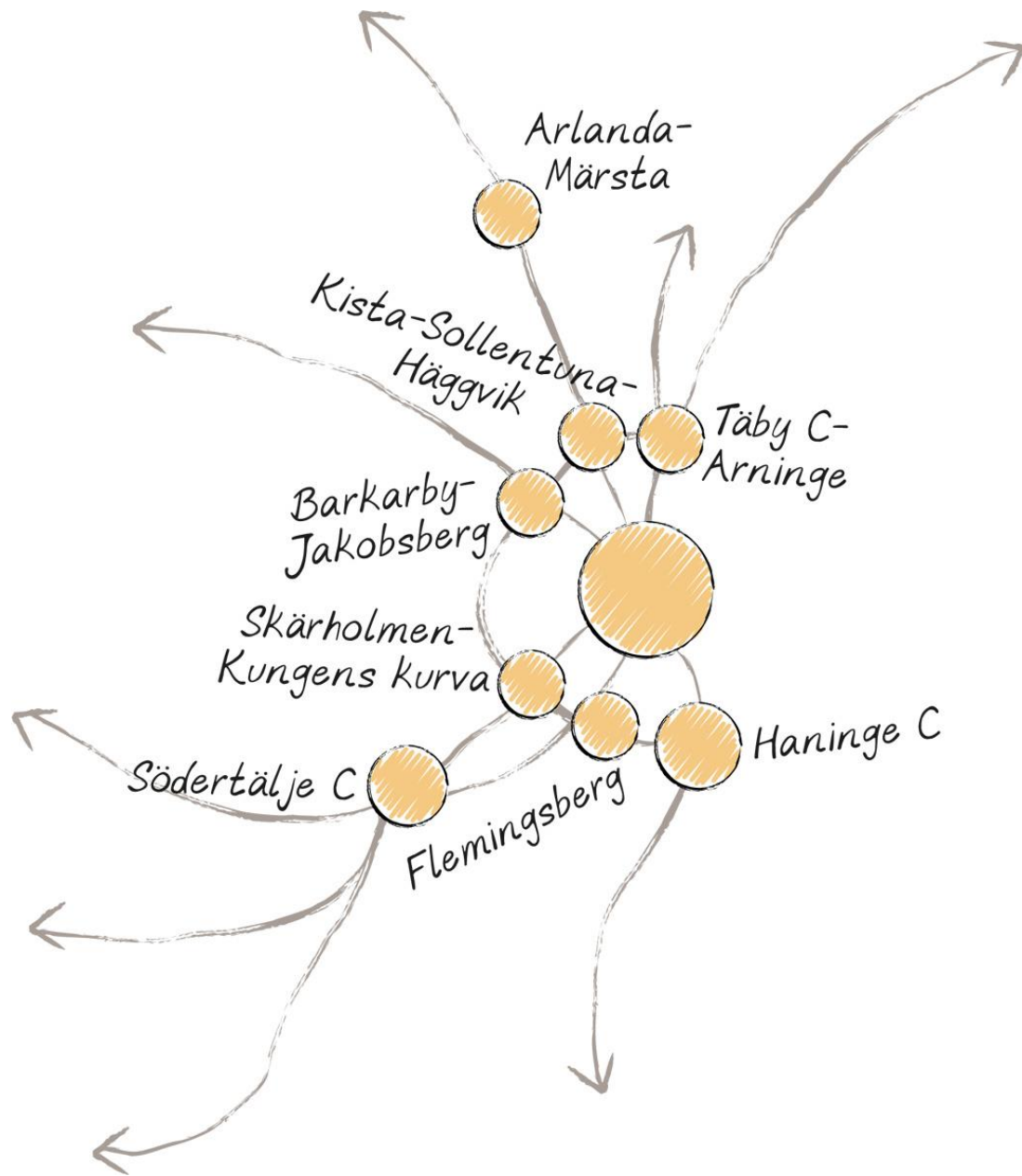
En flerkärnig region avlastar och kompletterar den centrala regionkärnan. Det bidrar till en ökad regional balans av arbetsplatser och service och till en hållbar tillväxt i hela länet. Genom att stärka de regionala stadskärnorna som nav för viktiga funktioner – till exempel större arbetsplatser, utbildning, vård, samhällsservice, kultur och idrott – ökar närheten till dessa för fler invånare, framför allt i delar av länet där tillgången idag är låg. En utveckling i de regionala stadskärnorna bidrar även till ett effektivt nyttjande av mark och gemensamma resurser och till ett hållbart resande med minskade klimatutsläpp som följd.

I syfte att stärka utvecklingen och bidra till ett genomförande av den regionala utvecklingsplanen pågår ett arbete med att ta fram handlingsplaner för de regionala stadskärnorna. Arbetet bedrivs i samverkan med länets aktörer och utgår från kärnornas olika karaktärer och komparativa fördelar. Handlingsplanerna ska även beakta hur kulturen kan involveras när de regionala stadskärnorna utvecklas.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att genomföra handlingsplanerna för de regionala stadskärnorna i samverkan med offentliga aktörer, näringsliv, fastighetsägare och akademi samt öka kännedomen om de regionala stadskärnorna och deras potential för Stockholmsregionens hållbara utveckling.
- arbeta för att öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna.
- använda de regionala stadskärnorna som testmiljöer för nya idéer och innovationer, och som förebilder i klimatomställningen.

Figur 5. Stockholmsregionens regionala stads kärnor. En flerkärnig region avlastar och kompletterar den centrala regionkärnan och bidrar till en ökad regional balans av arbetsplatser och service, och till en hållbar tillväxt i hela länet.

Främja en levande landsbygd och skärgård

Landsbygden och skärgården har en betydande roll för Stockholmsregionens attraktionskraft och kopplingen mellan stad, landsbygd och skärgård behöver stärkas. Bebyggelseutveckling på landsbygden och i skärgården stärker förutsättningarna att bo och verka i regionens mer glesbebyggda områden och bidrar till ett varierat utbud av boendemiljöer. Genom att hålla ihop bebyggelsen skapar vi hållbara livsmiljöer med underlag för kollektivtrafik samt för utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice. Samtidigt värnar vi om värdefull natur, jordbruksmark och säkerställer hållbart lantbruk, skogsbruk och fiske.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- skapa möjligheter för fler att bo på landsbygden och i skärgården genom att utveckla befintliga tätorter och mindre samhällen, och på så sätt skapa underlag för kollektivtrafik, utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice.
- värna värdefulla naturområden, jordbruksmark och näringar som bidrar till hållbart nyttjande av naturresurser.

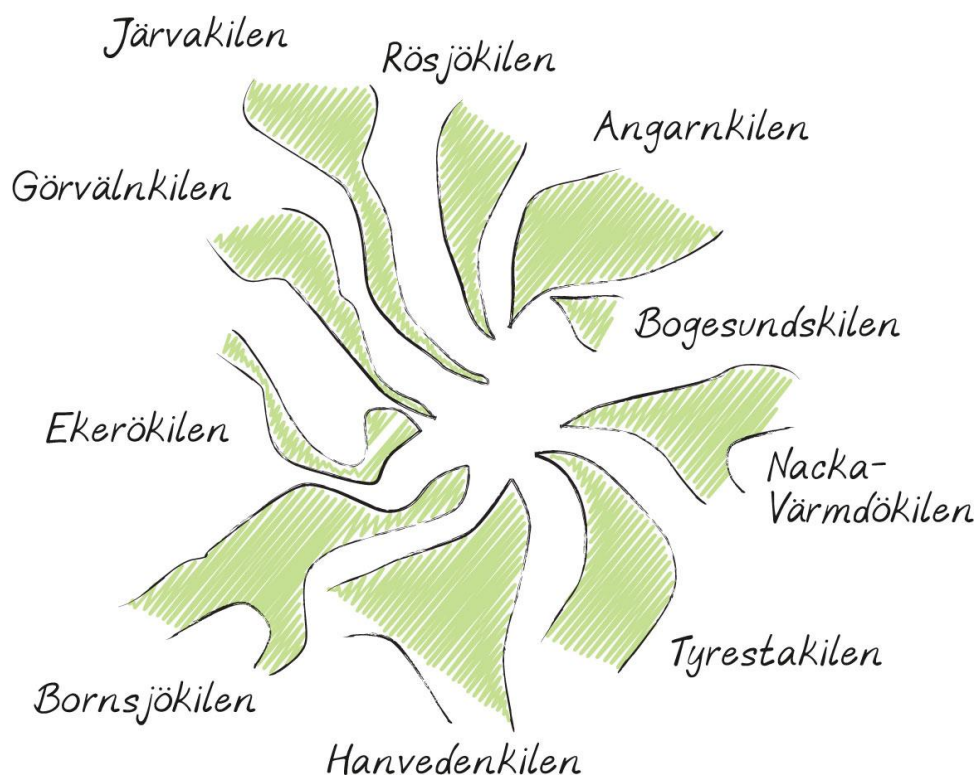
Stärk regionens vatten- och grönområden

Stockholmsregionen erbjuder en mångfald av kulturmiljöer och landskapstyper. Vatten- och grönområden bidrar med stora sociala, ekologiska och ekonomiska värden som är viktiga för såväl attraktivitet och goda livsmiljöer som naturbaserade lösningar. Tio gröna kilar bildar unika och sammanhängande naturområden som är tätt sammankopplade med bebyggelsen i både stads-, landsbygds- och skärgårdslandskapet. De tio kilarna utgörs av Järvakilen, Rösjökil, Angarnkilen, Bogesundskilen, Nacka-Värmdökilen, Tyrestakilen, Hanvedenkilen, Bornsjökilen, Ekerökilen och Görvälnkilen. Genom att stärka och utveckla det sammanhängande nätverket av parker, skogar, odlingslandskap, hav, sjöar, vattendrag och grundvatten värnar vi den tätortsnära naturen och den biologiska mångfalden. Kilarna bidrar även till länets klimatanpassning och till människors hälsa.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- lyfta fram grön- och blåstrukturen som en viktig resurs, och trygga tätortsnära ekosystemtjänster i utvecklingen av vår region.

Figur 6. Stockholmsregionens gröna kilar.

Ekosystemtjänster

Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

En ledande kunskaps- och tillväxtregion

Företagsklimatet i Stockholmsregionen är innovativt och kreativt och bygger på ett välutvecklat samarbete mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor. Regionen är världsledande inom forskning och innovation och den gröna omställningen har lett till ett cirkulärt samhälle med klimat- och energismarta lösningar. Startup-scenen i Stockholmsregionen är stor och flera företag som växt från idé till global miljonaffär leder vägen för innovativa startups placerade i regionen.

Kompetensförsörjningen är god med möjlighet att attrahera och rekrytera medarbetare såväl regionalt och nationellt som globalt. De internationella förbindelserna är starka och bidrar till ökad kompetens, företagsetableringar och goda exportmöjligheter.

Digitalisering och smarta tjänster har motverkat digitalt utanförskap och fortsätter att bidra till utvecklingen av näringsliv, offentlig sektor och människors vardag.

Förslag till mål

- Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv.
- Världsledande inom grön omställning.
- Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.

Prioriteringar

- Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft.
- Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens.
- Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet.
- Främja grön omställning i näringslivet.
- Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag.
- Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation.
- Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem.
- Innovationsledande genom smart specialisering.
- Fler innovationsfrämjande upphandlingar.
- Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- Skapa regional balans.

Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft

Med sin unika kombination av stadsliv, natur och skärgård, innovativt näringsliv och stort kultur- och nöjesutbud lockar Stockholmsregionen internationella företag, investeringar, talanger och besökare. Många internationella bolag har valt Stockholm som global eller nordisk nod. Stora företag och huvudkontor ligger ofta i framkant i utvecklingen, satsar mycket på forskning och innovation och är en viktig kompetenspool.

Stockholmsregionens aktörer behöver verka för att dessa bolag ska stanna och att fler ska välja att etablera sig och investera i Stockholmsregionen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stärka vår position ytterligare och fortsätta att marknadsföra regionens unika styrkor för att attrahera internationella företag, investeringar, högkvalificerad arbetskraft, spetskompetens och besökare.

Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens

Tillgång till högkvalificerad arbetskraft är avgörande för att företag och forsknings- och innovationsmiljöer ska välja att etablera sig, utvecklas och växa. Konkurrensen om de internationella talangerna blir allt tuffare och om möjligheten att rekrytera spetskompetenser saknas, flyttar innovativa företag till områden där kompetensbehovet kan tillgodoses. Talangattraktion och kompetensförsörjning påverkas också av brister i bostadsförsörjningen samt långa restider till många arbetsplatser. Stockholmsregionen ska vara välkomnande, attraktiv och öppen och ha ett bra mottagande av både talanger och medföljande. Effektiva och snabba myndigheter som minimerar väntetider är därför av stor vikt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- verka för enklare regler kring försörjning av internationell kompetens där brist på utbildad arbetskraft konstaterats inom Stockholmsregionen.
- underlätta internationell rekrytering av talanger för att säkerställa tillgång till spetskompetens, exempelvis genom en effektivare myndighetshantering.

Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet

Internationell tillgänglighet och hållbart resande med båt, flyg och tåg är viktig för att stärka Stockholmsregionens attraktivitet, konkurrenskraft, talangattraktion och export. I en global kontext är Stockholmsregionen en relativt liten och avlägset placerad region med långa avstånd till andra större marknader och därmed beroende av god kontakt och samverkan både inom och utanför riket. För den fortsatta internationella konkurrenskraften är det viktigt att Stockholmsregionen kan konkurrera med andra storstadsområden som har ett mer gynnsamt geografiskt läge.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att stärka förutsättningarna för ett hållbart resande inom flera trafikslag och med så lite miljöpåverkan som möjligt.
- arbeta för att Arlanda ska kunna flytta fram sin position i konkurrens med flygplatser i övriga nordiska länder och för att etablera fler strategiska flyglinjer.
- stärka tillgängligheten med kollektivtrafik till och från Arlanda flygplats.
- verka för goda förbindelser till Finland och Baltikum med sjöfart samt mellan Stockholm och Oslo med järnväg.

Främja grön omställning i näringslivet

Innovativa lösningar och affärsutveckling är viktiga drivkrafter i Stockholmsregionens näringsliv och ger goda förutsättningar att bidra till den gröna omställningen

internationellt. Hållbara varor och tjänster skapar konkurrensfördelar som kan innebära stora tillväxtpotentialer för regionala företag. Den gröna produkt- och tjänsteutvecklingen behöver effektiviseras för en hållbar utveckling över tid och grön omställning kan samtidigt stärka beredskapen genom ett minskat behov av importvaror.

Många av Stockholmsregionens företag ligger redan i framkant när det gäller att styra mot hållbarhet och har en viktig roll i det fortsatta arbetet för att driva på utvecklingen. Samtidigt finns det fortfarande mycket kvar att göra, till exempel för att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln, etablera cirkulära och klimatsmarta affärsmodeller och produktionssätt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja näringslivets gröna omställning med fokus på att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln samt etablera affärsmodeller som bidrar till cirkulära och klimatsmarta produktionssätt.
- underlätta utvecklingen av näringslivet så att det blir mer anpassningsbart i den globala konkurrensen och kan använda sig av samt integrera ny teknik.

Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag

Små och medelstora företag (SMF) kan behöva stöd för att starta, utvecklas, ställa om och växa. De viktigaste insatserna handlar om digitalisering, export, grön omställning och kompetensförsörjning. Sveriges och Stockholmsregionens export har ökat de senaste åren, men i internationell jämförelse har andelen minskat – som huvudstadsregion borde Stockholm kunna prestera bättre. Inom styrkeområdena besöksnäring och kulturella och kreativa branscher finns särskilt många små- och mikroföretag, liksom på landsbygden och i skärgården. Dessa är viktiga för Stockholmsregionens utveckling ur ett bredare perspektiv.

Många företag, framför allt mikroföretag och SMF, upplever att det är komplicerat med olika regler på kommunal, regional, nationell och EU-nivå. Konkurrensen missgynnas ytterligare av olika regler i olika delar av regionen. Om hela länet ska vara attraktivt för näringslivet underlättar det att företag har samma förutsättningar och liknande tillgång till service, oavsett vilken kommun de verkar i, inte minst i hanteringen och tillämpningen av tillståndsfrågor.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- verka för att ge SMF särskilt stöd för att de ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter och ställa om sina affärsmodeller. En framgångsrik digital transformation förutsätter höga kunskaper hos företag och individer.
- integrera internationaliseringsperspektivet i olika former av rådgivning, finansiering och nätverk samt kompetenshöjande insatser för SMF, som har störst outnyttjad potential att öka sin export.
- verka för att stärka gröna och blå företag med stor betydelse för regionala ekosystemtjänster och livsmedelsnära produktion.
- underlätta för besöksnäringen och de kreativa och kulturella branscherna så att de kan utöka sitt tjänsteutbud i staden och erbjuda fler hållbara besöksmål året runt på landsbygden och i skärgården.
- arbeta för regelförenklingar i de egna organisationerna.

- lyfta företagens behov av regelförenklningar, likriktad tillämpning och myndighetsutövning samt regler som främjar hållbar näringslivsutveckling till nationell nivå.

Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation

Stockholmsregionen är en av Europas ledande innovationsregioner, med en betydande koncentration av högteknologiska forskningsinstitutioner, universitet och företag. Ett fortsatt konkurrenskraftigt innovationssystem och en världsledande akademi kräver regionala satsningar, internationellt samarbete och partnerskap. För att ligga i framkant behövs såväl långsiktiga resurser som samarbete och partnerskap med forskningsinstitutioner, företag och innovationsmiljöer där tvärvetenskaplig samverkan kan leda till banbrytande resultat. Genom att länka samman vår region med andra framstående regioner kan vi tillsammans utveckla innovativa tjänster och produkter som bidrar till att lösa komplexa samhällsutmaningar och möta behov hos till exempel invånare, patienter, kunder, samarbetspartners och medarbetare.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- säkerställa god tillgång till forsknings- och innovationsinfrastruktur, öppna data och riktade scaleup-program.
- länka Stockholmsregionens forsknings- och innovationsekosystem till andra framstående internationella miljöer för att tillsammans utveckla innovativa produkter, tjänster och arbetssätt som bidrar till att lösa samhällsutmaningar.
- fortsätta att bygga starka samarbeten med forskningsinstitutioner, företag och innovativa ekosystem över hela världen, bland annat genom internationella forskningspartnerskap, gemensamma forskningsprojekt och innovationssatsningar samt utbyte av bästa praxis.

Scaleup

Ett scaleup-bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent de tre senaste åren med minst tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scaleup-bolag befinner sig i tillväxtfas.

Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem

Aktörerna i det regionala innovationsekosystemet har en viktig roll för hållbar tillväxt och bidrar med forskningsbaserad kunskap och utveckling av innovativa lösningar. Här är tydlig koordinering och rollfördelning tillsammans med långsiktig finansiering av det innovations- och företagsfrämjande systemet viktigt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- öka offentliga och privata investeringar i forskning och innovation som en andel av BRP (bruttoregionprodukt).
- tillgängliggöra forsknings- och innovationsinfrastrukturer, öppna data från offentlig och privat sektor samt erbjuda riktade scaleup-program för att innovativa företag ska kunna starta och växa.

Hållbar tillväxt

Begrepp för att beskriva att ekonomisk tillväxt bör vara förenlig med social rättvisa och miljömässig hållbarhet. Välbefinnande för dagens generation ska inte äventyra möjligheterna för framtida generationer att tillgodose sina behov.

Innovationsekosystem

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civilsamhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer och fler. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att vi har lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet, exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering. En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovationsekosystemet. (Källa: SISP)

Innovationsledande genom smart specialisering

Smart specialisering handlar om att satsa på områden där regionens näringsliv är starkast och att identifiera de områden som har störst tillväxtpotential där offentliga forsknings- och innovationsmedel kan göra störst nytta. Identifierade områden för smart specialisering i Stockholmsregionen är:

- Life science, vård och hälsa
- IKT, tech och digitalisering
- Industriell omställning genom hållbar produktion
- Klimat- och miljöåtgärder för hållbar stadsutveckling

Stockholmsregionens aktörer ska:

- förverkliga den tillväxtpotential som finns inom områden för smart specialisering och dra nytta av offentliga forsknings- och innovationsmedel på regional, nationell och europeisk nivå.
- fortsätta utveckla och satsa på Uppsala- och Stockholmsregionen som internationellt kluster inom life science.

Life science

Brett tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Det kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en metod för att öka regionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt genom att koncentrera resurser och insatser på områden där regionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Fler innovationsfrämjande upphandlingar

Offentliga organisationer har stor möjlighet att bidra till utveckling och implementering av innovativa och hållbara produkter och tjänster genom upphandlingar. Inom många upphandlande organisationer och företag är kunskapen om olika typer av upphandlingsformer fortfarande begränsad, till exempel gällande innovationsupphandling, förkommersiell upphandling, funktionsupphandling och innovationspartnerskap.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- satsa på kunskapshöjande insatser kring förutsättningarna för att tillämpa olika upphandlingsmetoder hos såväl offentliga aktörer som företag. I satsningen ingår även att öka kunskapen om immateriella rättigheter.

Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad

Ett av de största tillväxthindren i Stockholmsregionen är att arbetsgivare har svårt att hitta rätt arbetskraft i många branscher.

För att klara av kompetensförsörjningen i regionen är det viktigt att ha hög kvalitet i grund- och gymnasieskolan. Det finns betydande skillnader inom och mellan kommunerna i hur stor andel elever som går ut grund- och gymnasieskolan med godkända betyg och går vidare till yrkes- och högre utbildning. Detta behöver ändras om inte utvecklingsmöjligheterna för Stockholmsregionen ska försämrats.

Flera branscher i regionen står inför kompetensbrist. Möjligheten att vidareutbilda sig under yrkeslivet bidrar till rörlighet på arbetsmarknaden och till god kompetensförsörjning i näringslivet och den offentliga sektorn. Samtidigt har många människor svårt att etablera sig på arbetsmarknaden eller arbetar i en bransch som genomgår strukturella förändringar kopplade till digitaliseringen och automatisering, och som därmed riskerar att bli arbetslösa.

Rätt utbildning och kompetens är nödvändigt för att människor ska möta framtida rekryteringsbehov i privat och offentlig sektor. Samtidigt finns det utbildningar som inte är tillräckligt attraktiva i relation till arbetsmarknadens efterfrågan, och många människor arbetar inom yrken de inte är utbildade för. Kompetensförsörjningen säkras dels genom fler utbildningar med tydligare koppling till arbetsmarknadens föränderliga behov, dels genom olika insatser som ökar intresset för yrkesutbildningar. Arbetsmarknaden är dessutom en viktig plats där människor med olika bakgrund och åldrar möts, vilket bidrar till ökad tillit och spelar en viktig roll i att bygga ett tryggt och sammanhållet samhälle med bättre folkhälsa.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- underlätta effektiv matchning och stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- främja folkbildning som bidrar till utjämnande av utbildningsklyftor.
- skapa insatser för att öka attraktionskraften för yrken och utbildningar och genomföra insatser som ökar attraktiviteten i branscher och yrken som annars riskerar kompetensbrist.
- validera yrkeskunskap och identifiera de utbildningsinsatser som krävs för att öka kunskapsnivån där det finns behov.
- skapa former för att bättre ta tillvara människors kompetens genom hela yrkeslivet och stärka möjligheterna till ett livslångt lärande och vidareutbildningar som bättre matchar arbetsmarknadens behov och som möjliggör byte av bransch eller yrke.
- verka för högre andel som kvalificerar sig för, samt genomför, gymnasiet.

Skapa regional balans

För att Stockholmsregionen ska utvecklas på ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart sätt förutsätts en sammanhållen region i balans, som minskar transport-behovet och ökar tillgängligheten till arbetsplatser och högre utbildning. Detta skapar förutsättningar för fler investeringar och företagsetableringar samt ger möjlighet att öka hela regionens hållbara tillväxt, med en ökad branschbredd och resiliens.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- samverka för fler och mer jämnt fördelade investeringar, företagsetableringar, arbetsplatser och utbildningsplatser i hela länet och främst till de regionala stadskärnorna.
- skapa regional balans i investeringar i transportsystemet för att öka tillgängligheten och underlätta investeringar och företagsetableringar i hela länet.

En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Stockholmsregionen lever upp till klimatmålen och använder cirkulära affärsmodeller och resurser på ett hänsynsfullt och effektivt sätt. Stockholmsregionen är ett nav för hela Sverige med hög tillgänglighet både inom och utanför regionen. Transportsystemet är robust och effektivt och det är enkelt och smidigt att resa, transportera gods och bedriva nyttotrafik. De tekniska försörjningssystemen förser invånare och verksamheter med rent vatten, energi, avlopps- och avfallshantering, där cirkulära system omhändertar och återanvänder använda resurser. Digitalisering, elektrifiering och klok markanvändning har fört såväl människor som verksamheter närmare varandra. Naturresurserna brukas på ett ansvarsfullt sätt och bidrar till bland annat näringsrik mat, upptag av kol och vacker natur med rik biologisk mångfald. Vattnet är rent och luften frisk att andas.

För att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan, öka regionens robusthet och vår självförsörjandegrad samt nå målet om nettonollutsläpp 2045, behöver vi accelerera den gröna omställningen på alla nivåer. Sammantaget har regionen god förmåga och kapacitet att förebygga och hantera okända och kända störningar i form av till exempel klimatförändringar, kriser, katastrofer eller knappa resurser.

Förslag till mål

- Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045.
- Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap.
- Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen.
- Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Prioriteringar

- Gör det lätt att leva och verka klimatsmart.
- Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning.
- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel.
- Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång.
- Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten.
- Stärkt beredskap i hela samhället.
- Investera för ett transporteffektivt samhälle.
- Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering.
- Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning.
- Prioritera hållbart resande i transportplaneringen.

Gör det lätt att leva och verka klimatsmart

Transporter och konsumtion står för en större del av Stockholmsregionens utsläpp av växthusgaser. Den plast som hamnar i hushållens restavfall bidrar också till en stor andel av utsläppen när avfallet går till förbränning för att producera fjärrvärme. På individnivå behöver konsumtions- och resmönster förändras. Offentlig sektor och näringsliv kan bidra till att utveckla livsmiljöer, strukturer och produkter som ger förutsättningar för och stöttar en hållbar livsstil utan klimatutsläpp.

Omställningen till fossilfrihet är en utmaning som har betydande påverkan på våra transporter. Elektrifiering är en del av lösningen. Ur ett beredskaps- och klimatperspektiv behöver vi även möta konsekvenserna av ett intensifierat behov av el.

Internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i Stockholmsregionen. Genom till exempel storskalig inblandning av fossilfria bränslen, högre beläggning per resa, effektivare flygvägar samt elektrifiering av kortare flygvägar, kan resor med flyg gå mot ökad klimatneutralitet.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- vara drivande i att ta fram och dela metoder som mäter konsumtionens utsläpp av växthusgaser.
- göra det lätt att leva klimatsmart genom satsningar på till exempel hållbart resande och större möjligheter till återbruk, reparation och återvinning.
- skapa förutsättningar för utveckling av fossilfria transporter och påskynda användningen av fossilfria bränslen, bland annat genom utbyggnad av laddinfrastruktur och infrastruktur för biobränslen och vätgas.
- aktivt verka för att klimatpåverkande utsläpp från transporter i Stockholmsregionen ska upphöra till år 2035.

Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning

Användningen av både nya råvaror och energi behöver minska. Cirkulär resursanvändning, där varor och material ingår i ett kretslopp, minskar såväl mängden avfall och energianvändning som behovet av utvinning av nya råvaror.

Bygg- och anläggningssektorn står för betydande klimatutsläpp, framför allt från transporter och produktion av byggmaterial. När inredning och byggmaterial inte återbrukas går resurser och värdefullt kulturarv till spillo. Genom att minimera antalet transporter och utveckla fler åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess som använder klimatsmarta byggmaterial kan vi minska utsläppen och använda resurserna på ett ansvarsfullt sätt. Alternativ till att bygga nytt och lösningar för hur vi kan använda befintlig bebyggelse behöver utvecklas. För att nå klimat- och miljömålen kan även kompletterande åtgärder krävas i form av avskiljning, lagring och upptag av koldioxid. Gemensam planering och infrastruktur för detta kan stärka regionens aktörer.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- ställa om alla steg i produktlivscykeln för att säkra låg klimatpåverkan och cirkulär resursanvändning – från design, produktion och affärsmodeller till användning, återanvändning och återvinning.

- ta fram åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess och användning av klimatsmarta byggmaterial.
- prioritera utveckling av befintliga byggnader och anläggningar och använda oss av återbrukat byggmaterial.
- som komplement till minskade utsläpp, öka avskiljning, lagring och upptag av koldioxid genom tekniska lösningar i kraft- och fjärrvärmeverk (bio-CCS) och genom naturbaserade lösningar i Stockholmregionens markanvändning (kolsänkor).
- bidra till att utveckla kunskap, dela data och beräkningsmetoder för kolsänkor och kolfångst samt säkerställa att kolsänkor är en del i beslutsprocessen vid markanvändning.

Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel

Den civila beredskapen över kommungränserna behöver stärkas för att säkra tillgången till mat, vatten, el, mark och viktiga samhällsfunktioner. Klimatanpassningen är en viktig del av den civila beredskapen och hanterar resiliens mot risker och sårbarheter kopplade till klimatförändringar och andra kriser i omvärlden.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stärka den civila beredskapen över kommungränserna och säkra tillgången till mat, vatten, jordbruks- och odlingsmark samt till viktiga samhällsfunktioner.
- inom varje organisation konkretisera klimatrisker och sårbarheter som behöver hanteras i samverkan.
- planera för fler kostnadseffektiva, naturbaserade lösningar, som med sin variation stärker och bygger upp tätortsmiljöer, jordbruksmark, skogs- och kustmiljöer.

Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång

Tekniska försörjningssystem är grundläggande för att samhället ska fungera och alla aktörer behöver bidra med stråk och ytor för att säkerställa geografisk placering och funktion i samtliga system, samt för underhåll och utveckling. De tekniska försörjningssystemen i Stockholmregionen står inför betydande ekonomiska och tekniska utmaningar, där flera har en stor underhållsskuld. Samtidigt varierar behovet av investeringar, både mellan olika försörjningssystem och i Stockholmregionens olika delar.

Digital uppkoppling, energiförsörjning, vatten och avlopp (VA), avfalls- och masshantering – alla tekniska system behöver vara kapacitetsstarka, resurseffektiva och motståndskraftiga för att möta ett växande behov. Flera av dessa är ömsesidigt beroende av varandra, vilket både kan hindra och hjälpa funktionerna.

Strategisk lokalisering av olika anläggningar kan säkra Stockholmregionens beredskap i händelse av avbrott, men också vid extraordinära händelser, höjd beredskap och krig. Detta kan till exempel hanteras med hjälp av lagring och distribution av vattenreserver och drivmedel. Robusta system är avgörande för att hantera kriser och minska risken för störningar utan större avbrott i Stockholmregionens tekniska försörjning. Alla system måste även kunna hantera och återhämta sig från olika typer av påfrestningar, som extrema väderförhållanden eller avsiktliga försök till sabotage.

Utifrån den ökande befolkningmängden och anläggningarnas kapacitet behöver utbyggnaden av VA-system, el-nät och elproduktion framtidsäkras samtidigt som vi planerar för avfallshantering, återvinningsanläggningar och masshantering och säkrar elkapacitet genom hela kedjan; från produktion till distribution.

Stockholms län är mycket beroende av import av el eftersom endast runt 10 procent av elanvändningen produceras lokalt. Den huvudsakliga planerbara energiproduktionen som finns i länet består av fjärrvärmeverken. De fjärrvärmeverk som också kan producera el kallas för kraftvärmeverk. Planerbar energiproduktion är en viktig del i ett förutsägbart och hållbart energisystem eftersom det går att reglera när och i vilken kapacitet energi ska produceras. Region Stockholm har tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län etablerat ett samverkansforum, REST, för att möta långsiktiga utmaningar i länets elförsörjning.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- underhålla och återinvestera i våra tekniska försörjningssystem, och investera i robusta, flexibla digitala system för att säkerställa framtida behov.
- förbereda den digitala infrastrukturen för framtida uppkopplingsbehov, till exempel av sjukvårdens digitala tjänster och för automatisering inom bland annat skogs- och lantbruk.
- arbeta för att säkra Stockholmsregionens elförsörjning och främja lösningar både för förnybar och planerbar energiproduktion utan fossila utsläpp, som bidrar till eleffekt, minskad klimatpåverkan och stabilitet i elnätet.
- främja lösningar för ökad inomregional produktion av förnybar energi och verka för en förnybar energiförsörjning.
- verka för större samsyn kring behov, krav och lagstiftning för att minska ledtiderna. I utbyggnaden av olika tekniska system bör samförläggning ske när det är möjligt.
- identifiera risker och brister som kan ha negativ påverkan i händelse av kris eller störning.

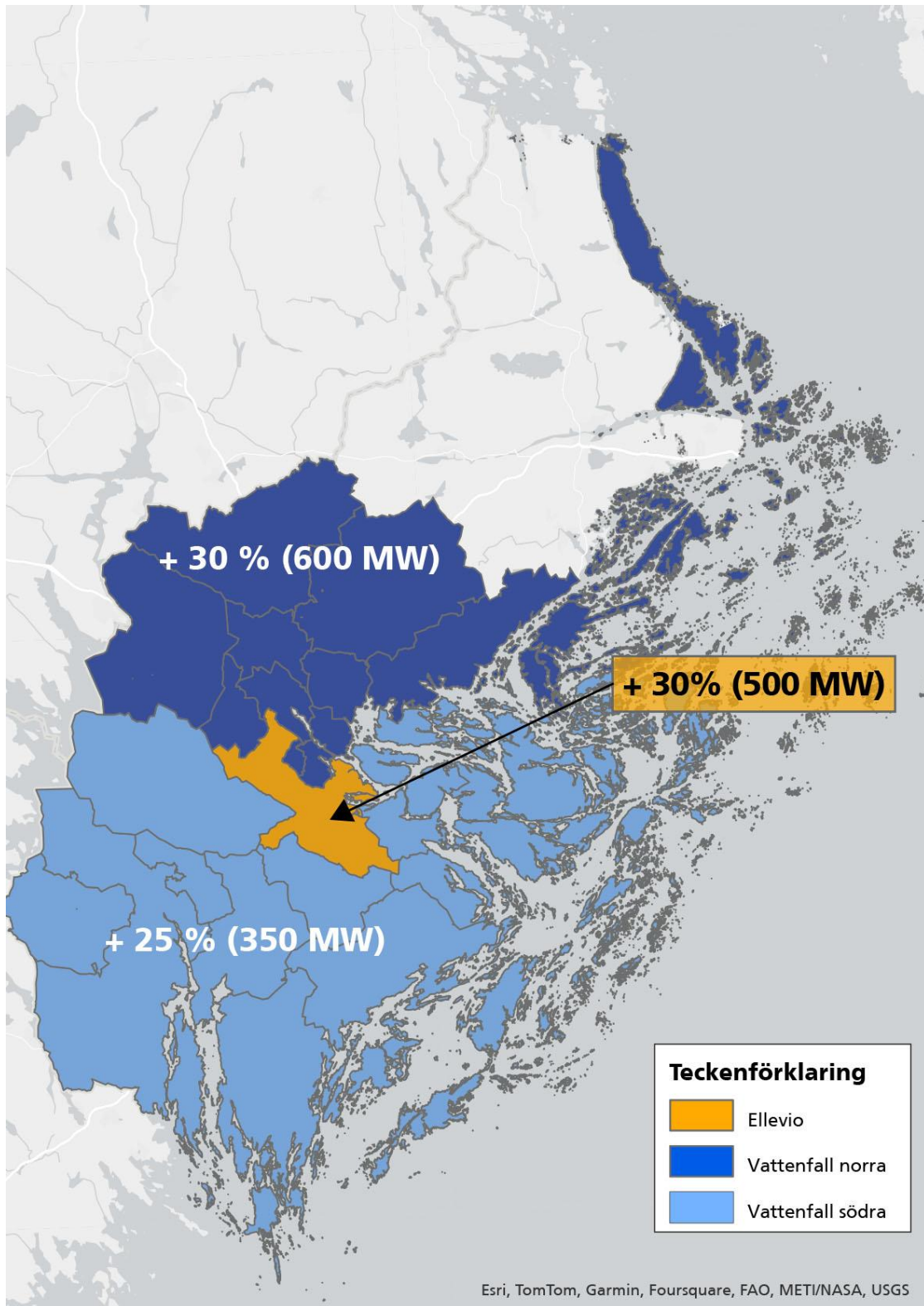
Planerbar energiproduktion utan fossila utsläpp

Energikällor där vi kan bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärmeverk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

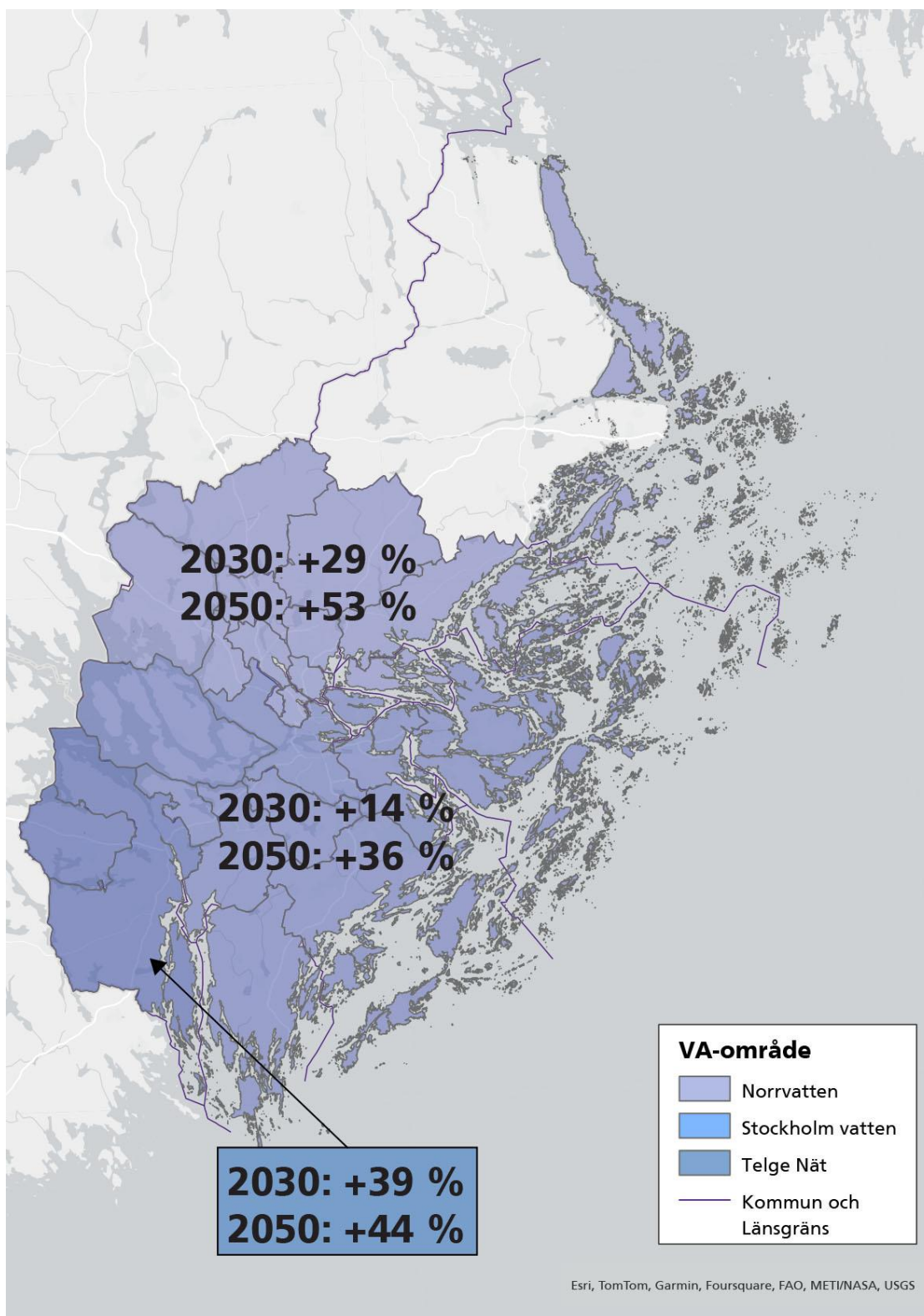
Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att vi inte kan bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Figur 7. Karta som visar tillkommande effektbehov fram till år 2030/2031.
Källa: Elförsörjning i Stockholms län, REST, 2023, egen bearbetning.

Figur 8. Karta som visar beräknat ökat behov av vatten och avlopp (VA) till år 2030 och 2050. Källa: Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län, egen bearbetning.

Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten

Kapaciteten i de tekniska försörjningssystemen behöver utnyttjas mer effektivt. Digitalisering som AI och automatisering kan bidra till såväl minskad energianvändning som smartare drift, och den pågående renoveringen av fastighetsbeståndet kan bidra till ytterligare minskad energianvändning. När efterfrågan på el ökar måste vi använda den befintliga elkapaciteten mer effektivt och prioritera elektricitet där den verkligen behövs. Fjärrvärme är avgörande för att länets energiförsörjning ska fungera. Användningen av vatten måste effektiviseras för att minska belastningen, både på vatten- och avloppssystem och på bakomliggande vattenresurser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- utveckla fjärrvärmenätet och koppla samman nät och stationer för att frigöra kapacitet och avlasta elnätet.
- verka för mer effektiv användning av de tekniska försörjningssystemen genom till exempel renovering av fastighetsbestånd och digitalisering.

Stärkt beredskap i hela samhället

Uppbyggnaden av ett stärkt totalförsvaret och just uppbyggnaden av den civila beredskapen är en viktig fråga för att Stockholmsregionen ska klara påfrestningar och extraordinära händelser såväl som höjd beredskap och krig. Robusthet och resiliens i samhället bygger på samtidiga åtgärder som gör regionen mindre sårbar eller utsatt. Det bygger också på samverkan och planering mellan såväl offentliga som privata aktörer, och leder till synergieffekter i flera led. Grön omställning minskar Stockholmsregionens klimatpåverkan och stärker samtidigt länets beredskap genom ett minskat behov av importvaror.

Stora delar av Region Stockholms egen verksamhet, exempelvis hälso- och sjukvården samt kollektivtrafiken, är klassad som samhällsviktig med stor betydelse för Sveriges funktion och därmed viktiga byggstenar i den civila beredskapen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- förebygga risker och skapa förutsättningar för att hantera kriser i syfte att upprätthålla samhällsviktiga funktioner oavsett situation. Bland annat genom att ge rätt förutsättningar för ändamålsenliga lokaler och infrastruktur för samhällsviktiga verksamheter, och beakta en robust och flexibel civil beredskap vid upphandlingar.
- identifiera synergier mellan beredskap, klimat och hälsa och uppmuntra till alternativa lösningar som samtidigt minskar vår sårbarhet och stärker individernas hälsa och välmående.
- höja kompetensen och förmågan att kunna omhänderta krav på civil beredskap.
- verka för stärkt totalförsvaret och delta i planering och övningar som genomförs kopplat till höjd beredskap och ytterst krig.

Samhällsviktig verksamhet

Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.

Investera för ett transporteffektivt samhälle

För att bibehålla transportsystemets funktion, såväl i normalfall som vid kris, och möta länets befolknings- och näringslivsutveckling, krävs fortsatta strategiska satsningar på kollektivtrafik och väginfrastruktur utöver redan beslutade projekt. Behoven av investeringar är störst i kollektivtrafiken och järnvägen. Det tillkommer också följdinvesteringar som är kopplade till de stora utbyggnaderna av den statliga infrastrukturen. Dessa följdinvesteringars kostnader och andra konsekvenser behöver synliggöras i den strategiska planeringen av transportinfrastrukturen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- skapa en tydlig målbild för den strategiska utvecklingen av transportsystemet och gemensamt lyfta de statliga investeringar som krävs, samt skapa goda finansieringslösningar för utbyggnad och drift av kollektivtrafiksystemet.
- utreda var kommande investeringar gör bäst regional nytta och bidrar till ett transporteffektivt samhälle och hållbar mobilitet. Ett första steg är att utarbeta en systemanalys och process för det fortsatta arbetet.
- samordna våra processer för planering och finansiering av transportsystemets utveckling bättre och se planeringen av bebyggelseutveckling, ekonomiska styrmedel och infrastrukturplanering i ett gemensamt sammanhang.
- verka för ökade statliga investeringar i Stockholmregionens transportinfrastruktur.
- verka för förbättrade kommunikationer till och från platser med många arbetstillfällen och god tillväxtpotential.

Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering

Transportsystemet har kapacitetsbrister och underhållet av såväl spår- och tunnelbanesystem som vissa vägavsnitt är eftersatt. Detta riskerar att skapa störningar och förseningar för invånare, näringsliv och viktiga samhällsfunktioner, som alla är beroende av ett pålitligt transportsystem och att komma fram i tid. Större satsningar på underhåll och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur är avgörande för att transporterna ska fungera. All infrastruktur, inklusive stationsmiljöer och depåer, ska vara anpassad för att möta olika typer av störningar eller oförutsedda händelser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- upprätthålla god framkomlighet genom till exempel underhåll, reinvesteringar, styrmedel och trimningar som gör att vi även kan möta störningar och oförutsedda händelser.
- stärka Stockholmregionens motståndskraft genom att säkerställa alternativa färdvägar, både för resenärer och för kritiska varor som läkemedel, livsmedel och drivmedel.
- ta särskild hänsyn till hur samhällsbärande funktioner kan upprätthållas i händelse av kris när vi utformar kollektivtrafik- och vägsystem, och säkerställa resmöjligheter för personer i samhällsbärande yrken.

Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning

Genom att bättre nyttja den befintliga infrastrukturen kan en ökande efterfrågan på transporter mötas på ett resurssnålt och effektivt sätt. För att minska trängsel och få en mer resurseffektiv användning av transportsystemet är det nödvändigt att utveckla styrmedel på kommunal, regional och nationell nivå. Persontransporter behöver till så stor del som möjligt styras om till gång, cykel och kollektivtrafik samt ha en större spridning över dygnet. Utveckling av gemensamma och långsiktiga ekonomiska styrmedel är angeläget, till exempel genom en vidareutveckling av trängselskatten. Framgångsrik teknikutveckling och digitalisering kan bidra till effektivisering av hela transportsystemet. På sikt kan det möjliggöra en större andel självkörande bilar och nya transporttjänster, till exempel anropsstyrd kollektivtrafik, intelligenta transportsystem, fordon och drivmedel med låg miljöpåverkan.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- använda beprövade och effektiva sätt att styra trafiken och sprida ut efterfrågan över fler timmar på dygnet, till exempel genom ekonomiska styrmedel som trängselskatt, ändamålsenlig parkeringspolitik, miljözoner, digital information och trafikledning.
- verka för att regionalisera trängselskatten.
- prioritera kollektivtrafik vid kapacitetsbrist i vägnätet, i syfte att stärka dess roll som ett attraktivt alternativ.
- stödja och styra mot införande av ny teknik genom att följa utveckling och effekter samt genomföra analyser för att identifiera åtgärder som potentiellt kan ha stor betydelse för att främja effektivt användande av transportsystemet.

Prioritera hållbart resande i transportplaneringen

Ett hållbart och robust transportsystem länkar samman Stockholmsregionens olika delar och skapar god tillgänglighet nationellt och internationellt. Alla investeringar i infrastruktur ska leda till ett mer transporteffektivt samhälle, där fler kan välja hållbara färdmedel som främjar god folkhälsa och miljö. Genom att fullt ut ta till vara potentialen för såväl ny teknik och nya mobilitetstjänster som för gång, cykel och kollektivtrafik, minskar trycket på vägsystemet med större kapacitet och framkomlighet för näringslivets transporter som följd. Kollektivtrafiken ska vara persontrafikens ryggrad, präglad av ett hela-resan-perspektiv med smidiga byten mellan olika trafikslag. Det regionala cykelvägnätet binder ihop platser som är viktiga för pendling och rekreation.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stimulera och inspirera till beteendeförändringar och hållbart resande genom att förenkla byten mellan trafikslag och främja attraktivitet och bekvämlighet i planeringen av kollektivtrafiken.
- stärka kollektivtrafikens roll och erbjuda resor som möter människors behov av att resa – både på fritiden och i arbetet.
- bygga ut cykelinfrastrukturen i hela länet, förbättra trafikinformationen och stärka kommunikationsinsatserna för att öka resandet med cykel.
- stärka möjligheterna till kombinationsresor med cykel och kollektivtrafik samt tydligare arbeta för ökad samverkan mellan cykling och folkhälsa.

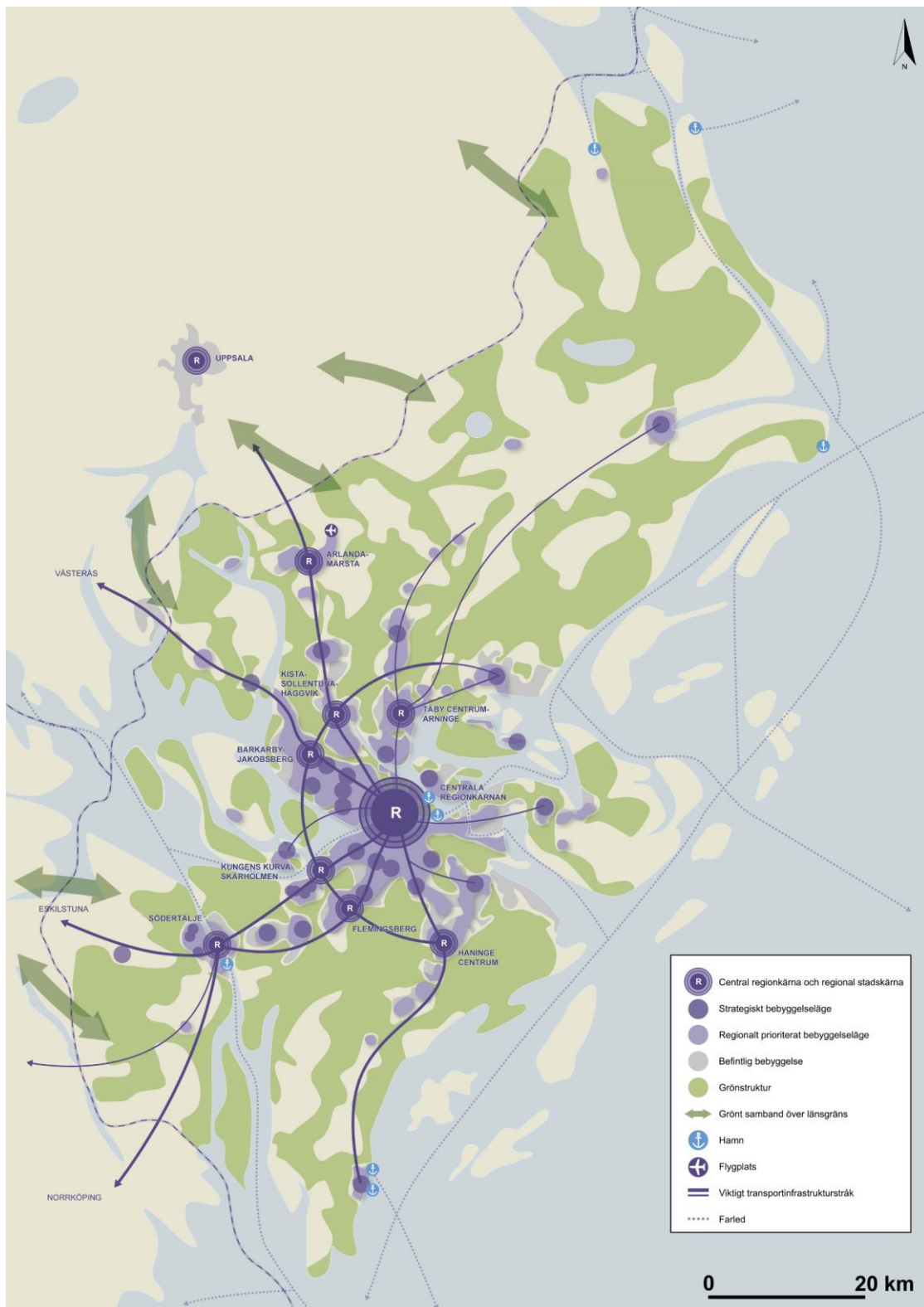
Kapitel 4. Stockholmsregionens rumsliga inriktning

Var vi lokaliserar och hur vi utformar ny bebyggelse, infrastruktur och områden för rekreation påverkar på lång sikt hur vi rör oss, möts och mår i framtiden. Regionens rumsliga inriktning har därför stor betydelse för vår förmåga att hantera den kommande befolkningsökningen på ett hållbart sätt och för att uppfylla visionen och nå målen. Transportinfrastruktur, tekniska försörjningssystem, välfärdstjänster, samhällsservice och kultur är stöttande strukturer som behöver samplaneras med bebyggelseutvecklingen.

I det här kapitlet redovisas förhållningssätt för bebyggelseutveckling och för utveckling och bevarande av den regionala grönstrukturen, transportsystemet samt tekniska försörjningssystem. Utgångspunkten är de mål och prioriteringar som presenteras i kapitel 3.

Strukturkartan visar de övergripande strukturerna för Stockholmsregionens rumsliga inriktning med en flerkärnig, sammanhängande bebyggelsestruktur som stöts av ett transportsystem som knyter ihop regionens olika delar. Bebyggelsestrukturen samspekar även med grönstrukturen som utgörs av större sammanhängande områden som sträcker sig från regionens yttre delar in mot de mer centrala delarna. Grönstrukturen är också sammankopplad med grönområden utanför länet. Över länsgränsen sträcker sig också transportsamband i form av vägar, järnvägar, farleder och flyg som kopplar Stockholmsregionen till andra delar av landet och världen.

Figur 9. Strukturkarta Stockholms län 2060, en stiliserad karta som visar länets kärnor, bebyggelse, grönstruktur, hamnar, flygplats och vägar.

Plankartan och tillhörande förhållningssätt ger vägledning i regionala frågor av mellan-kommunal karaktär som har betydelse för användningen av mark- och vattenområden i Stockholmsregionen. Plankartan och förhållningssätten ska vara ett stöd för kommuner och andra aktörer i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning.

Region Stockholm bedömer att följande är mellankommunala frågor av regional betydelse:

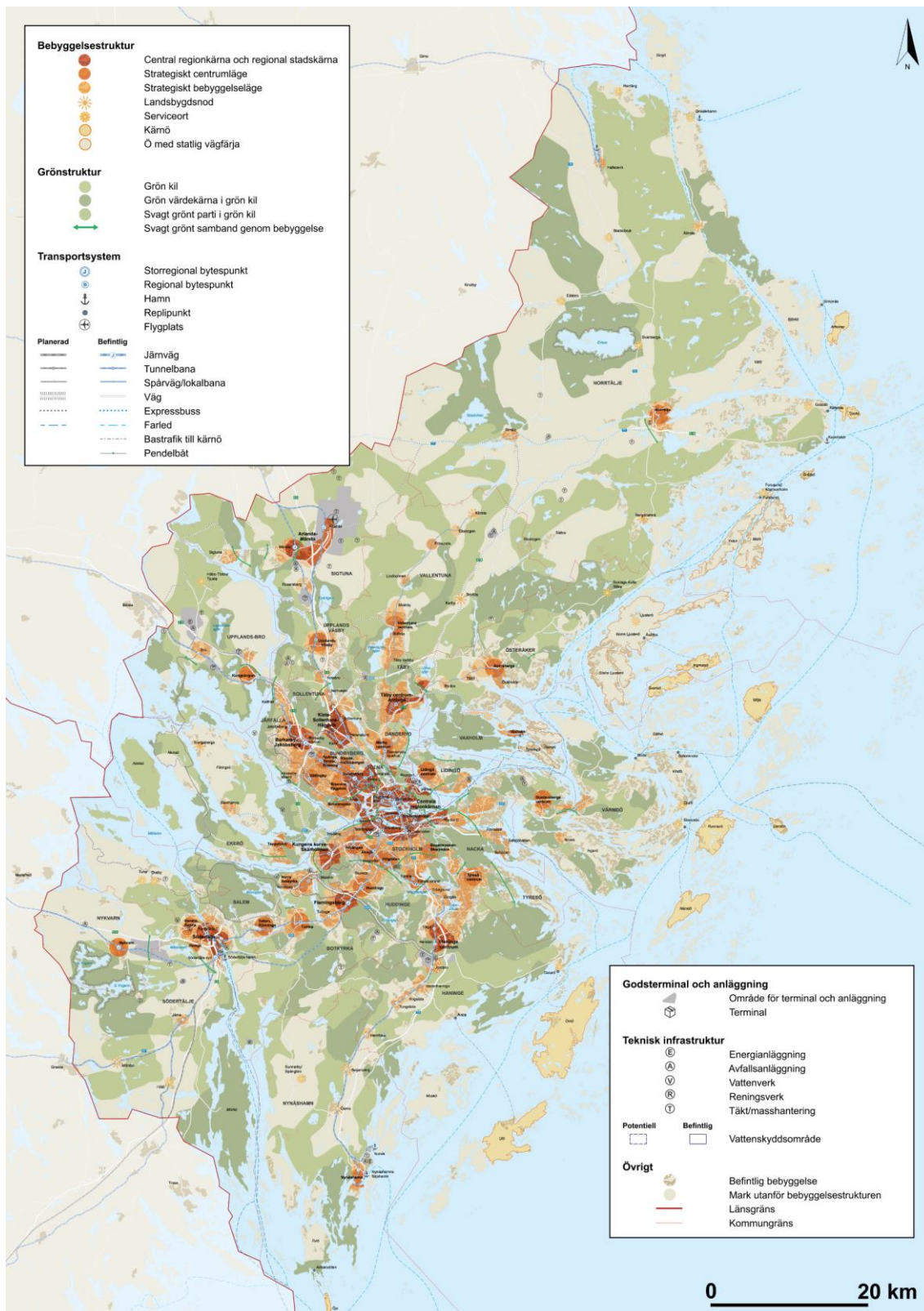
- Bebyggelsestruktur, inklusive landsbygdens- och skärgårdens rumsliga struktur
- Grön- och blåstruktur
- Transportinfrastruktur, inklusive gods- och logistikstruktur
- Teknisk infrastruktur
- Verksamhetsområden
- Kulturmiljö
- Kultur- och idrottsanläggningar
- Klimatanpassningsfrågor
- Bostadsförsörjning
- Krisberedskap och civilt försvar

Gränserna på plankartan är schematiska och översiktliga. Avvägningar har gjorts baserat på aspekter som är principiellt viktiga för Stockholmsregionens utveckling. I den fortsatta planeringen behöver avvägningarna kompletteras med en samlad bedömning av platsens potential och tålighet, baserat på lokala förutsättningar och påverkan på allmänna intressen, som till exempel natur- och kulturvärden och miljö- och klimataspekter. I efterföljande planering är det även nödvändigt att göra en mer utförlig bedömning för att säkerställa att riksintressen tillgodoses, att gällande miljö-kvalitetsnormer följs och att förslaget är lämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt med hänsyn till risken för olyckor, översvämning, ras, skred eller erosion.

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Figur 10. Plankarta Stockholms län 2060. Kartan visar bebyggelse, grönstruktur, infrastruktur med mera.

Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen

Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen består av sex bebyggelsekategorier:

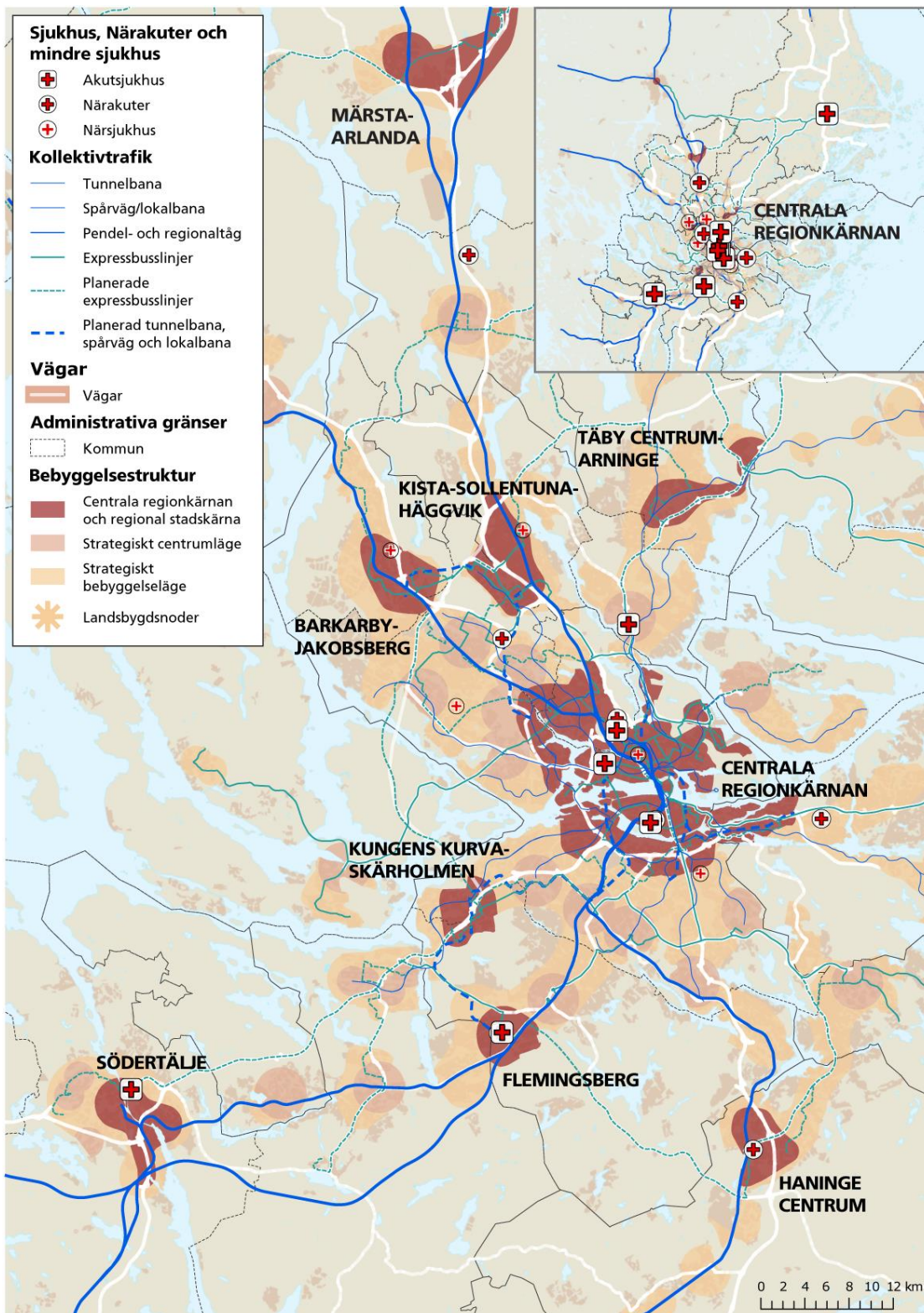
1. den centrala regionkärnan och regionala stadskärnor
2. strategiska centrumlägen
3. strategiska bebyggelselägen
4. landsbygdsnoder
5. serviceorter
6. kärnöar och öar med statlig vägfärja.

Bebyggelsestrukturen består av lägen med olika karaktär och förutsättningar för bebyggelseutveckling. Variationen i områdenas karaktär är en styrka som bidrar till regionens attraktivitet och områdena behöver utvecklas med utgångspunkt från de kvaliteter som utmärker den specifika platsen.

Områden som ingår i bebyggelsestrukturen är prioriterade utifrån att utveckling i dessa områden bedöms bidra till inriktningar, prioriteringar och mål i den regionala utvecklingsplanen. Det är områden där bebyggelseutveckling kan dra nytta av redan genomförda eller beslutade investeringar i kollektivtrafiken och därmed bidra till en hållbar utveckling, både ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. En bebyggelseutveckling här bidrar även till underlag för olika investeringar som kollektivtrafik och teknisk infrastruktur liksom en struktur som, genom att samla bebyggelsen och prioritera ett effektivt markutnyttjande, stödjer god hushållning med Stockholmsregionens mark.

Närhet och tillgänglighet är en av de grundläggande principerna för regionens bebyggelseutveckling. Samtliga bebyggelsekategorier, såväl regionala stadskärnor och strategiska centrumlägen som landsbygdsnoder, serviceorter och kärnöar, bygger på principen att skapa närhet och tillgänglighet till funktioner som regionens invånare behöver och använder i sin vardag. Genom att utveckla i dessa lägen stärks förutsättningarna för och närheten till livskvaliteter som kollektivtrafik, arbetsplatser, utbildning, samhällsservice, välfärdstjänster, kultur- och fritidsaktiviteter samt till natur- och kulturmiljöer. En utveckling i den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen ger även fler invånare möjlighet att nå vardagens målpunkter inom gång- och cykelavstånd eller med kollektivtrafik. Den här typen av principer är också utgångspunkter för konceptet ”15-minutersstaden” som bygger på att skapa närhet till viktiga funktioner inom 15 minuters resa med gång, cykel eller kollektivtrafik.

Figur 11. Kartan visar lokalisering av akutsjukhus, närakuter och närsjukhus i Stockholms län.

Övergripande förhållningssätt för Stockholmsregionens bebyggelseutveckling

Inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen eftersträvas ett effektivt markutnyttjande, särskilt i stationsnära lägen med hög tillgänglighet. En stor andel av tillkommande bebyggelse bör därför lokaliseras inom den utpekade strukturen. Utanför de prioriterade bebyggelselägena finns inte samma förutsättningar för en hållbar bebyggelseutveckling. Här bör ny bebyggelse därför tillkomma genom varsam utbyggnad och förtätning. Lägenas olika förutsättningar, till exempel i form av möjligheter att skapa tillgänglighet med kollektivtrafik till viktiga målpunkter samt befintliga värden på platsen, sätter ramarna för utvecklingspotentialen.

Bebyggelseutvecklingen ska främja hälsosamma och attraktiva livsmiljöer. Genom en medvetenhet om platsens värden, till exempel kulturmiljövärden och naturvärden, kan ny bebyggelse bidra till att stärka platsens identitet och attraktivitet. Därför är det av stor vikt att planeringen utgår från kunskap om befintliga värden och hur dessa kan omhändertas och utvecklas. Även hanteringen av risker är en viktig del i att skapa hälsosamma och attraktiva livsmiljöer.

Lokalisering och utformning av ny bebyggelse behöver därför anpassas med hänsyn till de risker som finns på platsen. Det är särskilt viktigt att säkerställa att lokaliseringen av samhällsviktiga verksamheter, exempelvis sjukhus och andra vårdinrättningar, är lämplig med hänsyn till risk för olyckor, översvämning, ras, skred och erosion. Bebyggelsestrukturen som redovisas på plankartan har inte avgränsats med hänsyn till kulturmiljövärden, lokala naturvärden eller risker, eftersom en bedömning av hur befintliga värden påverkas av bebyggelseutveckling och hur risker påverkar möjligheten till ny bebyggelse behöver utgå från varje plats specifika förutsättningar.

Dessa förhållningssätt gäller all bebyggelseutveckling och ska tillämpas tillsammans med de förhållningssätt som gäller för respektive bebyggelsekategori.

Resurseffektiv bebyggelseutveckling

- Prioritera utbyggnad inom de områden som ingår i den regionalt utpekade bebyggelsestrukturen.
- Prioritera utveckling av befintliga byggnader framför att bygga nytt och använd i första hand återbrukat byggmaterial.
- Planera för och värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster samt för kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme och framkomlighet när bebyggelsen växer. Lokalisera tillkommande samhällsservice och välfärdstjänster i goda kollektivtrafiklägen.
- Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Undvik i största mån exploatering på större sammanhängande jordbruksmark.
- Trygga långsiktigt god hushållning av vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten.

Hälsosamma livsmiljöer

- Planera för ett blandat bostadsbestånd där hushåll och individer med olika behov och förutsättningar har möjlighet att bo.
- Värna och utveckla de gröna sambanden mellan den lokala och regionala grön- och blåstrukturen.
- Planera bebyggelse med varsamhet om befintliga kulturmiljövärden. Kunskap och kompetens om befintliga kulturvärden ska vara en utgångspunkt vid ändringar, tillägg och nyproduktion.
- Planera för hälsosamma miljöer avseende buller, luftkvalitet, förorenad mark och tillgång till parker och grönområden.

Riskhänsyn och beredskap

- Säkerställ att det finns tillräckligt med utrymme för att utveckla och upprätthålla funktionen i transportsystemet och i de tekniska försörjningssystemen när bebyggelsen utvecklas. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar, inklusive risker kopplade till transporter av farligt gods.
- Ta hänsyn till risker för översvämning, ras, skred och erosion, inklusive risker som följer med förhöjda havsnivåer och förändrade nederbördsmonster vid planering av ny bebyggelse. Planera samhällsviktig verksamhet så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning.
- Säkerställ en dagvattenhantering som är anpassad till ett förändrat klimat. Beakta även påverkan av ökat dagvatten på kringliggande infrastruktur. Lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar prioriteras.
- Säkerställ hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar med tillräcklig kapacitet.
- Planera ny bebyggelse med hänsyn till områden med betydelse för totalförsvaret.

Centrala regionkärnan

Den centrala regionkärnan är landets politiska, administrativa och kulturella centrum med stor betydelse för Sveriges hållbara tillväxt, internationella konkurrenskraft och attraktivitet. Både den regionala och nationella tillgängligheten är hög och attraherar stora delar av näringslivet, särskilt inom kunskapsintensiva branscher. En stor andel av landets internationella huvudkontor ligger här. I den centrala regionkärnan finns också flera nationella kulturinstitutioner, ett stort utbud av kommersiell service som handel och restauranger, samt många unika besöksmål. Regionkärnan karaktäriseras av höga kulturmiljövärden och bebyggelsen är tät och sammanhållen med blandade funktioner.

Förhållningssätt för vidareutveckling av den centrala regionkärnan

- Stärk de kvaliteter som är viktiga för den centrala regionkärnans internationella konkurrenskraft och funktion som tillväxtmotor, till exempel hög tillgänglighet, attraktiva stadsmiljöer, närhet till vatten och större grönområden och ett rikt kultur-, nöjes- och serviceutbud, även under kvällstid.
- Värna och utveckla miljöer för ett innovativt och kunskapsintensivt näringsliv med hög specialiseringsgrad och/eller ett stort regionalt upptagningsområde.
- Utveckla funktionsblandade och täta miljöer som bidrar till ett effektivt markutnyttjande och ökad närhet till service.

- Lokalisera i första hand samhällsservice och välfärdstjänster med ett regionalt upptagningsområde till den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna.
- Säkerställ samhällsviktiga verksamheters funktion och eventuella behov av utrymme för utveckling vid planering av ny bebyggelse.
- Förvalta och bygg vidare på de höga kulturvärden som präglar stora delar av den centrala regionkärnan och hantera dem som en resurs utifrån sina förutsättningar.
- Håll en hög ambitionsnivå i arkitekturen och gestaltningen av bebyggelse och offentliga miljöer för att fortsatt stärka den centrala regionkärnans attraktionskraft.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik samt gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Styr reglering av och tillgång till bilparkering för att gynna ett ökat resande med cykel och kollektivtrafik samt för att öka framkomligheten.

Regionala stadskärnor

Stockholmsregionens åtta regionala stadskärnor; Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik, Täby centrum-Arninge, Flemingsberg, Haninge centrum, Kungens kurva-Skärholmen och Södertälje, är alla strategiskt placerade invid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet. Flera av de regionala stadskärnorna har även ett storregionalt upptagningsområde och ingår i ett övergripande stadsnätverk i östra Mellansverige.

De regionala stadskärnorna är målpunkter för ett större regionalt omland. Genom sina lägen, funktioner och höga regionala tillgänglighet, har de förutsättningar att utvecklas till naturliga lokaliseringsplatser för näringsliv och regionalt viktiga funktioner, till exempel utbildning, vård, samhällsservice, kultur, nöjen och idrott. Utvecklingen i de regionala stadskärnorna ska komplettera och avlasta den centrala regionkärnan och bidra till att fler får närhet till arbetsplatser, service och kollektivtrafik, särskilt i delar av Stockholmsregionen där tillgången till dessa funktioner är låg.

De regionala stadskärnorna är alla olika i sin storlek och karaktär, och utvecklingen av de regionala stadskärnorna behöver därför utgå ifrån varje kärnas unika förutsättningar och karaktärer.

Förhållningssätt för att stärka de regionala stadskärnorna

- Planera för en varierad och upplevelserik livsmiljö med urbana kvaliteter och blandade funktioner. Fokusera på en ökad etablering av kontor, utbildning, service, handel och kultur.
- Planera för ett ökat bostadsutbud och befolkningsunderlag som stärker underlaget för service, nöjen och kvällsliv och som ger förutsättningar för ett ökat utbud av kollektivtrafik.
- Utveckla de regionala stadskärnorna som testmiljöer för nya idéer och innovationer samt som förebilder i klimatomställningen.
- Samhällsservice och välfärdstjänster med ett regionalt upptagningsområde lokaliseras i första hand till de regionala stadskärnorna och till den centrala regionkärnan.

- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de bästa kollektivtrafiklägena. Kontor och besöksintensiva verksamheter samt regionala funktioner så som samhällsservice och välfärdstjänster lokaliseras i första hand inom gångavstånd, 700 meter, från den regionala stadskärnans bytespunkter.
- Öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna. Planera för en sammanhängande stadsväv med ett finmaskigt gatunät som länkar samman stadskärnans olika målpunkter och underlättar för människor att gå och cykla.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik, gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Styr reglering av och tillgång till parkering för att gynna ett ökat resande med cykel och kollektivtrafik.

Särskilda förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom den regionala stadskärnan Arlanda-Märsta gäller tillsammans med ovanstående förhållningssätt.

- Utvecklingen av stadskärnan Arlanda-Märsta bör ske med hänsyn till flygplatsens funktion och behov av mark och omland för framtida utveckling.
- Utvecklingen av stadskärnan bör värna om tillgängligheten till Arlanda flygplats genom en samordnad bebyggelse- och transportplanering. Utnyttja möjligheten för bostadsändamål nära Märsta station. Besöks- och personintensiva verksamheter bör i första hand lokaliseras till stadskärnans bytespunkter för kollektivtrafik, medan ytkrävande och mindre arbetsplatstäta verksamheter med fördel kan lokaliseras till mindre centrala lägen.

Strategiska centrumlägen

Strategiska centrumlägen utgörs av lokala platser för centrumfunktioner med goda lokala resmöjligheter med gång, cykel och kollektivtrafik. Kollektivtrafiken från de strategiska centrumlägena har konkurrenskraftiga restider till den centrala regionkärnan. Syftet med de strategiska centrumlägena är att främja en jämlik tillgång och närhet till olika typer av service i Stockholmsregionen och varje kommun har åtminstone ett strategiskt centrumläge. Här prioriteras bebyggelseutveckling som stärker utbudet av samhällsservice och välfärdstjänster, kultur och idrott. Även utveckling och komplettering av bostadsbeståndet är en viktig del av utvecklingen i de strategiska centrumlägena.

Förhållningssätt för att stärka de strategiska centrumlägena

- Planera för att stärka de strategiska centrumlägenas funktion som centrum genom ett ökat utbud av välfärdstjänster och samhällsservice, inklusive kultur, idrott och andra fritidsverksamheter. Det är särskilt viktigt att utveckla utbudet i de lägen som idag har påtagliga brister.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de strategiska centrumlägena.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.
- En god kollektivtrafikförsörjning bör upprätthållas och vid behov utvecklas. Prioritera kopplingen till större lokala och regionala målpunkter, till exempel närmaste regionala stadskärna.

Strategiska bebyggelselägen

De strategiska bebyggelselägena domineras av bostadsområden av olika karaktär men här återfinns också andra områden. Karaktären på områdena inom den utpekade strukturen varierar mellan tätare och funktionsblandade miljöer, handelsområden och verksamhetsområden samt områden med småhusbebyggelse. Även potentialen för bebyggelseutveckling skiljer sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

Inom de utpekade lägena finns en god tillgänglighet med kollektivtrafik. Avgränsningen av de strategiska bebyggelselägena syftar till att stärka en regionalt sammanhängande struktur och en markanvändning som innebär att oexploaterad mark kan bevaras i så stor utsträckning som möjligt. En utveckling inom dessa lägen gynnar även ett hållbart resande och ett effektivt nyttjande av gemensamma resurser som infrastruktur, kollektivtrafik, teknisk försörjning och service. En betydande andel av Stockholmsregionens tillkommande bebyggelse, till stor del bostäder, ryms inom de strategiska bebyggelselägena. Potentialen för bebyggelseutveckling kan emellertid skilja sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom de strategiska bebyggelselägena

- Lokalisera en stor andel av Stockholmsregionens tillkommande bebyggelse inom de strategiska bebyggelselägena.
- Utveckla bebyggelsen genom förtätning, omvandling eller utbyggnad i anslutning till den befintliga bebyggelsen och med varsamhet om platsens värden, till exempel natur- och kulturmiljövärden, samt med hänsyn till andra lokala förutsättningar.
- Planera för ett lokalt utbud av närservice, som livsmedelsaffär, skolor, förskolor och fritidsaktiviteter, vid utveckling av bostadsområden.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande och lokalisera målpunkter som behöver ha tillgänglighet i kollektivtrafiknära lägen.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.

Landsbygdsnoder

Landsbygdsnoderna är tätorter med betydelse för den omgivande landsbygden och bedöms ha potential att utvecklas både som bostadsort och servicenod. Landsbygdsnoderna har en befintlig befolkning på cirka 1 000 invånare eller bedöms ha potential att uppnå denna befolkningsmängd. Landsbygdsnoderna har en service med viss bredd som bland annat omfattar livsmedelsbutik, skola, idrottsplats och äldreboende. Samtliga landsbygdsnoder bör ha tillgång till kontinuerlig kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum, för att ge invånarna i landsbygdsnoderna tillgänglighet till grundläggande samhällsservice och välfärdstjänster, kultur, idrott och dagligvaror. Bebyggelseutveckling på landsbygden, särskilt större exploateringar, bör prioriteras i landsbygdsnoderna för att stödja en hållbar landsbygdsutveckling med tillgång till service och kollektivtrafik.

Förhållningssätt för att stärka landsbygdsnoderna

- Lokalisera i första hand ny bebyggelse, samhällsservice och välfärdstjänster på landsbygden till landsbygdsnoderna.
- Stärk utbudet av samhällsservice och välfärdstjänster i landsbygdsnoderna.
- Eftersträva kontinuerlig kollektivtrafik för arbets- och skolresor samt fritidsresor från landsbygdsnoderna till kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet som utgångspunkt vid utveckling av landsbygdsnoderna.

Serviceorter

Serviceorter är mindre orter i strategiska lägen på landsbygden med en befolkning på minst 250 invånare. De är ofta viktiga för det lokala näringslivet och förser omgivningen med viss service, till exempel förskola, äldreomsorg och livsmedelsbutik. För att ge invånarna i serviceorterna tillgång till andra grundläggande servicefunktioner bör det finnas förbindelser med kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum. Serviceorterna har potential att utvecklas med ny bebyggelse i en varsam skala och omfattning. En utveckling i serviceorterna bidrar till ett ökat utbud av landsbygdsnära boende med närhet till service och viss kollektivtrafik.

Förhållningssätt för att stärka serviceorterna

- Planera för en utveckling av närservice och för det lokala näringslivet i serviceorterna, för att därigenom stärka tillgången till dessa funktioner på landsbygden.
- En mindre andel av nya bostäder på landsbygden kan tillkomma i serviceorterna.
- Säkerställ kollektivtrafikförbindelser mellan serviceorter och kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet som utgångspunkt vid utveckling av serviceorter.
- Planera för en effektiv avfallshantering och för hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar och gör vid behov avvägningar utifrån de lokala förutsättningarna gällande tekniska lösningar för att hantera risk för försämrade vattenkvalitet.

Kärnöar och öar med vägfärja

Kärnöar är större öar utan fast förbindelse i form av bro, tunnel eller vägfärja men som försörjs med en basstrafik av kollektivtrafik, vilket möjliggör resor till och från fastlandet året runt. På kärnöarna bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och för ett utvecklat utbud av service och infrastruktur med syfte att stärka förutsättningarna för att bo och verka i skärgården. En utveckling av service och infrastruktur stärker också kärnöarnas funktion som servicepunkter för befolkningen på omgivande öar och för turism och friluftsliv. Kärnöarna inkluderar: Arholma, Tjockö, Gräskö, Ingmarsö, Möja, Sandön, Runmarö, Nämndö, Ornö, Utö och Öja.

I skärgården finns det även öar med fast förbindelse i form av statlig vägfärja. Dessa är Tynningö, Rindö, Skarpö, Ljusterö, Yxlan och Blidö. På dessa öar bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och lokala verksamheter.

Förhållningssätt för utveckling på kärnöar och öar med statlig vägfärja

- Planera för en varsam bebyggelseutveckling på kärnöarna och på öar med statlig vägfärja, med fokus på utveckling av det lokala näringslivet, närservice och bostäder för att stärka tillgången till dessa funktioner i skärgården.
- Planera för flexibla lösningar där bebyggelsen kan inrymma flera funktioner som kan variera över tid.
- Säkerställ en bastrafik till kärnöarna som gör det möjligt att resa till och från fastlandet – varje dag, året runt.
- Anpassa ny bebyggelse till platsens natur-, kultur- och rekreationsvärden.
- Lokalisera tillkommande bostäder inom eller i anslutning till befintliga bebyggelseområden med långsiktig vatten- och avloppsförsörjning.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar och gör vid behov avvägningar utifrån de lokala förutsättningarna gällande tekniska lösningar för att hantera risk för försämrade vattenkvalitet. Anpassa ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer.
- Säkerställ vattenkvaliteten i vattendrag och grunda havsvikar vid planering av ny bebyggelse och omvandling av fritidshus.
- Planera för en effektiv avfallshantering och hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar.

Bebyggelseutveckling utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen

De områden som ligger utanför den prioriterade bebyggelsestrukturen har sinsemellan en stor variation gällande täthet, funktion, karaktär och läge i regionen. Vissa områden har en relativt tät struktur, medan andra karaktäriseras av en mer spridd bebyggelse i landsbygds- eller skärgårdsmiljö. Gemensamt för områden utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen är att möjligheterna att skapa närhet till service och god tillgänglighet med kollektivtrafik är begränsade.

I lägen utanför de strategiska bebyggelselägena finns också mark som är viktig för jord- och skogsbruksnäringar, samt natur- och kulturmiljöer med stora rekreativa och biologiska värden. Jordbruksmarken utgör en viktig del i Stockholmsregionens livsmedelsförsörjning och har därför stor betydelse för regionens civila beredskap.

I många av Stockholmsregionens mer landsbygdsnära områden och fritidshusområden är bebyggelsetrycket högt. Den typen av boendemiljöer utgör ett viktigt komplement till de tätare boendemiljöerna i mer centrala lägen, men på grund av behovet av att skapa en hållbar bebyggelsestruktur och ett hållbart transportsystem, är det endast lämpligt att en mindre andel av tillskottet av bostäder i regionen tillkommer här.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena

- Undvik utspridd bebyggelse. Lokalisera ny bebyggelse i anslutning till befintlig samlad bebyggelse och i lägen med befintlig kollektivtrafik, eller där det finns möjlighet att tillskapa en god kollektivtrafikförsörjning.
- Planera bebyggelseutveckling utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena i nära dialog med Region Stockholms trafikförvaltning i ett tidigt skede.
- Planera gatu- och vägnät som ger förutsättningar för en god framkomlighet för buss.
- Lokalisera och utforma bebyggelsen med hänsyn till platsens natur- och kulturmiljövärden. Undvik större utbyggnader och etableringar av störande verksamhet i områden med värdefulla natur- och kulturmiljöer.
- Ytterskärgårdens karaktär av ostört natur- och kulturlandskap ska bevaras.
- Anpassa ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer.
- Undvik exploatering på brukningsvärd jordbruksmark.
- Planera ny bebyggelse så att hållbara tekniska försörjningssystem uppnås, inklusive en ändamålsenlig VA-försörjning. Det är särskilt angeläget att säkerställa hållbara VA-lösningar för ny bebyggelse samt i omvandlingsområden som ligger nära viktiga yt- och grundvattentäckter.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar.

Regional grönstruktur

Grönstrukturen utgör ett nätverk av natur- och kulturmiljöer i form av skog, ängar, hagar, betes- och jordbruksmark, parker, grönstråk, och även sjöar och vattendrag. Den regionala grönstrukturen består av både grönska och vatten i form av gröna kilar respektive svaga gröna samband genom bebyggelse. De gröna kilarna består i sin tur av olika kategorier; kilområden, värdekärnor och svaga partier.

Den regionala grönstrukturen bildar en sammanhållen struktur som följer bebyggelsen i de tätbebyggda delarna. På landsbygden finns den framför allt i anslutning till landsbygdsnoder och serviceorter. Den ger god tillgång till tätortsnära natur- och grönområden och fungerar som utflyktsområde, beskriver historiska skeenden och omfattar ofta ett biologiskt kulturarv som har formats av kontinuerlig skötsel under lång tid. Grönskan och vattnet är en naturresurs som långsiktigt kan förse Stockholmsregionen och dess invånare med nödvändiga funktioner som såväl rekreation och friluftsliv som biologisk mångfald. Strukturen möjliggör även att djur och växter kan fortplanta sig och spridas. Den fungerar också som kolsänka, bidrar till klimatanpassning, främjar bildande av grundvatten samt bidrar med dricksvatten och andra livsviktiga ekologiska funktioner och naturbaserade lösningar.

Den regionala grönstrukturen består av fyra kategorier:

1. Grön kil
2. Värdekärna i grön kil
3. Svagt parti i grön kil

4. Svagt grönt samband genom bebyggelsen

Övergripande förhållningssätt för att upprätthålla och stärka den regionala grönstrukturens funktioner och värden

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom den regionala grönstrukturen och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för grönstrukturens olika kategorier.

- Bevara den sammanhängande strukturen och undvik fragmentering av de gröna kilarna.
- Uppmärksamma särskilda kvaliteter inom grönstrukturen, som stränder, områden med låg påverkan av buller och stråk med grönstruktur, som har stor betydelse för samband mellan värdefulla biotoper. Det här gäller särskilt ädellövskogs- och äldre barrskogsmiljöer med unika värden för vilka Stockholmsregionen har ett särskilt nationellt ansvar.
- Redovisa de gröna kilarna och de svaga gröna sambanden i kommunala översiktsplaner tillsammans med riktlinjer kring bevarande och utveckling av grönstruktur. Syftet är att säkra rekreationsstråk, skapa tillgång och tillgänglighet till större strövområden och att upprätthålla ekologiska funktioner och spridningssamband på dessa platser.
- Undvik lokalisering av ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som bryter av eller försämrar den regionala grönstrukturens funktioner och värden.
- Använd kunskap om det gröna kulturarvet och kulturmiljöerna som en resurs för utveckling och förvaltning av grönstrukturen.
- För att underlätta för människor att vistas och röra sig genom Stockholmsregionens grönområden, bör tillgängligheten till kilarna öka och den lokala och regionala grönstrukturen kopplas samman.
- Om det finns risk för negativ påverkan på den regionala grönstrukturen bör skadelindringshierarkin tillämpas och lämpliga åtgärder genomföras för att upprätthålla dess värden och funktioner.
- Skogsbruk inom de gröna kilarna bör vara diversifierat och skonsamt mot ekologiska värden.
- Verka för en hållbar utveckling av blåstrukturen som bevarar den biologiska mångfalden och skapar förutsättningar för att uppnå miljö kvalitetsnormerna i EU:s vattendirektiv.

Grön kil

De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden som i huvudsak har en bredd på minst 500 meter. De är viktiga för spridning av arter mellan de gröna värdekärnorna och andra livsmiljöer som finns inom alla kilar. Därmed utgör de gröna kilarna stommen i länets gröna infrastruktur. Stora delar av kilarna är av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård. De är en förutsättning för Stockholmsregionens biologiska mångfald, friluftsliv och rekreation samt för ekosystemtjänster och naturbaserade lösningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna kilarna

- Planering av exploatering som berör en grön kil är en mellankommunal fråga av regional betydelse. En konsekvensbedömning för negativ påverkan på hela kilens funktioner och värden behöver därför genomföras och samråd ske med övriga kommuner längs med den aktuella kilen.
- En kil bör ha en bredd på minst 500 meter. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.
- I områden med särskilt höga värden bör ett långsiktigt skydd övervägas.

Värdekärna i grön kil

De gröna värdekärnorna utgör kärnan i de gröna kilarna och är de mest skyddsvärda områdena som innehåller de allra högsta rekreations-, natur- eller kulturmiljövärdena, i många fall som naturreservat eller riksintressen. De har ofta rika upplevelsevärden, innehåller tysta områden och har en stor biologisk mångfald och variationsrikedom.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna värdekärnorna

- Vid etablering av störande verksamheter bör en buffertzona anges mot de gröna värdekärnorna för att undvika negativ påverkan.
- Undvik helt ny bebyggelse samt nya anläggningar, infrastruktur och verksamheter som bryter av eller riskerar att försvaga funktionerna i en värdekärna.
- Hyggesbruk längs vandringsleder genom skog bör undvikas.
- Säkra och förbättra tillgängligheten till värdekärnorna där det behövs, till exempel genom lättillgänglig information, anlagda leder samt attraktiva entréer och målpunkter.
- Anpassa rekreation och turism i känsliga gröna och blå natur- och kulturmiljöer för att förhindra slitage och negativ miljöpåverkan.

Svagt parti i grön kil

De svaga partierna är smala eller sårbara partier i de gröna kilarna och har oftast en bredd mellan 500 och 1 500 meter, ibland smalare än så. De har ofta inslag av en blandad markanvändning och innehåller ibland jordbruksmark. De kan genomkorsas av en befintlig eller planerad väg/järnväg med barriäreffekt. Dessa partier är avgörande för att hålla ihop de gröna kilarna och binda samman värdekärnorna med varandra. Om dessa partier försvagas ytterligare eller byggs bort, bryts kilen upp i separata delar och regionala funktioner och värden riskerar därmed att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna länkarna

- Säkerställ och skydda de svaga partierna så att den gröna kilen behåller sina funktioner.
- Undvik helt ny bebyggelse samt nya anläggningar och verksamheter som bryter av eller riskerar att försvaga funktionerna i ett svagt parti.
- Utveckla och stärk de svaga partierna i de gröna kilarna genom förstärknings- och förbättringsåtgärder som anpassas till platsens förutsättningar.

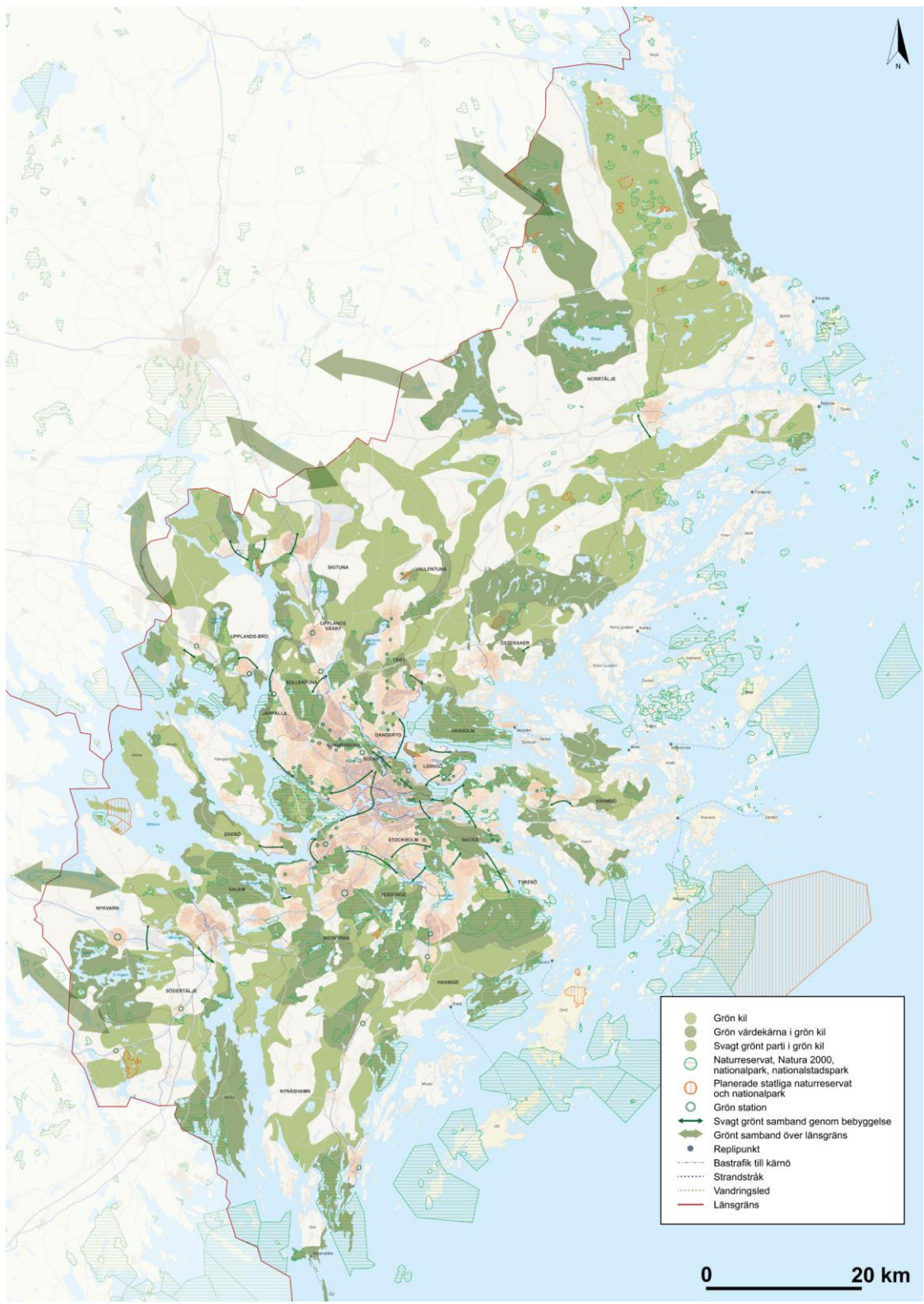
Svagt grönt samband genom bebyggelse

De svaga gröna sambanden är smala eller sårbara partier av lokal grönstruktur som går genom eller längs med bebyggelse och som har betydelse för den regionala strukturens funktioner. Sambanden består av vegetation, vatten eller värdefulla träd och de bidrar till att binda samman den lokala och regionala grönstrukturen. De har också ofta betydelse för den gröna infrastrukturen. I vissa fall genomkorsas de av en befintlig eller planerad väg/järnväg som skapar en barriäreffekt. Om sambanden byggs bort eller bryts av i separata delar riskerar såväl regionala rekreativa som ekologiska funktioner och värden att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de svaga gröna sambanden

- Undvik ny bebyggelse samt nya anläggningar och verksamheter som kan försvaga de ekologiska och rekreativa funktionerna i ett svagt grönt samband.
- Utveckla och stärk de svaga gröna sambanden genom förstärknings- och förbättringsåtgärder utifrån ett helhetsperspektiv som anpassas till platsens förutsättningar.

Figur 12. Karta som visar den regionala grönstrukturens utbredning.

Det regionala transportsystemet

Det regionala transportsystemet består av samtliga trafiksystem i regionen: det internationella, nationella och regionala väg- och järnvägsnätet, kollektivtrafikens stomnät för pendeltåg, tunnelbana, lokalbanor, expressbussar och sjö- och pendelbåts- trafik samt det regionala cykelvägnätet. Även flygplatser, farleder, hamnar och gods- terminaler ingår.

Det regionala transportsystemet har en betydande funktion för person- och godstrans- porter och bidrar till en sammanhållen region. Systemet har även en stor betydelse för att upprätthålla samhällets funktionalitet i kris och krig. Hur transportsystemet utformas och utvecklas påverkar möjligheten att tillhandahålla en god tillgänglighet och förutsättningar för hållbara resor och transporter. Det har också stor betydelse för Stockholmsregionens framtida utveckling och attraktivitet. Den bebyggelseutveckling som sker i regionen förutsätter att transportsystemet kan möta ökade resandeström- mar genom utveckling av befintliga system.

Plankartan redovisar befintlig infrastruktur samt planerad utveckling av transport- systemet fram till år 2040 genom redan beslutade investeringar. Planerade infrastruk- tursatsningar, eller de som redan pågår, kommer att innebära en betydande ökning av kapacitet och funktionalitet i det regionala transportsystemet, och bedöms därmed få stor påverkan på resandet ur ett regionalt perspektiv. Bortom år 2040 finns för när- varande inga beslut om finansiering av ytterligare ny infrastruktur.

Övergripande vägledning för att upprätthålla och utveckla transportsystemets funktion

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom transportsystemet och ska tillämpas tillsammans med specifika förhållningssätt för transportsystemets olika kategorier.

- Samplanera transportsystemets utveckling med bebyggelsestrukturen och annan markanvändning. Utgå från Trafikverkets 4-stegsprincip och använd olika åtgärder för samtliga trafikslag, inklusive informationsåtgärder för att skapa ett effektivt transportsystem.
- Säkerställ det regionala transportsystemets nuvarande och framtida funktion genom att prioritera redovisade mark- och vattenområden för det regionala transportsystemet.
- Motverka och bygg bort barriärer i planeringen av ny infrastruktur för att förbättra den fysiska integrationen mellan olika bebyggelseområden.
- Stärk den tvärgående kollektivtrafiken, i synnerhet mellan de regionala stadskärnorna.
- Utveckla ett robust och resilient transportsystem som är flexibelt och kan upprätthålla sin funktion vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Planera ny infrastruktur med varsamhet om befintliga natur- och kulturmiljövärden.

4-stegsprincipen

4-stegsprincipen är ett förhållningssätt för planering inom transportsystemet som innebär att möjliga förbättringar i transportsystemet ska prövas stegvis. Principen syftar både till att hushålla med investeringsmedlen samt minska trafikens negativa effekter på exempelvis trängsel, luftkvaliteten och klimatet.

Det regionala spårsystemet

Det regionala spårsystemet består av nationell och regional spårinfrastruktur och utgör ett strukturerande system med hög kapacitet och effektivitet. Systemet har stor betydelse för Stockholmsregionens person- och godstransporter. Pendeltågssystemet, tunnelbanesystemet och lokalbanorna fyller alla en viktig funktion genom att ta emot stora resenärflöden och binda ihop länet. För att spårsystemet både ska kunna ta emot fler resenärer och ökade godsvolymer i takt med att Stockholmsregionen växer, behöver mark reserveras för att möjliggöra insatser som ökar kapaciteten i systemen. Det gäller särskilt uppställnings- och depåkapacitet.

Under de kommande cirka 20 åren planeras en betydande utbyggnad av tunnelbanesystemet och lokalbanorna, med flera nya sträckningar som länkar samman Stockholmsregionen på ett nytt sätt. Andra beslutade objekt inkluderar utbyggnad till fyra spår på Mäljarbanan mellan Tomtebodav och Kallhäll, utbyggnad till fyra spår på Ostkustbanan mellan Stockholm och Uppsala samt Stockholmsförhandlingens och Sverigeförhandlingens objekt. Planerade spårinvesteringar kommer att innebära en ökad kapacitet och tillgänglighet i kollektivtrafiken. Utöver de redan beslutade objekten är det också nödvändigt med ytterligare investeringar för en ökad spårkapacitet, så som nya stambanor söder-, väster- och norrut till viktiga målpunkter nationellt med järnväg. Även internationellt finns järnvägsbrist som behöver åtgärdas längs sträckan Stockholm-Oslo.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala spårsystemets funktion

- Säkerställ mark för utveckling av spårsystemet, som exempelvis depåer och uppställningskapacitet för järnväg, spårväg och lokalbanor.

Regional väginfrastruktur

Den regionala väginfrastrukturen består av nationella, regionala och kommunala vägar som tillsammans binder samman Stockholmsregionen. Vägsystemet har betydelse för såväl persontrafiken som för näringslivets resor och transporter av varor och gods. Den regionala väginfrastrukturen utgör även en viktig del av expressbussarnas stomnät. Expressbussarnas stomnät binder samman Stockholmsregionen på ett effektivt sätt med en hög standard vad gäller turtäthet, restider och framkomlighet. Genom att ge expressbussar hög prioritet och, vid behov, eget utrymme i vägsystemet, kan kapaciteten för personresor längs flera av länets hårdast trafikerade vägar öka samtidigt som det radiella spårnätet avlastas. För att säkra kollektivtrafikens funktion behöver det långsiktiga behovet av terminaler och depåer säkerställas.

God framkomlighet i vägsystemet ger pålitlighet och punktlighet, vilket är viktigt för att systemet ska fungera. I länet planeras stora investeringar i väginfrastrukturen. Förbifart Stockholm och Tvärförbindelse Södertörn kommer tillsammans att bilda en yttre ringled som binder samman Stockholmsregionen och de regionala stadskärnorna på tvären, och avlastar på så sätt de centrala delarna. Planerade investeringar kommer att ge ett betydande kapacitetstillskott och ökad tillgänglighet i vägsystemet.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala vägsystemets funktion

- Prioritera kollektivtrafik och nyttotrafik vid kapacitetsbrist i det regionala vägtransportssystemet.
- Säkerställ god framkomlighet för befintliga och planerade expressbusslinjer i vägnätet vid bebyggelseutveckling.
- Säkerställ kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme för terminaler och depåer.

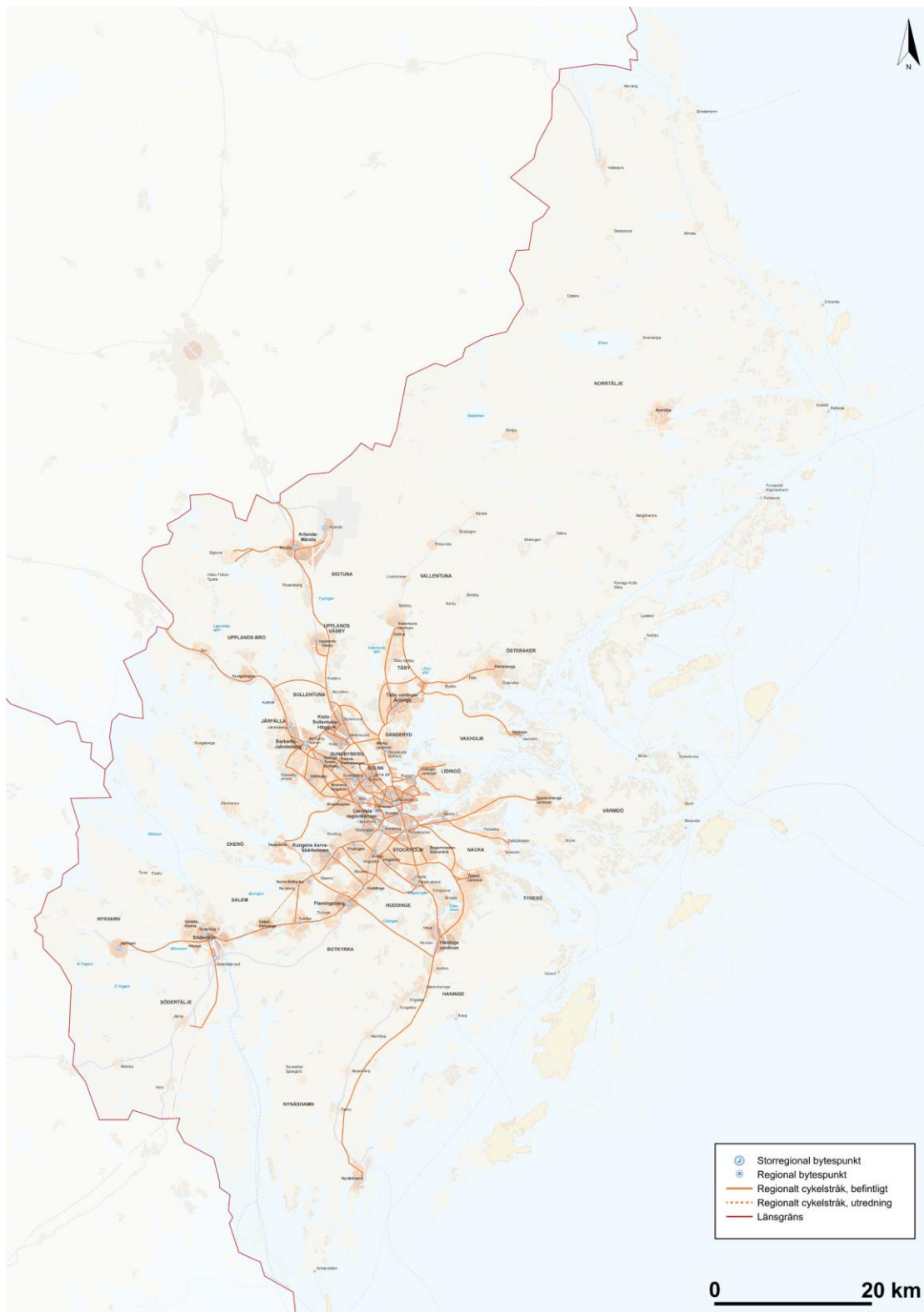
Regionalt cykelvägnät

Det regionala cykelvägnätet omfattar cykelvägar som pekats ut som särskilt viktiga för att koppla samman länets olika delar och cykelinfrastruktur. Planering av det regionala cykelvägnätet är en mellankommunal fråga av regional betydelse. Utveckling av cykelstråken behöver därför ske i samverkan mellan flera olika aktörer. Trafikverket och kommunerna i Stockholms län ansvarar för utbyggnad, skyltning, drift och underhåll av de regionala cykelstråken och Region Stockholm ansvarar för samordning och uppföljning.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala cykelvägnätet

- Säkerställ tillgång till mark för att bygga ut det regionala cykelvägnätet.

Figur 13. Karta som visar utpekade regionala cykelstråk i Stockholms län.

Regionala och storregionala bytespunkter

Regionala bytespunkter utgörs av större knutpunkter i kollektivtrafiksystemet. Platserna har ett högt resandeunderlag och stor betydelse för det inomregionala resandet och den regionala tillgängligheten med kollektivtrafik.

De storregionala bytespunkterna är bytespunkter som även trafikeras av regionalståg, vilket ger dem en storregional funktion i systemet med kopplingar mot östra Mellansverige.

Vägledning för att upprätthålla och utveckla bytespunkternas funktion

- Lokalisera i första hand nya storregionala bytespunkter till de regionala stadskärnorna.
- Säkerställ bytespunkternas funktion och behov av utrymme vid utveckling av ny eller befintlig bebyggelse.
- Främja enkla byten mellan olika trafikslag genom att beakta behovet av utrymme för bland annat cykelparkering, bussupställning och vändytor.
- Planera för bra service i anslutning till bytespunkterna för att skapa smidigare resor med möjlighet att uträtta ärenden under resan.

Replipunkter

Replipunkterna utgör viktiga bytespunkter för kollektivtrafikresor mellan kärnöar, kommuncentrum och den centrala regionkärnan. Replipunkterna ska vara välfungerande för person- och godstransporter till och från kärnorna med så kallad bastrafik. Bastrafik innebär att det ska vara möjligt att göra dagliga pendlingsresor och resor mellan kärnöar och fastland året runt. Bastrafiken baseras på resbehov och resandeutveckling till och från respektive kärnö. Replipunkterna är alla av olika karaktär och förutsättningarna för utveckling skiljer sig åt beroende på lokala förhållanden och rådigheten över mark och infrastruktur.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla replipunkternas funktion

- Bastrafiken till kärnöar bör utgå från replipunkterna.
- Samordna och säkerställ attraktiva byten vid replipunkterna mellan kollektivtrafik på land och till sjöss.
- Säkerställ goda kollektivtrafikförbindelser mellan replipunkterna och kommuncentrum.
- Beakta behovet av utrymme för bryggor, vänd- och lastningsplatser och infrastruktur för förnybara drivmedel samt utrymme för bil- och båtparkering för såväl boende som besökare.
- Respektive berörd aktör behöver bidra utifrån sin rådighet för att säkerställa replipunkternas funktion.

Godsterminal och anläggning

Strategiskt belägna terminalområden är knutpunkter för godstransporter med omlastningsmöjlighet, lager och varuhantering. Platserna behöver ha god tillgänglighet och

kopplingar mellan olika trafikslag. Verksamheterna kan vara störande och utrymmeskrävande, men är nödvändiga för att säkra Stockholmsregionens varuförsörjning.

Förhållningssätt för att stödja Stockholmsregionens behov av godsterminaler och anläggningar

- Värna befintliga godsterminaler och anläggningar och beakta verksamheternas behov av utrymme vid bebyggelseutveckling.
- Nya godsterminaler och anläggningar bör lokaliseras i logistiskt strategiska lägen i Stockholmsregionen.
- Säkerställ god elkapacitet för utpekade godsterminaler och anläggningar för att möjliggöra elektrifiering av tunga transporter.

Flygplats

Arlanda flygplats har en viktig funktion, både för nationell och internationell tillgänglighet. Vid en nedläggning av Bromma flygplats kommer sannolikt en del av flygtrafiken att flyttas över till Arlanda.

Förhållningssätt för att upprätthålla Arlandas funktion

- Säkerställ mark för framtida utveckling av Arlanda flygplats.
- Säkerställ god tillgänglighet, främst med hållbara transporter, till och från Arlanda flygplats.
- Värna kapaciteten och utrymmet i de stora transportstråken till Arlanda genom samplanering av bebyggelse och transportinfrastruktur.

Sjöfart

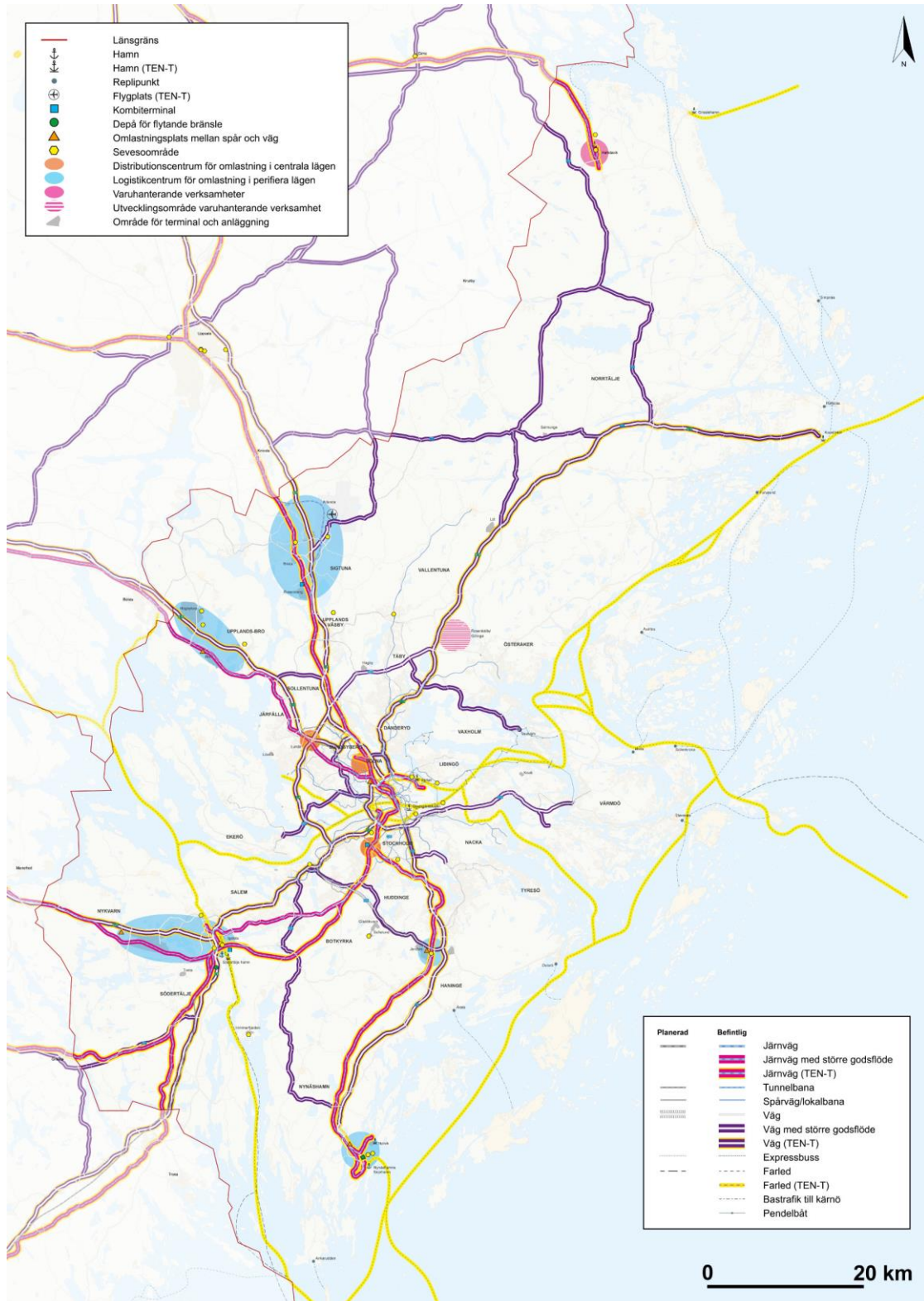
De redovisade farlederna fyller en viktig funktion för godstransporter och för passagerartrafik. Hamnarna som redovisas är passagerarterminaler och hamnar för gods med viktiga funktioner, både för internationella godstransportflöden och godstransportflöden till och genom Stockholmsregionen samt övriga Mälardalen. Dessa inkluderar Värtahamnen, Stadsgårdskajen, Södertälje hamn, Norvik, Nynäshamns hamn, Kapellskär, Grisslehamn och Hallstavik. Hamnarna har en bärande funktion för försörjning av varor, bränslen och material, och utgör samhällsviktig verksamhet. En effektiv struktur för godstransport bygger på att hamnarna har funktionella farleder och landanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla effektiva godstransporter på vatten

- Säkerställ inseglingsförhållandena till Stockholmsregionens hamnar.
- Utveckla och säkerställ ändamålsenlig infrastruktur för att främja god samordning mellan sjötransporter och andra transportslag.
- Säkerställ och vidareutveckla strategiska kajlägen för gods- och persontransporter, särskilt i Stockholmsregionens centrala delar.
- Värna sjöfartens och hamnarnas funktion genom att beakta behovet av skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra risker vid planering av ny bebyggelse i närheten av hamnar och farleder.
- Beakta risken för påverkan på vattenresurser vid utveckling av farleder och hamnar.

- Säkerställ god elkapacitet för utpekade hamnar för att möjliggöra elektrifiering av sjöfart och hamnens verksamhet.

Figur 14. Karta som visar gods- och logistikinfrastruktur i Stockholms län.

Tekniska försörjningssystem

Infrastrukturen för Stockholmsregionens tekniska försörjningssystem omfattar anläggningar och ledningar för VA, energi, masshantering, avfall och digital uppkoppling. De tekniska försörjningssystemen utgör viktiga samhällsfunktioner och är ofta mellan-kommunala frågor av regional betydelse. Den bebyggelseutveckling som sker i regionen är beroende av att de tekniska försörjningssystemen kan möta ökade behov. De tekniska försörjningssystemen behöver effektiviseras, utvecklas och underhållas. Parallellt behöver de anpassas till ett förändrat klimat och utvecklas för att bli mer robusta.

I plankartan redovisas befintliga anläggningar med tillstånd.

Övergripande förhållningssätt för utveckling av de tekniska försörjningssystemen

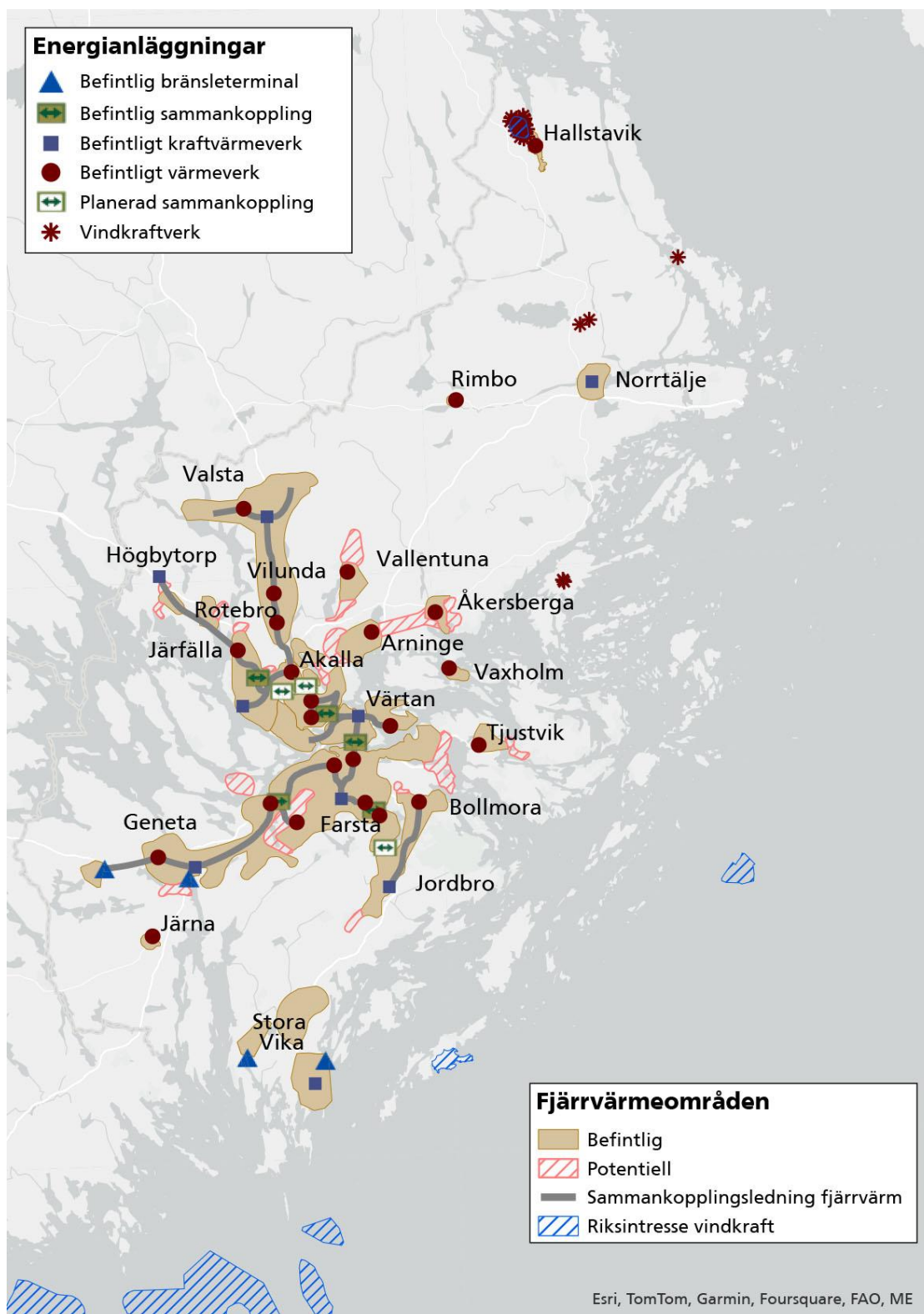
Dessa förhållningssätt gäller samtliga tekniska försörjningssystem och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för respektive system:

- Samplanera ny teknisk infrastruktur med bebyggelseutvecklingen för att säkerställa funktion och framtida utveckling.
- Säkerställ befintliga anläggningars funktion och framtida utveckling vid planering av ny bebyggelse. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar som verksamheten medför.
- Vid förändringar som medför negativ påverkan på de tekniska försörjningssystemens funktion behöver en konsekvensbedömning av systemet som helhet genomföras och alternativ utredas som säkerställer att funktionen kan upprätthållas.
- Eftersträva samförläggning av ledningar där det är tekniskt möjligt för ett effektivt utnyttjande av markutrymmet för ledningsdragning.
- Utveckla robusta och resilienta tekniska försörjningssystem som är flexibla och kan upprätthålla funktionen vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Beakta risken för påverkan på Stockholmsregionens vattenförekomster vid utveckling av de tekniska försörjningssystemen.
- Planera nya anläggningar, byggnader och ledningar med varsamhet om befintliga natur- och kulturmiljövärden.

Energianläggning och energidistribution

De stora energianläggningarna som har en regional betydelse förser länet med en basproduktion av värme, kyla och delvis även elektricitet. Förnybara drivmedel och bränslen produceras i ökande grad även i nya kretsloppsanläggningar. De stora energianläggningarna för värme och kyla behöver fortsätta att knytas samman i ett resilient och sammanhängande distributionssystem.

Figur 15. Karta över Stockholms län med information om olika anläggningar som bidrar till Stockholmsregionens energiförsörjning, bland annat värmeverk. Den visar även fjärrvärmenätets utsträckning samt var det finns vindkraftverk i länet.

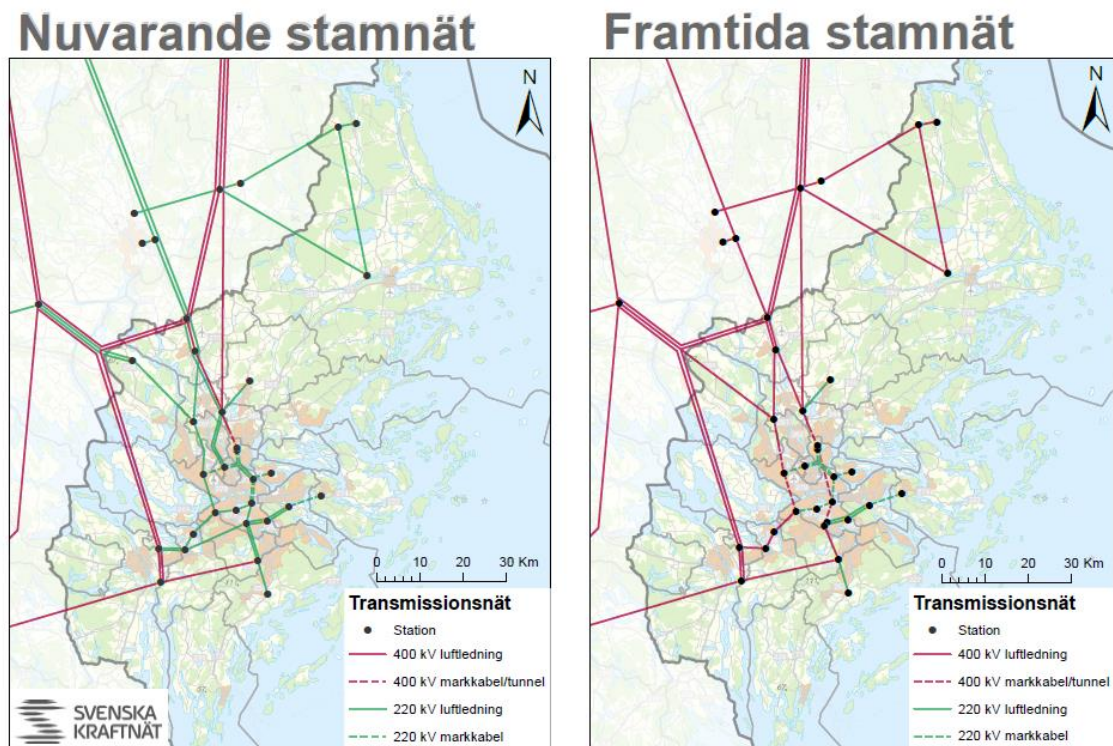

Elnätet i och till länet behöver byggas ut och uppgraderas för att tillföra den kapacitet och effekt som behövs i en växande region och för att skapa förutsättningar för elektrifiering och omställning. Rätt typ av ledningar behöver prioriteras för att säkerställa funktionen i olika nivåer av elnätet, där förutsättningarna ser olika ut för transmissionsnät, regionnät och lokalnät. För högre spänningsnivå (transmissions- och regionnät) bör luftledningar i de flesta fall prioriteras, eftersom de har längre livslängd, generellt är mer driftsäkra och även mer ekonomiska. Markkabel är ett alternativ främst på korta sträckor där luftledningar inte är möjliga, till exempel i tätbebyggda områden eller där risken för nedfallna träd är stor. Uppgradering av elnätet omfattar även nya nätstationer och återinvesteringar i befintliga.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla anläggningar för energi och eldistribution samt kraftledningar

- Värna och behåll energianläggningar av regional betydelse.
- Lokalisera energianläggningar som är beroende av bränsletransporter i strategiskt goda lägen, nära hamn- eller järnvägsanslutningar och i närheten av drivmedel- och bränsletillgång.
- Säkerställ behovet av mark för utbyggnad av transmissionsnätet och regionnätet, inklusive de ledningsgator som behöver omge ledningarna samt skyddsavstånd till bebyggelse.

Figur 16. Kartor som visar nuvarande och framtida transmissionsnät.
Källa: Svenska kraftnät.

Avfallsanläggning

Avfallsanläggningar är ytkrävande och upplevs ofta störande, men är nödvändiga för en regionalt effektiv avfallshantering. Anläggningarna utvecklas alltmer från deponier till platser där avfallet förbereds för återanvändning samt för material- och energiåtervinning. De stora anläggningarnas effektiva avfallshantering är beroende av att hela behandlingskedjan fungerar, det vill säga att det finns utrymme för insamling, sortering, omlastning och lagring, återanvändning och återvinning. Att utveckla cirkulär produktion och produktion av varor som är enkla att återanvända, reparera och återvinna har också betydelse för en effektiv avfallshantering.

Sambanden mellan avfallshantering, avloppsrening och energiförsörjning är starka. Avfall betraktas alltmer som en resurs – viktig för materialåtervinning och för biogas- och energiproduktion. Anläggningarna ligger genomgående i halvperifera lägen, men har goda väganlutningar och delvis även järnvägsanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla avfallsanläggningarnas funktion

- Värna och behåll avfallsanläggningar av regional betydelse.
- Eftersträva samlokalisering med energianläggningar för avfallsförbränning samt biogas-, biogödsel- och drivmedelsproduktion vid planering av nya anläggningar och utveckling av befintliga anläggningar.

Vattenverk och vattenskyddsområden

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en förutsättning för att Stockholmsregionen ska kunna expandera i den takt som förväntas. Vattenverken vid Mälaren levererar dricksvatten till alla kommuner i länet och även till ett par kommuner utanför Stockholmsregionen. De tillhörande näten byggs successivt ut, vilket innebär att det även går att bygga i områden som annars har bristande möjligheter till vattenförsörjning. Allt eftersom vattenbehovet i Stockholmsregionen ökar ställs högre krav på vattenverk och ledningsnät. Vattenverkens kapacitet att rena och leverera dricksvatten

behöver därför motsvara en ökad efterfrågan för att vattenbrist inte ska uppstå. Detta gäller både på kort sikt i perioder av torka, och på lång sikt när efterfrågan ökar som ett resultat av befolkningstillväxten. EU:s ramdirektiv för vatten kräver att erforderligt skydd säkerställs för de vattenförekomster som används eller som är avsedda att användas i framtiden för uttag av dricksvatten, i syfte att undvika försämring av kvalitet. Detta innebär i praktiken att vattenresurserna behöver ha ett aktuellt vattenskyddsområde och ändamålsenliga skyddsföreskrifter, och att det är av stor vikt att föreskrifterna efterlevs i planering och utveckling. Den regionala vattenförsörjningsplanen utgör en del av arbetet med EU:s ramdirektiv för vatten.

Förhållningssätt för att främja en robust vattenförsörjning

- Värna och behåll vattenverk av regional betydelse.
- Skydda yt- och grundvattentäkter med omgivande markområden mot påverkan och utsläpp i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.
- Trygga långsiktigt god hushållning med vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.

- Inrätta vid behov ytterligare vattenskyddsområden för att säkerställa den långsiktiga regionala och lokala vattenförsörjningen i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.

Reningsverk

I de regionala avloppsreningsverken går det att effektivt rena avloppsvatten från nästan alla kommuner i Stockholmsregionen, men befolkningstillväxt och kommande bebyggelseutveckling innebär tillsammans med ökade miljökrav att kapaciteten behöver öka och avloppsreningen förnyas och utvecklas. Pågående revidering av EU:s avloppsdirektiv kommer också att förändra förutsättningarna för länets avloppsrening och påverka hur vårt avloppsvatten kan hanteras framöver.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla reningsverkens funktion

- Värna och behåll reningsverk av regional betydelse.
- Beakta behovet av ökad kapacitet och behovet av en fortsatt utveckling av de regionala reningsverken vid större exploateringar.
- Lokalisera nya anläggningar i lägen som möjliggör en integrering av avloppshantering med fjärrvärme- och biogasproduktionen.

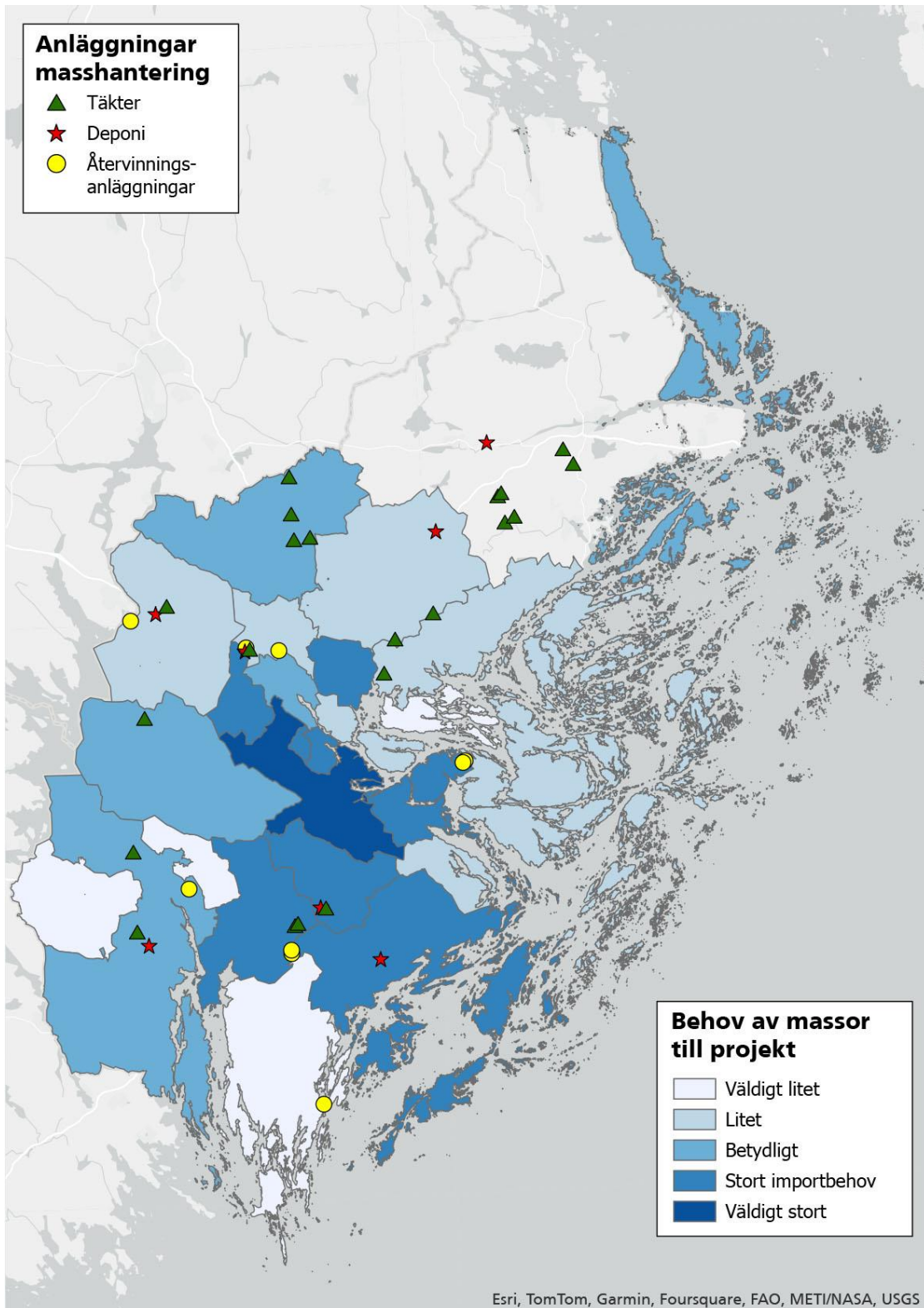
Masshantering

Utvecklingen av bebyggelse och infrastruktur i länet är beroende av berg- och grusmaterial för konstruktions- och markförberedande arbeten. Stora byggprojekt ger även upphov till olika typer av schaktmassor. De stora täkterna förser bygg- och anläggningssektorn med ballastråvara. Ofta hanteras också olika slags massor som sprängsten och schaktmassor från byggen för återanvändning, vidareförädling och återvinning. Anläggningar för sådana verksamheter är ytkrävande och kan vara störande för omgivningen. Täkter och materialterminaler ligger i allmänhet långt från regioncentrum och regionala stadskärnor där många stora bygg- och anläggningsprojekt utvecklas och planeras, vilket leder till långa och tunga transporter med lastbil.

Förhållningssätt för att säkra en effektiv masshantering

- Säkra befintliga centralt belägna materialterminaler i anslutning till stora utbyggnadsområden samt större infrastrukturprojekt för att minska behovet av transporter i enlighet med strategin för hantering av massor i Stockholmsregionen.
- Säkra befintliga regionala ballastterminaler med hamn- och järnvägslägen.
- Säkerställ skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra störningar vid utbyggnad av nya täkt- och masshanteringsanläggningar.

Figur 17. Karta som visar behov av massor (exempelvis utfyllnadsmaterial) fram till 2030 fördelat per kommun. Störst behov har Stockholms stad. Kartan visar även var det finns masshanteringsanläggningar belägna i Stockholms län. Det kan vara täkter, deponier och anläggningar där massor hanteras, exempelvis lagras eller krossas. Källa: Strategi för hantering av massor i Stockholms län, 2023, egen bearbetning.

Kapitel 5. Gemensam kraftsamling för Stockholmsregionens utveckling

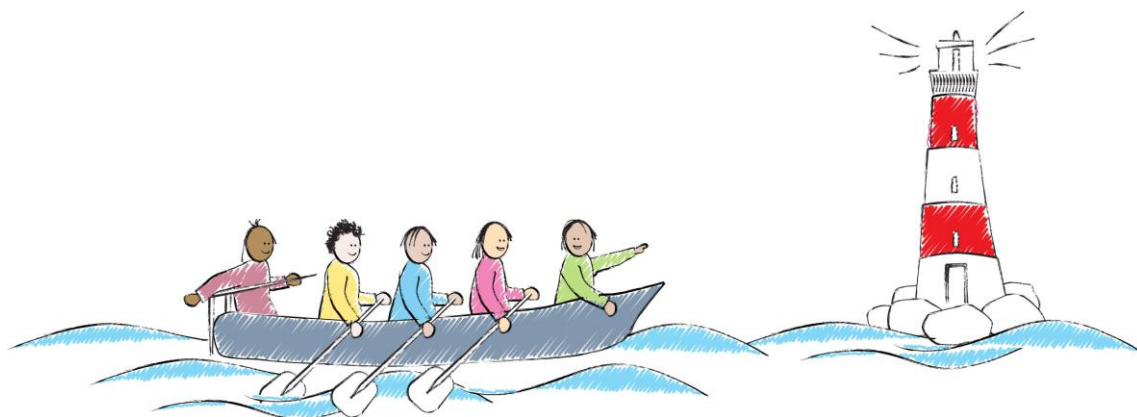
Visionen om att *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i* är ambitiös. Som regionala aktörer har vi alla olika verktyg och möjligheter att bidra till visionen och till utvecklingen mot att vara *en jämlik och inkluderande region med god livsmiljö, en stark tillväxt- och kunskapsregion samt en robust region utan klimatpåverkande utsläpp*. För att lyckas krävs en gemensam kraftsamling av Stockholmsregionens aktörer. Genom tydliga ramar och gemensamma mål och prioriteringar ökar förutsättningarna för oss regionala aktörer att bidra till Stockholmsregionens utveckling utifrån våra olika roller och verksamheter.

Delat regionalt ledarskap

Ingen aktör har ensam rådighet i regionala frågor och nyckeln till ett delat ledarskap är samsyn, samverkan och samarbete. Det gäller såväl kring regionens styrkor, utmaningar och mål som vad vi tillsammans väljer att prioritera för att driva utvecklingen framåt och för att Stockholmsregionen fortsatt ska stå sig stark i konkurrensen med andra europeiska storstadsregioner.

Vi behöver föra en konstruktiv dialog och vara tydliga med *vad* och *hur* respektive aktör kan bidra när den regionala utvecklingsplanen ska omsättas i praktiken – från tidiga idéer och faktisk planering, till spaden i marken, daglig drift och funktion.

Figur 18: Ingen aktör har ensam rådighet i regionala frågor och nyckeln till ett delat ledarskap är samsyn, samverkan och samarbete. Genom tydliga ramar och gemensamma mål och prioriteringar ökar möjligheten att bidra till Stockholmsregionens utveckling utifrån våra olika roller och verksamheter.

Kraftsamling kräver samsyn och ständig dialog

Tydliga och systematiska arbetssätt och samverkansformer är avgörande för att vi aktörer ska kunna kraftsamla kring viktiga frågor. Bland annat behöver vi öppna upp för dialog mellan fler intressenter och utmana oss själva och varandra i ambitionen att utveckla hela Stockholmsregionen. Hur kan vi vara modiga och vidga våra perspektiv? Pröva det utforskade? Hitta nya lösningar genom nya sätt att samarbeta kring genomförandet?

Förslag till strukturerad samverkansprocess

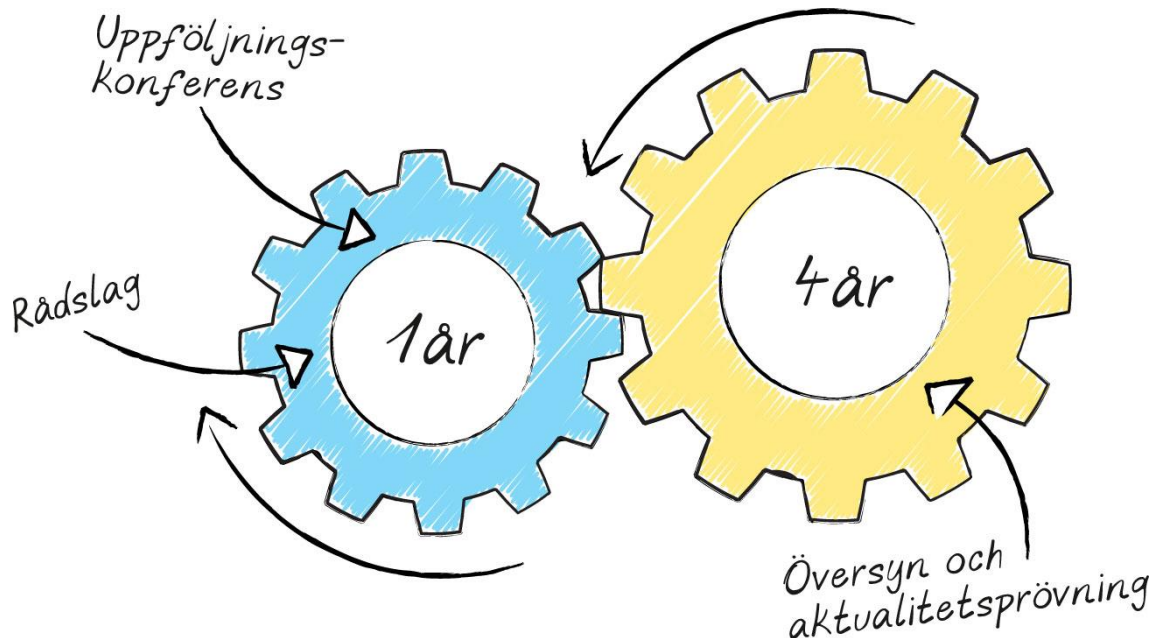
För att uppnå full nytta och effekt i genomförandet av utvecklingsplanen, vill Region Stockholm skapa en strukturerad process för samverkan och dialog på flera nivåer. Samsyn på högsta ledningsnivå är en viktig förutsättning, men för att processen ska vara framgångsrik behöver den inkludera alla nivåer – från den politiska och högsta tjänstepersonnivån till handläggare och medarbetare. Region Stockholm föreslår därför en formaliserad process för samverkan, med kontinuerlig dialog över året och med ett arbetssätt där aktiviteter och insatser anpassas utifrån förändrade förutsättningar och behov. Processen följer en årlig cykel med en större regional konferens som följs upp av ett regionalt rådslag eller liknande.

Den årligt återkommande konferensen utgår från uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen som visar hur Stockholmsregionen utvecklas i förhållande till utvecklingsplanens mål. Konferensen vänder sig till en bred målgrupp av regionala aktörer, i syfte att lyfta flera perspektiv och visa på konkreta insatser som leder arbetet framåt. För att viktiga frågor ska få genomslag, vänder sig det efterföljande regionala rådslaget till representanter på politisk och/eller högsta ledningsnivå. Rådslaget diskuterar prioriteringar och enar aktörerna kring olika insatser som under kommande år ska leda utvecklingen mot målen i den regionala utvecklingsplanen. Rådslaget kan komma överens om att utveckla nya arenor eller andra samverkansplattformar kopplat till specifika frågor eller områden, eller skapa andra former av samverkan och samhandling utifrån identifierade behov.

Förslag på frågeställningar som skulle kunna diskuteras under ett regionalt rådslag är:

- Vilka gemensamma prioriteringar ska vi lägga extra fokus på under kommande år?
- Vilka regionala strategier, genomförandeplaner, planeringsunderlag och kunskapsunderlag behöver tas fram för olika områden de kommande åren?
- Hur fördelar vi ansvaret och deltagandet i Stockholmsregionen när det gäller olika insatser och aktiviteter?

Figur 19. Med en strukturerad och årligt återkommande dialog kopplad till planen stärks genomförandet, samtidigt som aktualitetsarbetet underlättas eftersom processen föreslås utformas med hänsyn till en fyraårig cykel.

Rådslag

En strukturerad dialog där syftet är att skapa förutsättningar för samsyn, samverkan och samarbete.

Region Stockholms roll i genomförandet

Region Stockholms arbete med regional utvecklingsplanering utgår från fyra ansvarsområden, som syftar till att stödja och stärka genomförandet såväl inom Region Stockholms olika verksamheter som hos övriga aktörer i Stockholmsregionen:

- Finansiering
- Strategier och planer
- Kunskap och kompetens
- Påverkan

Samtidigt stödjer Region Stockholms alla verksamheter på olika sätt den regionala utvecklingen och genomförandet av den regionala utvecklingsplanen. Exempelvis utgår den långsiktiga planeringen av kollektivtrafiken från det regionala trafikförsörjningsprogrammet och Kollektivtrafikplan 2050, som båda syftar till att bidra till att uppnå den regionala utvecklingsplanens mål och vision. Likaså förtydligar Kulturstrategi för Stockholmsregionen hur arbetet med konst och kultur bör bedrivas för att nå visionen och målen för Stockholmsregionens långsiktiga utveckling. Hälso- och sjukvården

bidrar på flera olika sätt till regional utveckling, inte minst genom folkhälsoarbete och arbetet med en jämlik och sammanhållen vård.

Finansiering

Regional, nationell och europeisk finansiering är avgörande för att Region Stockholm ska kunna initiera och genomföra initiativ som leder mot mål och inriktningar i den regionala utvecklingsplanen. Arbeta med olika program kopplade till de europeiska strukturfonderna tar stöd i den regionala utvecklingsplanen, liksom fördelningen av statliga utvecklingsmedel, särskilda statliga utlysningar och regionala projektmedel. "Länsplan för transportinfrastruktur" medfinansierar utvecklingen av Stockholmsregionens väg-, spår- och cykelinfrastruktur.

Strategier och planer

Underliggande strategier, vägledningar, handlingsplaner och riktlinjer inom olika sakområden är en viktig del i Region Stockholms bidrag till den regionala utvecklingen. Dessa tas fram på eget initiativ eller i samverkan med andra aktörer och syftar till att utveckla, förtydliga och konkretisera olika sakfrågor samt ge ytterligare vägledning och stöd i genomförandet. En del av dessa fungerar också som styrdokument i Region Stockholms egen verksamhet.

Kunskap och kompetens

Genom att initiera, ta fram och dela kunskapsunderlag och statistiska underlag bidrar Region Stockholm till utvecklingen av regionala perspektiv i samhällsplaneringen. Region Stockholm har också ett särskilt uppdrag att utreda och lämna underlag kring frågor av betydelse för Stockholmsregionens fysiska miljö. Underlagen stärker bland annat kunskapen om regionens nuläge, behov och utmaningar inom olika områden. Kunskapen delar och vidareutvecklar vi regelbundet i dialoger, seminarier, workshops och lärandeträffar.

Påverkan

Påverkansarbete på flera nivåer är ett långsiktigt och viktigt uppdrag för att utvecklingsplanen ska få genomslag. Region Stockholm är både en samlande och en pådrivande kraft, och kan i samverkan och dialog med kommuner, näringsliv, civilsamhälle och andra intressenter driva och påverka frågor på nationell och internationell nivå. Genom att engagera olika aktörer och bygga starka relationer baserade på samsyn och gemensam förståelse, skapar vi tillsammans synlighet för regionalt viktiga frågor och möjligheter till aktiv påverkan på olika nivåer. Region Stockholm verkar också för att den regionala utvecklingsplanen ska få genomslag på kommunal och statlig nivå, bland annat genom att formellt yttra sig kring kommunala översiktsplaner, riktlinjer för bostadsförsörjning och kommunala näringslivsstrategier samt statliga väg- och järnvägsplaner med mera.

Kapitel 6. Lärande och uppföljning för en mer kraftfull och hållbar utveckling

Delade erfarenheter och lärande leder oss framåt

Ett gemensamt lärande och kontinuerligt utbyte av erfarenheter och kunskap mellan olika regionala aktörer är viktigt i arbetet med att stärka genomförandet av den regionala utvecklingsplanen. Ett gemensamt lärande kan handla om såväl kunskapsutveckling i olika sakfrågor som processer som stärker samhandling, tvärsektoriell samordning och flernivåstyrning. För att alla aktörer ska ha förutsättningar att lära av varandra, krävs strukturerade arbetssätt och processer med tydliga hållpunkter. Detta sker dels genom effektiva nätverk där aktörernas specifika kompetens och kunskapsområden tas tillvara, och där vi utbyter erfarenheter och delar information från olika regionala arenor och samverkansplattformar. Det sker även genom systematisk och löpande uppföljning av utvecklingen kopplad till planens vision och övergripande mål.

Det regionala samarbetet kring lärande behöver löpande utvecklas och stärkas. Samverkan mellan akademien och andra regionala aktörer är särskilt viktig för det gemensamma lärandet genom kunskaps- och metodutveckling. Kommunikation och kunskapsspridning är viktiga delar som ytterligare ökar möjligheterna till lärande. Här är den årliga kontinuerliga uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen en viktig utgångspunkt.

Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen

För att veta om Stockholmsregionen är på väg åt rätt håll behöver vi kontinuerligt följa upp hur utvecklingen går i förhållande till planens mål och prioriteringar. Att arbeta systematiskt med uppföljning är samtidigt en del av det gemensamma lärandet och kan också utgöra en viktig del i regionala aktörers styr- och ledningsprocesser. Med utgångspunkt i statistik och analyser utforskas frågor som: Vad betyder resultatet av uppföljningen för oss och för Stockholmsregionen i stort? Hur kan det förklaras, vad ligger bakom? Drar alla aktörer samma slutsatser av resultatet eller är det något som skiljer? Vilka insatser och aktiviteter kan vi, i samverkan eller enskilt, behöva utveckla eller justera för större effekt i genomförandet?

Den årliga uppföljningen ska ligga till grund för en fortsatt systematisk kunskapsutveckling i det regionala utvecklingsarbetet. Formerna för en gemensam analys av uppföljningens resultat behöver utvecklas för att ta tillvara kunskap från olika aktörer. Detta föreslås ske genom förslaget till strukturerad samverkansprocess med årligt återkommande konferens och rådslag. En gemensam analys är grunden för en stark och resultatinkriktad samverkan kring genomförandet av den regionala utvecklingsplanen.

Process för uppföljning

Uppföljningen genomförs en gång per år av Region Stockholm och utgår från de långsiktiga och kvalitativa målen i planen. För att få en helhetsbild av Stockholmsregionens utveckling analyseras dessutom ett antal kvantitativa indikatorer. Genom att inte inkludera indikatorerna som en del i den regionala utvecklingsplanen, kan indikatorerna justeras och kompletteras i takt med att vi får tillgång till nya och bättre datakällor.

Målen i den regionala utvecklingsplanen (se kapitel 3) följs upp genom mätbara indikatorer med målvärde specificerade för år 2040 samt kompletterande mått. Indikatorerna med målvärde för 2040 bidrar till att sätta ambitionsnivåer för arbete mot måluppfyllnad. Indikatorernas målvärden är inte mål i sig utan de anger ambitionsnivå och riktning för arbetet inom målområdet. Utfallet ger en indikation, men inte en helhetsbild av hur läget i Stockholmsregionen ser ut i förhållande till måluppfyllnad. Det behövs alltså fler insatser och åtgärdsområden än de som anges av indikatorerna för att nå måluppfyllelse.

För varje mål följer därför ofta ett eller flera kompletterande mått som del i en samlad uppföljning. Måtten anges inte med målvärden utan de är intressanta att följa som trend. De fungerar som komplement till redovisade indikatorer för att ge en bredare bild av måluppfyllnad. I den samlade uppföljningen kan indikatorer och mått också brytas ner på en mer detaljerad nivå, för att det ska gå att studera skillnader och likheter mellan exempelvis geografiska områden och målgrupper. Syftet med uppföljningen är att ge regionens aktörer en övergripande bild av den regionala utvecklingen.

Målen i den regionala utvecklingsplanen följs upp årligen av Region Stockholm. Förslag på indikatorer samt hur dessa kopplar till målen i den nya regionala utvecklingsplanen presenteras i granskningskedet, preliminärt våren 2025.

I gällande regional utvecklingsplan RUF5 2050 finns fyra mål och 16 delmål med målvärden avseende år 2030. Dessa följs upp årligen och redovisas tillsammans med annan statistik och kartläggningar i rapporten Läget i Stockholmsregionen. Gällande delmål beskrivs på nästa sida och utgör ett underlag för framtagande av indikatorer till kommande regionala utvecklingsplan.

RUFS 2050 – delmål för år 2030

Mål 1. En tillgänglig region med god livsmiljö

1. Minst 22 000 bostäder per år behöver tillkomma.
2. Kollektivtrafikens restid mellan regionala stadskärnor, och till Arlanda flygplats, ska vara konkurrenskraftig med bilens restid.
3. Andelen av länets invånare som upplever besvär av trafikbuller och dålig luftkvalitet ska inte öka.
4. Minst 95 procent av ny bebyggelse bör tillkomma i regionens relativt sett mest tillgängliga lägen.

Mål 2. En öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region

1. Skillnaderna i förväntad medellivslängd mellan olika socioekonomiska grupper och kommuner i länet ska minska och medellivslängden ska öka för samtliga.
2. Förvärvsfrekvensen hos befolkningen mellan 20–64 år ska vara väl över 80 procent för både kvinnor och män, och gapet mellan inrikes- och utrikesfödda ska minska.
3. Andelen gymnasieelever som inom tre år fullföljer utbildningen och får en gymnasieexamen ska vara högre än 80 procent, och skillnaderna mellan gymnasieskolorna och länets olika kommuner ska minska.
4. Andelen som känner tillit till sina grannar ska öka och otrygghetens påverkan på livskvaliteten och invånares utsatthet för våldsbrott ska minska.

Mål 3. En ledande tillväxt- och kunskapsregion

1. Andelen sysselsatta med högre utbildning, respektive sysselsatta inom kunskapsintensiva yrken ska vara minst 55 procent för både kvinnor och män.
2. Antalet nystartade företag ska öka till 18 per 1 000 invånare.
3. Privata och offentliga investeringar i forskning och utveckling (FoU) ska uppgå till minst 4,5 procent av bruttoregionalprodukten.
4. Samtliga invånare, företagare och offentlig sektor ska ha tillgång till fast och mobil bredbandsuppkoppling med höga överföringshastigheter.

Mål 4. En resurseffektiv och resiliert region utan klimatpåverkande utsläpp

1. De årliga direkta utsläppen av växthusgaser ska vara mindre än 1,5 ton per invånare och utsläppen av växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv ska halveras.
2. Den årliga energianvändningen per invånare ska minska kontinuerligt till under 16 MWh, och regionens energiproduktion ska vara 100 procent förnybar.
3. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna ska öka med fem procentenheter i jämförelse med 2015, och minst 70 procent av alla resor inom länet ska ske med gång, cykel och kollektivtrafik, och cykelandelen ska vara 20 procent i enlighet med den regionala cykelplanen.
4. Hushållsavfallet ska ha minskat till högst 360 kg per person och år och minst 70 procent, inklusive matavfallet, ska materialåtervinnas.

Kapitel 7. Påverkan och konsekvenser av den regionala utvecklingsplanen

Parallellt med processen att ta fram samrådsförslaget till en ny regional utvecklingsplan görs en konsekvensbedömning. Konsekvensbedömningen genomförs med de tre hållbarhetsperspektiven som utgångspunkt – ekologiskt, socialt och ekonomiskt. I konsekvensbeskrivningen integreras en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalken. Se även Samlad konsekvensbedömning, Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

Utgångspunkt

Samrådsförslaget till ny regional utvecklingsplan har 2060 som målar och är brett och generellt formulerat. Detta får till följd att det är svårt dels att bedöma vilka konsekvenser planen får, dels att beskriva dessa mer ingående. Bedömningen av planförslagets konsekvenser kommer av nödvändighet därför att vara mycket övergripande i samrådsförslaget, och successivt bli mer detaljerad i takt med att planhandlingen färdigställs.

Arbetet med att bedöma vilka konsekvenser planförslaget för med sig fortsätter som en integrerad del i processen för att ta fram en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen och är ett kontinuerligt arbete för att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning i förslaget. Ett viktigt inspel i detta är de synpunkter som kommer in från Stockholmsregionens aktörer under samrådet.

Målkonflikter

Så här långt identifierar konsekvensbedömningen ett antal målkonflikter som kan ha avgörande konsekvenser för att nå visionen i den regionala utvecklingsplanen. Dessa behöver tas om hand såväl i det fortsatta arbetet med planförslaget som i det faktiska genomförandet.

Planförslaget innehåller både prioriteringar för att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan och därmed nå nettonollutsläpp, och prioriteringar som förordar expansion på flera områden i takt med att regionen växer. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva den målkonflikt som uppstår när tillgången på bostäder och utvecklingen av infrastruktur ska prioriteras samtidigt som regionens klimatpåverkan ska minska.

Omställningen till fossilfrihet har betydande påverkan på transporter både inom och utanför Stockholmsregionens gränser. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva de målkonflikter som uppstår när prioriteringar som leder till internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i regionen.

Planförslaget innehåller prioriteringar för att öka tillgängligheten till bland annat välfärdstjänster, service, bostäder, rekreation och kollektivtrafik, utan att problematisera det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Detta innebär att genomförandet av planens prioriteringar är svårbedömda och att många svåra avvägningar behöver göras i efterföljande planering.

Genomförbarhet

En regionplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, och ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

För att planförslaget ska få genomslag i efterföljande planering behöver Stockholmsregionens aktörer arbeta i enlighet med mål och prioriteringar. Planförslaget behöver därmed tydligt redogöra för en riktning som Stockholmsregionens aktörer kan ställa sig bakom. Konsekvensbedömningen av utvecklingsplanens genomförbarhet försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Fördelen är att många aktörer kan ställa sig bakom utvecklingsplanen, nackdelen är att svåra avvägningar och målkonflikter behöver hanteras i den efterföljande planeringen.

Planförslagets genomförbarhet är starkt beroende av samsyn hos de regionala aktörerna och en gemensam kraftsamling kring regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Det är först i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, till exempel i kommunernas översiktsplanering.

Ord och begrepp

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom till regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Bastrafik

Bastrafik beskriver trafiken mellan replipunkter och kärnöar i skärgården. Från kärnöar ska det vara möjligt att göra dagliga arbets- och skolresor samt resor till kommuncentrum med tillgång till samhällsservice året runt.

Blåstruktur

Blåstrukturen är den sammanlagda ytan av vatten inom ett geografiskt område och består både av synligt vatten, till exempel Mälaren och Östersjön, och av grundvatten och avrinningsområden som inte är synliga i dagen. Blåstrukturen är viktig för såväl dricksvattenförsörjning som andra ekosystemtjänster, bland annat rekreation, transporter och olika vattenanknutna näringar.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Civil beredskap

Samlingsbegrepp för åtgärder som används vid krisberedskap och civilt försvar. Civil beredskap beskriver arbetet för att förbereda och stärka samhällets generella motståndskraft mot olika kriser, medan civilförsvar handlar om att hantera och skydda befolkningen i händelse av allvarliga hot och kriser.

Ekosystemtjänster

Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

Framskrivningar

En beräkning av den genomsnittliga framtida utvecklingen av befolkningsmängden fram till ett visst år utifrån att parametrar som födelsetal, dödstal, inflyttning och utflyttning följer vissa mönster. Befolkningsframskrivningar skiljer sig från befolkningsprognoser, som beräknar den framtida befolkningen per år och som även kan ta hänsyn till hur förändringsfaktorer som bostadsbyggande och konjunktursvängningar påverkar utvecklingen. Framskrivningar görs också för ekonomisk utveckling och sysselsättning.

Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att vi inte kan bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Gestaltad livsmiljö

Utformning och struktur av den fysiska miljön där människor bor, arbetar och rör sig kallas gestaltad livsmiljö. Begreppet används ofta värderande för att beskriva vikten av att skapa städer och regioner som är attraktiva, hållbara och anpassade till framtida utmaningar.

Hållbar tillväxt

Hållbar tillväxt handlar om tillväxt som inte endast är ekonomiskt hållbar utan även skapar förutsättningar för ekologisk och social hållbarhet. Inte minst att motverka arbetslöshet och minska utanförskap. Innovationsdriven tillväxt kan driva på den gröna omställningen genom utveckling av ny teknik, nya produkter och nya tjänster.

Hållbara transporter

Hållbara transporter har låg ekonomisk, social och miljömässig kostnad och ska främja en balanserad och långsiktigt hållbar mobilitet. Det kan handla om exempelvis förändrade resvanor, minskat resande, förbättrad energieffektivitet i bränslen och fordon och jämlik tillgänglighet.

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabbväxande startups eller scaleups är att etablera en så kallad "innovationshubb".

Innovationsekosystem eller ekosystem för innovation

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civilsamhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer med flera. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att vi har lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet (exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering) En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovations-ekosystemet. (Källa: SISP)

Kolsänka

Markområde där det sker ett större naturligt upptag av växthusgaser från atmosfären än vad som avges.

Kolfångst

När koldioxid fångas upp och avskiljs från övriga rökgaser som bildas vid förbränning, vilket kan göras med olika tekniker.

Life science

Ett brett och tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som ”de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individens (och grupper) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)”.

Hälsans bestämningsfaktorer

Med hälsans bestämningsfaktorer avses att människors hälsa påverkas av en mängd faktorer som på olika sätt samspelar med varandra under hela livet. En del bestämningsfaktorer kan påverkas av individen, så som matvanor och fysisk aktivitet, men även i viss mån våra sociala nätverk. Många bestämningsfaktorer är av mer strukturell karaktär och därmed möjliga att påverka genom politiska beslut. Det gäller till exempel utbildning, försörjning, boende och den fysiska miljön, men också möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället. Även övergripande samhällsfaktorer som miljö, klimat, kultur och samhällsekonomi är bestämningsfaktorer för hälsa.

Mellankommunal fråga

Frågor om mark- eller vattenanvändning som angår två eller fler kommuner och som behöver utredas och planeras gemensamt är mellankommunala. Den regionala utvecklingsplanen hanterar mellankommunala frågor utifrån regionplaneringens definition i plan- och bygglagen (2010:900, kap 7).

Planerbar energiproduktion

Planerbar energiproduktion är energikällor där vi kan bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärmeverk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Replipunkt

Strategiska bytespunkter för resor med kollektivtrafik mellan kärnöar, kommuncentrum och den centrala regionkärnan. De utgör viktiga länkar för person- och

godstransporter till och från kärnöarna samt tillgodoser behoven av pendlingsmöjligheter för såväl båt som bil.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

Riksintressen

Områden av riksintresse är statliga intressen av nationell betydelse och omfattas av länsstyrelsens tillsynsansvar enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

RUFS 2050

Den nu gällande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen med målår 2050, förkortas RUFS 2050.

RUS – regional utvecklingsstrategi

RUS återfinns i förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. Den regionala utvecklingsstrategin ska enligt §8 vara en samlad och sektorsövergripande strategi för det regionala tillväxtarbetet i ett eller flera län och innehålla mål och långsiktiga prioriteringar för detsamma.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

SME eller SMF företag

Små- och medelstora företag med under 250 anställda.

Scaleup

Ett scaleup-bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent de tre senaste åren med minst tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scaleup-bolag befinner sig i tillväxtfas.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en metod för att öka Stockholmsregionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt genom att koncentrera resurser och insatser på områden där regionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Styrkeområden

En sektor eller specialiseringsområde där en organisation, region eller nation har specifika styrkor, kompetenser eller fördelar jämfört med andra. Att identifiera och utveckla styrkeområden är ofta en del av strategisk planering och ekonomisk utveckling för att skapa konkurrensfördelar och främja hållbar tillväxt. *Stockholmsregionens styrkeområden - Nuläge och utveckling 2010–2021*

Unicorn

Beteckning på nystartat företag (start-up-bolag) med ett börsvärde på över en miljard dollar. Några exempel på svenska unicorn-företag är Skype, Klarna, Spotify, Mojang, Truecaller, Instabox, Kry, Northvolt och Einride.

Källor

Bostadsförsörjning

Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen. En skattning av vad hushållen kan och vill efterfråga. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Region Stockholm (2020). regionstockholm.se/4907af/contentassets/43537ece51a840f29cdfb12f191ef639/efterfragan-pa-nya-bostader-i-stockholms-regionen/

Flyttkedjor – En litteraturöversikt över befintlig forskning om bostadsflyttkedjor. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Region Stockholm (2018). [Microsoft Word - flyttkedjor forskning om bostadsflytt 181126.docx \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se/181126/docx)

Flyttstudie 2022. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2022). regionstockholm.se/48fd10/contentassets/9ee4ea05765d4b9ca2d97034f3749e6b/flyttstudie/

Studie om behovet av studentbostäder. Region Stockholm (2023). [Studie om behovet av studentbostäder \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se/)

Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen. Region Stockholm (2021). [Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se/)

Energiförsörjning

Elförsörjning i Stockholms län – En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering. Regionalt elförsörjningsforum Stockholms län (2023). [Elförsörjningen i Stockholms län - En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se/)

Varför planera för elförsörjning? Ett kunskapsunderlag för planerare. Region Stockholm (2020). [regionstockholm.se/49082d/contentassets/ee54e46c7f4347ff880a707bf79d6c91/handledning---kunskapsunderlag-for-planerare/? t_id=u3G4-VDMGAJcAiTEGi2mgQ%3d%3d& t_uuid=AokBlnYWSRae-YuZIFPpBw& t_q=Varför+planera+för+elförsörjning%3f+Ett+kunskapsunderlag& t_tags=siteid%3a2766aef-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch& t_hit.id=RegionStockholm Web Features General ContentTypes Media DocumentMedia/ 6a1283c9-7e9c-41a6-9204-903ae43a330b& t_hit.pos=3](https://regionstockholm.se/49082d/contentassets/ee54e46c7f4347ff880a707bf79d6c91/handledning---kunskapsunderlag-for-planerare/?t_id=u3G4-VDMGAJcAiTEGi2mgQ%3d%3d&t_uuid=AokBlnYWSRae-YuZIFPpBw&t_q=Varför+planera+för+elförsörjning%3f+Ett+kunskapsunderlag&t_tags=siteid%3a2766aef-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch&t_hit.id=RegionStockholm+Web+Features+General+ContentTypes+Media+DocumentMedia/6a1283c9-7e9c-41a6-9204-903ae43a330b&t_hit.pos=3)

Försvar

Gemensam regional inriktning – Fredstida militärt världlandsstöd. SamVerkan Stockholmsregionen. 2023. (PDF, ej digitalt tillgänglig)

Hållbarhet och klimat

Med skogen som mötesplats. Handlingsplan 2022–2025. Länsstyrelsen Stockholm (2023). [Med skogen som mötesplats - Handlingsplan 2022–2025 \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/)

Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2022). [Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen \(regionstockholm.se\)](#)

Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län. En aktualisering avseende vattenförsörjningsplanens åtgärder har gjorts 2023. Länsstyrelsen Stockholm (2023). [Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län \(lansstyrelsen.se\)](#)

Strategi för hantering av massor i Stockholms län. Länsstyrelsen Stockholm (2023). [Verksamhetsplan 2023 \(regionstockholm.se\)](#)

Stockholms läns livsmedelsstrategi. Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och RLF Mälardalen (2019). [DA 2019 16 \(lansstyrelsen.se\)](#)

Hälsa

Folkhälsopolicy. God hälsa och minskade hälsoklyftor i befolkningen. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2021). [Folkhälsopolicy \(regionstockholm.se\)](#)

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022–2030. Region Stockholm (2021). [rs-2020-0457-strategi-for-framjande-av-psykisk-halsa-och-valbefinnande-samt-forebyggande-av-psykisk-ohalsa-20222030-1.pdf \(regionstockholm.se\)](#)

Framtidsplan för hälso- och sjukvården – första steg i genomförandet. Stockholms läns landsting (2012). [Rapport \(regionstockholm.se\)](#)

Mål och strategisk inriktning för primärvården i Region Stockholm 2019–2025. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2019). [mal-och-strategisk-in-riktning-for-primarvarden-2019-2025.pdf \(regionstockholm.se\)](#)

Hälsa och vård 2040 – Slutrapport från långtidsutredningen. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2022). [slutrapport-fran-langtidsutredningen-halso--och-sjukvarden-2040-hsn-2021-2001.pdf \(regionstockholm.se\)](#)

Folkhälsorapport 2023. Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm (2023). [Folkhälsorapport 2023 Stockholms län \(folkhalsorapportstockholm.se\)](#)

Strategi för suicidprevention 2020. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2020). [Rapport \(regionstockholm.se\)](#)

Fysisk aktivitets- och idrottsstrategi för Stockholmsregionen 2023. Region Stockholm (2023). [Kulturförvaltningen - Region Stockholm](#)

Handlingsplan för god och nära vård och omsorg i Stockholms län 2024–2030. Region Stockholm och Storstockholm – kommuner i samverkan (2023). [handlingsplan-for-god-och-nara-vard-och-omsorg-i-stockholms-lan-2024-2030.pdf \(storsthlm.se\)](#)

Kultur och undervisning

Kulturstrategi för Stockholmsregionen 2018. Kulturförvaltningen, Stockholms läns landsting (2018). [Styrande dokument \(regionstockholm.se\)](#)

Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen 2022. Kulturförvaltningen, Region Stockholm (2022). [Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Kulturmiljö

Regionalt kulturmiljöarbete i Stockholm – en kartläggning. Region Stockholm (2021). [Rapport Regionalt kulturmiljöarbete web final.pdf \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Landsbygd och skärgård

Landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen. Region Stockholm (2018). regionstockholm.se/490687/contentas-sets/ee9dd9e7bbfb4624b5248d0aa84bb6cf/landsbygds--och-skargardsstrategi-for-stockholmsregionen/? t id=u3G4-VDMGAJcAi-TEGi2mgQ%3d%3d& t uuid=uKIqwb-tT7uTywak-eEyTw& t q=landsbygd+och+skargard& t tags=siteid%3a2766aef-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch& t hit.id=RegionStockholm Web Features General ContentTypes Media DocumentMedia/ eee91808-be6c-4ae2-b45d-dfc68d5a2099& t hit.pos=2

Mobilitet, transporter och infrastruktur

Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2022–2033. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2021). [Länsplan för regional transportinfrastruktur 2022 \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Regional cykelplan för Stockholms län. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2020). [Regional cykelplan för Stockholms län \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka. Delredovisning av budgetuppdrag om måluppfyllnad för trafik i Stockholmsregionen. Region Stockholm (2023). [Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Kollektivtrafikplan 2050. Trafikförvaltningen, Region Stockholm (2021). [untitled \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Delrapport 2023. Trafiknämnden inklusive AB Storstockholms Lokaltrafik. Trafiknämnden, Region Stockholm (2023). [Trafiknämnden \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Åtgärdsvalsstudie. Kapacitetsbrister i järnvägssystemet i Stockholmsregionen inklusive földeffekter av nya stambanor – Slutrapport för två uppdrag om utpekade brister i transportsystemet av järnvägen sträckan Järna – Stockholm C – Märsta/Arlanda – Myrbacken (länsgräns). Trafikverket (2021). [RAPPORT 2021 122 Utpekade brister järnvägssystemet Stockholm 210615 Slutversion \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org)

Näringsliv

Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2021). [Näringslivs- och tillväxt-strategi för Stockholmsregionen \(regionstockholm.se\)](https://regionstockholm.se)

Bilagor

1. Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms län 2022–2060
Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
2. Samlad konsekvensbedömning
Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

